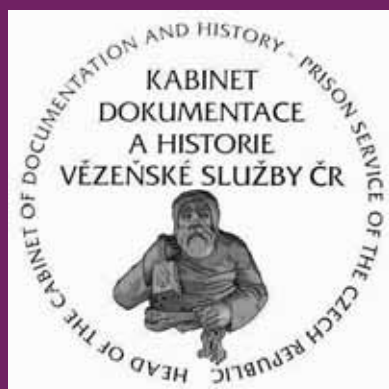

Historická penologie

VYDÁVÁ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR – AKADEMIE VS ČR

1/2018, ročník XVI

**CESTA KE VZNIKU GENERÁLNÍHO ŘEDITELSTVÍ VS ČR
1981-1985**

Historická penologie – vychází pololetně

Vydává: Akademie Vězeňské služby ČR,
Máchova 200, 471 27 Stráž pod Ralskem

Šéfredaktor: PhDr. Ondřej Hladík

Redakční rada: PhDr. Aleš Kýr, Alena Kafková

Poštovní adresa redakce:
Kabinet dokumentace a historie VS ČR,
Soudní 1a, 140 67 Praha 4

email: ohladik@grvs.justice.cz

Náklad: 150 výtisků

ISSN: 2533-803X (Print), 2533-8048 (Online)

Evidenční číslo: MK ČR E 22732

Tisk: VS Tisk PRAHA-PANKRÁC,
Soudní 988/1, 140 57 Praha 4

Obálka: Slavnostní otevření Památníku Pankrác
v roce 1985 (u pásky vlevo Ing. genpor. František
Šádek, vpravo tajemník OV KSČ Praha 4
Jiří Brejha) (foto: KDH)

Obsah

Řízení správy SNV	2
Sekretariát náčelníka správy SNV	6
Inspekce náčelníka správy SNV	8
Odbor pro politickovýchovnou práci	9
Kádrový (personální) odbor	17
Vnitřní odbor	21
Odbor ochrany a obrany	22
Odbor výroby	30
Týlový odbor	34
Finanční odbor	44
Odbor nápravně výchovné činnosti	48
Odbor Zdravotnické služby	63
Samostatné oddělení vnitřní ochrany – odbor vnitřní ochrany	66
Oddělení pro přípravu a zpracovávání statistických dat a informací	68
Závěr	70
Použité prameny a literatura	76
Fotografické přílohy	77

Cesta ke vzniku Generálního ředitelství VS ČR 1981-1985

Alena Kafková

Činnost Sboru nápravné výchovy ČSR (dále jen SNV) v letech 1981-1985 vycházela z usnesení sekretariátu ÚV KSČ ke „Zprávě o stavu a úkolech vězeňství ČSR“ z roku 1978 a ze závěrů XVI. sjezdu KSČ pro činnost justičních orgánů. Tento sjezd potvrdil stabilitu normalizačního režimu, avšak byly na něm již přiznány ekonomické obtíže. Počátek osmdesátých let byl z hospodářského hlediska charakterizován jako nejhorší období normalizace, narůstala zahraniční zadluženost a problémy v zásobování vnitřního trhu. Od počátku roku 1981 byl do praxe zaváděn „Soubor opatření ke zdokonalování soustavy plánovitého řízení národního hospodářství“, vydaný 7. března 1980 Ústředním výborem KSČ a federální vládou, který měl odstranit neefektivní prvky československého národního hospodářství a stát se základem nové hospodářské politiky.

Opatření byla zaměřena zejména na snížení byrokracie v řízení ekonomiky a lepší využívání výsledků vědeckotechnického rozvoje. Tyto skutečnosti se také promítly do plánu práce SNV ČSR na období 7. pětiletky, který byl ročně upřesňován, zejména podle jednotlivých plenárních zasedání ÚV KSČ. Do pětiletého plánu práce byly všeobecně zahrnuty úkoly, týkající se zvyšování efektivity výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody a výkonu vazby, posílení maximální hospodárnosti a finanční kázně, dobudování informačního systému řídicí činnosti za využití poznatků vědy a techniky a plnění dalších, zejména bezpečnostních úkolů v působnosti SNV. V neposlední řadě byla nadále zdůrazňována spolupráce se stranickými a svazáckými organizacemi a v tomto směru hledány další možnosti využívání vlivu těchto orgánů a organizací ke zvyšování pracovní výslednosti SNV.

Řízení správy SNV ČSR

V červnu 1981 ukončil vedení ministerstva spravedlnosti ČR JUDr. Jan Němec a dne 18. června 1981 byl do funkce jmenován nový ministr spravedlnosti JUDr. Antonín Kašpar.

V srpnu 1983 dochází téměř po 10 letech ke změně ve vedení správy SNV ČSR. Dne 1. srpna 1983 náměstek ministra spravedlnosti ČSR JUDr. Přemysl Běna poděkoval za dlouholetou práci odcházejícímu náčelníkovi správy plk. ing. Oldřichu Procházkovi a uvedl do funkce nového náčelníka správy SNV plk. RSDr. Jaroslava Konečného. Současně byl ke stejnému datu za odcházejícího plk. Františka Hoška jmenován do funkce zástupce náčelníka správy SNV pplk. RSDr. František Toman. Oba nové funkcionáře správy SNV spojovala dlouholetá služba v ozbrojených sborech i dálkové studium na Vysoké škole politické ÚV KSČ. Ostatní členové vedení zůstali ve stejném složení.

Plk. RSDr. Jaroslav Konečný u ozbrojených složek sloužil u ozbrojených složek MV od 1. února 1955 v různých funkcích. Od května 1959 pracoval ve funkci zástupce náčelníka útvaru v Novém Sedle a v roce 1962 byl přeložen k útvaru SNV Všehrady. Zde vykonával nejprve funkci zástupce náčelníka útvaru a 1. července 1965 byl ustanoven do funkce náčelníka útvaru, kterou vykonával až do 31. července 1983. Jeho politická kariéra začala již v době základní vojenské služby, kdy se jako příslušník útvaru Pohraniční stráže aktivně podílel na práci

v mládežnickém hnutí a od roku 1956 pracoval ve výborech stranických organizací.

Byl dlouholetým členem Svazu československo-sovětského přátelství (SČSP) a od roku 1975 působil také jako lektor Večerní univerzity marxismu-leninismu (VUML). V době nástupu do funkce náčelníka správy SNV byl nositelem řady vyznamenání, medailí a odznaků. Mezi jinými lze uvést např. Řád Rudé hvězdy, vyznamenání Za službu vlasti, Za obranu vlasti, Za vynikající práci, Za bratrství ve zbraní II. stupně, medaile 50 let KSČ, 25. výročí Vítězného února, sovětské vyznamenání Za utužování přátelství, odznak Vzorný příslušník SNV, Za věrnou službu, odznak I. stupně SČSP, sovětský odznak Gvardija a další.

Pplk. RSDr. František Toman po absolvování základní vojenské služby sloužil jako voják z povolání u Vnitřní stráže MV. V letech 1967 až 1981 prošel v útvaru pro mladistvé odsouzené v Libkovicích různými funkcemi, od strážného, vychovatele, náčelníka oddělení výroby, až po zástupce náčelníka útvaru pro politickovýchovnou práci. V roce 1981 byl jmenován náčelníkem útvaru SNV Libkovic. Od roku 1969 do roku 1981 pracoval ve výboru základní organizace (ZO) KSČ a podobně jako plk. RSDr. J. Konečný vykonával funkci lektora

VUML. Za dobu služby mu bylo uděleno například vyznamenání Za službu vlasti, Za obranu vlasti, medaile SNB, 50 let KSČ, zlatá medaile Za socialistickou výchovu, odznak SČSP I. stupně nebo sovětský odznak Gvardija.¹

Správa SNV ČSR řídila ve sledovaném období celkem 31 vězeňských zařízení, z toho 25 nápravně výchovných útvarů (NVÚ), u 7 z nich byly zřízeny pobočky pro místní výkon trestu (Kuřim, Hradec Králové – Pouchov, Vinařice –

¹ Kabinet dokumentace a historie VS ČR (KDH), časopis Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1983, s. 2.

Dříň, Oráčov – Šmikousy, Nové Sedlo – Drahonice, České Budějovice, Praha č. 2 – Holešovice) a 6 věznic. Při NVÚ Všehrdu byla RNS č. 26/1981 zřízena pobočka pro nedbalostní trestné činy odsouzených žen. Termín zahájení její činnosti byl stanoven k 1. srpnu 1982, avšak svou funkci začala plnit v předstihu již od 1. července 1982.

K řízení a organizaci SNV bylo plánováno vydání nových služebních předpisů. Dne 4. února 1983 nabyl platnosti organizační řád správy SNV ČSR, vydaný jako RMS č. 3/1983, který nahradil rozkaz ministra spravedlnosti z roku 1974. Tato základní interní norma, která upravovala působnost správy SNV, zásady řízení a kontroly byla zejména v letech 1978-1979 několikrát měněna a doplňována. V předchozích letech byla převedena tisková skupina sekretariátu do politickovýchovného odboru, skupina ekonomické kontroly byla vyňata z působnosti finančního odboru a začleněna do inspekce náčelníka správy, oddělení vnitřní ochrany z odboru ochrany získalo statut samostatného oddělení, byl vydán nový organizační řád Zdravotnické služby SNV, na odboru nápravně výchovné činnosti (NVČ) byla vytvořena dvě specializovaná oddělení, jedno pro speciální metody a kulturně výchovnou práci a druhé pro režim, pracovní výchovu a sociální práci. Po zrušení Výzkumného ústavu penologického SNV bylo do jeho působnosti začleněno nově vytvořené oddělení penologického výzkumu. Do oblasti řídicí práce začala stále více pronikat výpočetní technika a s ní se začal měnit na některých úsecích i styl řídicí práce. V této souvislosti bylo od 1. března 1981 ze skupiny automatizace vytvořeno III. oddělení vnitřního odboru, které se ještě v roce 1981 z vnitřního odboru vyčlenilo a vzniklo samostatné oddělení pro přípravu a zpracovávání statistických dat a informací. Správu SNV tvořily následující odbory:

- Sekretariát náčelníka správy SNV
- Inspekce náčelníka správy SNV
- Odbor pro politickovýchovnou práci
- Kádrový odbor
- Vnitřní odbor
- Odbor nápravně výchovné činnosti
- Odbor ochrany a obrany
- Odbor výroby
- Týlový odbor
- Finanční odbor
- Odbor Zdravotnické služby SNV
- Samostatné oddělení vnitřní ochrany a vyhledávání
- Oddělení pro přípravu a zpracovávání statistických dat a informací

Novela organizačního řádu, vydaná jako RMS č. 3/1984 obsahovala upřesnění jednoznačné odpovědnosti za velení v době nepřítomnosti náčelníka správy.²

² Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, odbor správní (GŘ VS), RMS č. 3/1983, kterým se vydává organizační řád správy SNV ČSR, ve znění RMS č. 3/1984.

Další organizační řád správy SNV byl vydán v roce 1985 formou RMS č. 7/1985, účinnosti však nabyl v lednu 1986.³

Postupně byly novelizovány i některé interní normy k řídicí a kontrolní činnosti ve smyslu usnesení vlády ČSR č. 235/1981 a č. 139/1982 k zásadám kontroly v národním hospodářství a ve státní správě. Ke změně v systému řízení a kontroly se přistoupilo v roce 1983 vydáním RNS č. 4/1983, který zcela nově upravoval oblast plánování v SNV. V jeho příloze byly vydány Zásady kontrolní činnosti ve SNV. Podle tohoto rozkazu se na správě sestavovaly následující plány práce:

- dlouhodobý koncepční plán zaměřený k celkové činnosti vězeňství, který schvaloval ministr spravedlnosti ČSR, roční plán hlavních úkolů SNV, též schvalovaný ministrem spravedlnosti,
- dlouhodobý plán práce útvaru SNV, který byl odvozen od dlouhodobého koncepčního plánu SNV (schvaloval náčelník správy)
- roční plán práce odboru správy SNV a roční plán útvaru SNV, které konkretizovaly plán hlavních úkolů SNV (schvaloval náčelník správy),
- roční plán akcí organizovaných správou SNV (schvaloval náčelník správy),
- roční plán jednání vedení správy a štábu náčelníka správy SNV (schvaloval náčelník správy).

Na základě usnesení 41. schůze Rady obrany ČSR ze dne 17. ledna 1983 byly zpracovány též nové základní předpisy pro činnost SNV za branné pohotovosti státu, zejména organizační řád.⁴

V červenci 1985 se na náčelníka správy SNV cestou ministra spravedlnosti ČSR obrátil pracovník ministerstva vnitra SSSR plk. B. B. Dziov se žádostí o zodpovězení otázek, týkajících se problematiky výkonu trestu odnětí svobody. Jednalo se o 26 okruhů, které prakticky pokrývaly celý systém fungování vězeňství:

- Systém správy a řízení útvarů SNV
- Organizace plánování práce správy SNV a útvarů SNV
- Formy kontroly činnosti NVÚ
- Organizace prověrek NVÚ, právní statut
- Právní postavení příslušníků NVÚ a jejich náplň práce
- Organizace zvyšování kvalifikace náčelníků a příslušníků v důstojnických hodnostech
- Kádrová práce s příslušníky a systém odměňování
- Struktura politicko-výchovné práce správy a v NVÚ
- Materiální základna politicko-výchovné práce

³ Tamtéž, RMS č. 7/1985, kterým se vydává organizační řád správy SNV ministerstva spravedlnosti ČSR.

⁴ Tamtéž, RNS č. 4/1983, kterým se mění a doplňuje RNS č. 1/1976 o řízení ve SNV ČSR; RMS č. 1/1984, kterým se vydává organizační řád správy SNV ministerstva spravedlnosti ČSR a organizační řád samostatných oddělení SNV ČSR za branné pohotovosti státu.

- Formy a metody resocializace odsouzených
- Organizace všeobecného a odborného vzdělávání odsouzených
- Způsob finančního odměňování odsouzených
- Spolupráce se společenskými a hospodářskými organizacemi v nápravném procesu
- Formy účasti SSM na výchovném procesu
- Právní postavení odsouzených
- Systém podmíněného propuštění
- Základní druhy trestné činnosti páchané odsouzenými v průběhu výkonu trestu odnětí svobody
- Uplatňování vnitřní diferenciaci odsouzených
- Organizace operativní práce v NVÚ
- Využívání sil a prostředků operativy při páchání trestné činnosti ve výkonu trestu odnětí svobody
- Využití operativních prostředků v podmínkách NVÚ
- Organizace ochrany a obrany vyšetřovací vazby
- Způsob rozmisťování do cel
- Materiální zabezpečení mladistvých obviněných a odsouzených
- Systém postpenitenciární péče
- Perspektivy dalšího rozvoje československého vězeňství.

Podle tematického zaměření uvedených otázek dostaly příslušné odbory správy za úkol vyčerpávajícím způsobem zpracovat odpovědi za daný úsek činnosti. Vytvořený souhrnný materiál byl projednán při návštěvě sovětské delegace na správě SNV, poté přeložen, přepsán do ruského jazyka a oficiálně předán. Není bez zajímavosti, že zatímco po příchodu sovětského poradce Ponomarenka na tehdejší Správu nápravných zařízení MV v listopadu 1953 byly přebírány sovětské zkušenosti ve vězeňství, při návštěvě plk. B. B. Dziova po více než 30 letech se situace obrátila. V 80. letech 20. století se ukázal dosavadní sovětský vězeňský systém již neudržitelným, zejména z hlediska požadavků Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, vydaných Hospodářskou a sociální radou OSN. S většinou těchto požadavků se vyrovnalo československé vězeňství již v roce 1965 vydáním zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Plk. B. B. Dziov chtěl zřejmě získané informace o československém vězeňství využít k vlastnímu služebnímu postupu na ministerstvu vnitra SSSR s cílem podílet se na řízení vězeňství.⁵

Sekretariát náčelníka správy SNV

Ředitel sekretariátu pplk. JUDr. Josef Jachura vykonával funkci do konce roku 1985, kdy odešel do starobního důchodu. V sekretariátu bylo v letech 1981-1985

⁵ KDH, *Materiál pro plk. B.B. Dziova.*

systemizováno šest funkčních míst: náčelník sekretariátu, jedno vedoucí analytické skupiny, dva starší referenti specialisté a dva referenti. Pracoviště jako pomocný a výkonný orgán náčelníka správy zabezpečovalo podle nového organizačního řádu zejména porady vedení správy SNV, štábu náčelníka správy nebo jiné pracovní porady, svolávané náčelníkem správy. Přípravovalo podklady, obstarávalo, třídilo a zhodnocovalo informace potřebné pro jednání náčelníka správy. Pro analytickou činnost na úrovni náčelníka správy SNV bylo vyčleněno speciální pracoviště – analytická skupina sekretariátu náčelníka správy. Její pracovníci soustřeďovali informace potřebné ke koncepční a rozborové činnosti. Z podkladových materiálů jednotlivých odborů správy SNV zpracovávali zejména Ročenku, která obsahovala základní číselné údaje, dokumentující výsledky činnosti SNV po jednotlivých odborných úsecích. Ročenka byla považována za základní dokument pro rozborovou a plánovací činnost na správě a v útvech SNV za příslušný rok a byla předkládána štábu náčelníka správy SNV ke schválení. Sekretariát náčelníka SNV odpovídal též za zpracování koncepcí a dlouhodobých plánů činnosti SNV, přičemž vycházel z informací o vývoji trestní politiky dlouhodobě ovlivňující početní stav a složení odsouzených. Organizačně zajišťoval zahraniční styky SNV a plnil další administrativní úkoly.

Zahraniční pracovní a osobní kontakty byly navázány v letech 1981 až 1985 zejména s pracovníky vězeňství SSSR, Polska a Maďarska. Došlo k výměně řady delegací s cílem seznámení se s organizací vězeňství v těchto státech. Ve dnech 23. až 25. září 1985 navštívila ministerstvo spravedlnosti a správu SNV delegace Ústřední vězeňské správy z Polska. Generální ředitel gen. Stanislaw Jablowski, jeho zástupce plk. Roman Topolski, ředitel krajské správy NVÚ v Poznani plk. Henryk Radkowiak a další funkcionáři se zajímali především o systém a problémy českého vězeňství. Během svého pobytu navštívili také útvary SNV v Plzni a Kuřimi.⁶

Reciproční návštěva se poté uskutečnila ve dnech 10. a 11. listopadu 1985, kdy na pozvání ministra spravedlnosti PLR navštívila delegace správy SNV ČSR a ZNV SSR, vedená plk. dr. J. Konečným, nově otevřené rekreační středisko Ústřední vězeňské správy PLR ve Wisle. Zde byla navržena dlouhodobá užší spolupráce mezi vězeňskými správami. Uzavřený protokol o spolupráci předpokládal vzájemnou výměnu odborných časopisů, vědeckých poznatků, organizování společných vědeckých výzkumů a též konkrétní výměnu zkušeností mezi jednotlivými nápravně výchovnými ústavy obdobného charakteru. Přínosem pro příslušníky obou Sborů byla též vzájemná bezdevizová výměnná rekreace, výměna dětských táborů nebo účast na sportovních přeborech.⁷

Za účelem účasti na traumatologickém kongresu, který se konal v Rize, byl vyslán ve dnech 18. až 22. března 1985 na zahraniční služební cestu do SSSR

⁶ Petr GALUŠKA, *Delegace PLR*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1985, s. 2.

⁷ Jiří ENDRŠT, *Spolupráce s vězeňskými orgány PLR navázána*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR, březen 1986, s. 17.

pplk. MUDr. Josef Liška, náčelník chirurgického oddělení nemocnice Zdravotnické služby SNV v Praze. MUDr. Liška byl spoluautorem přednášky „Použití vnější fixace dle Kalnberze v klinické ortopedické a traumatologické praxi“. Tuto novou progresivní metodu, společně s prof. MUDr. Rybkou, DrSc., přednostou I. ortopedické kliniky FVL UK aplikoval u nemocných a dosáhl výborných výsledků.⁸

Inspekce náčelníka správy SNV

Po odchodu pplk. F. Kožíška byl od 1. září 1981 do funkce náčelníka odboru ustanoven pplk. PaedDr. Bohdan Bohuslav. Pracovníci inspekce odpovídali za činnost vnitřního kontrolního systému v SNV. Zaměřovali se na kvalitu všech prováděných prověrek a na periodické revize hospodaření. Pravidelně každé čtvrtletí projednávalo vedení správy SNV informaci o stavu a poznatcích z úseku vyřizování stížností a protispolečenského jednání příslušníků SNV. Za pololetí a uplynulý rok posuzoval rozbor vyřízených stížností štáb náčelníka správy. Ve štábu náčelníka správy se také každoročně projednávala „Zpráva o účinnosti vnitřního kontrolního systému Sboru“. Ročně byl též zpracováván rozbor morálně politického stavu příslušníků, jehož součástí byl i rozbor protispolečenského jednání se zdůvodněním jeho příčin. Tato problematika byla pravidelně zařazována i do programu jednání celoutvárového výboru (CÚV) KSČ správy SNV. Podle statistických údajů bylo příslušníkům ze správy SNV uděleno celkem 18 kázeňských trestů.⁹ Počet soudních trestů, které byly příslušníkům SNV uloženy v letech 1981 až 1985 dokumentuje následující tabulka:

	1981	1982	1983	1984	1985
Správa SNV	1		2	1	
Celkem v SNV	36	55	58	46	39

Vývoj řešení stížností v letech 1981 až 1985 uvádí další tabulka:

Rok	Stížnosti		
	Oprávněné	Neoprávněné	Celkem
1981	45	964	1 009
1982	48	1 553	1 601
1983	51	1 651	1 702
1984	42	1 572	1 614
1985	42	1 568	1 610

⁸ NA Praha, f. SSNV, Zpráva pro ministra spravedlnosti ze dne 11. 2. 1985.

⁹ Podle jednotlivých let sledovaného období bylo udělení kázeňských trestů následující: 1981 – 7, 1982 – 3, 1983 – 9 (nejvyšší počet), 1984 – 6, 1985 – 2.

V září 1982 byla inspekci náčelníka správy zpracována závěrečná informace o plnění uložených opatření k odstranění nedostatků hospodaření SNV, zjištěných periodickou kontrolou provedenou na správě SNV počátkem roku 1981 revizní správou ministerstva financí (MF). Zpráva byla předložena náčelníkovi správy a současně zaslána na MF ČSR.

Po přijetí usnesení vlády ČSR č. 13/1983 k předcházení neoprávněného majetkového obohacování byla problematika v rámci SNV podrobně analyzována a projednána tehdejšími služebními, stranickými i svazáckými organizacemi. K plnění byl vydán náčelníkem správy rozkaz č. 12/1983, který zahrnoval opatření dlouhodobého a mnohdy i trvalého charakteru.

Pracovníci ekonomické kontroly se pravidelně zúčastňovali instrukčně metodických zaměstnání (IMZ) náčelníků týlových a finančních oddělení, kde prezentovali svá zjištění z prováděných revizí. Problematika náhrady škody a hmotných odpovědností byla v SNV uzákoněna vydáním rozkazu ministra spravedlnosti ČSR č. 5/1984.¹⁰

Odbor pro politickovýchovnou práci

Funkci náčelníka odboru vykonával plk. JUDr. Stanislav Výborný. Náplň práce odboru byla v novém organizačním řádu konkretizována do devíti bodů, typickou činností zůstalo řízení, kontrola a vyhodnocování ideově politické výchovy příslušníků a pracovníků SNV, organizace a vyhodnocování socialistického soutěžení v SNV, metodické řízení Rady klubů, podíl na prověrkách stranickopolitické a ideologické práce v SNV nebo prověřování morálně politického stavu příslušníků a pracovníků SNV. Dále odbor zabezpečoval vydávání interního časopisu SNV a ve spolupráci s hromadnými sdělovacími prostředky organizoval propagandistickou činnost SNV. Plnil také funkci tiskového orgánu SNV.

Ve smyslu RMS č. 11/1980, kterým se měly zřizovat v SNV kluby příslušníků, byl dne 1. ledna 1981 zřízen také na správě SNV „Klub příslušníků správy SNV ČSR“ a rada klubu, do které bylo jmenováno 16 členů.¹¹

Ke zdokonalení teoretických a metodických znalostí politickovýchovných pracovníků v SNV byl v roce 1981 pořádán první tříměsíční kurz při vojenské politické škole v Komorním Hrádku. Tento kurz byl velmi úspěšný, četa C složená z příslušníků SNV dosáhla při závěrečných zkouškách v červenci 1981 nejlepších výsledků z celého kurzu. Na slavnostním shromáždění z rukou zástupce velitele školy poprvé v historii obdrželi vysvědčení kromě příslušníků Československé lidové armády i příslušníci SNV.¹²

V říjnu 1983 uplynulo 10 let, kdy ministr spravedlnosti vydal rozkaz o zřízení politickovýchovného aparátu v SNV ČSR. Také resortní časopis slavil

¹⁰ GR VS, RNS č. 12/1983 k zajištění usnesení vlády ČSR č. 13/1983 ve SNV ČSR. RMS č. 5/1984, o náhradě škody ve SNV ČSR.

¹¹ Tamtéž, RNS č. 3/1981, kterým se zřizuje klub příslušníků správy SNV ČSR.

¹² P. GALUŠKA, *Byli první – byli výteční*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1981, s. 2.

v popisovaném období kulaté výročí. V lednu 1981 uplynulo pět let, kdy vyšlo první číslo Zpravodaje s novým obsahem a v nové úpravě.

Poté, co sekretariát ÚV KSČ v říjnu 1981 projednal a zhodnotil úroveň „ideově politické výchovy příslušníků SNV“, schválil z důvodu nejednotnosti systému ve Sborech ČSR a SSR zavedení nové sjednocené marxisticko-leninské přípravy (MLP). Legislativně byla pro SNV ČSR upravena formou RMS č. 12/1981 s účinností od 1. ledna 1982, jehož přílohou byla „Směrnice pro řízení a organizaci služební marxisticko-leninské přípravy příslušníků SNV ČSR“. Podle uvedené směrnice se MLP stala povinností pro všechny praporčíky a důstojníky SNV jako součást jejich služební přípravy. Osvobození byli pouze studující na vysokých školách, středních odborných a všeobecně vzdělávacích školách, na večerních univerzitách marxismu-leninismu (VUML), v kurzech a útvarech vyššího stupně stranického vzdělávání a příslušníci, kteří působili jako lektoři při územních stranických organizacích.

Zpracováním obsahu MLP byl pověřen na návrh ministra spravedlnosti CÚV KSČ. Metodické řízení, kontrolu a hodnocení zabezpečoval z pověření náčelníka správy politickovýchovný odbor. Počet hodin, vyhrazených ze služební doby pro příslušný výcvikový rok určoval v rozsahu 30 až 50 hodin ministr spravedlnosti. MLP byla zahájena výcvikovým rokem 1982/1983 v rozsahu 30 hodin, základním organizačním článkem se staly studijní skupiny. Studium se skládalo z úvodních lekcí, samostatného studia a seminářů. Závěrečné pohovory na konci výcvikového roku probíhaly před komisí, složené z vedoucího seminární skupiny, příslušného náčelníka a zástupce CÚV KSČ nebo základní organizace (ZO) KSČ. V prvním výcvikovém roce byl jednotný program pro všechny příslušníky a v dalším tříletém období již diferencovaný pro praporčíky a důstojníky s přihlédnutím k dosaženému politickému, všeobecnému a odbornému vzdělání.

Z uvedeného je zřejmé, jaká důležitost byla věnována soustavnému politickému vzdělávání příslušníků SNV na principu vedoucí úlohy strany.¹³ Výmluvně to dokládá následující úvodní ustanovení zmiňované Směrnice - „*Obsah a cíle marxisticko-leninské přípravy příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR vycházejí ze sjezdové linie KSČ, ze zasedání ÚV KSČ, materiálů KSSS a z dokumentů mezinárodního komunistického a dělnického hnutí. V řízení a provádění marxisticko-leninské přípravy je důsledně uplatňována vedoucí úloha strany.*“ K provádění hospitační a kontrolní činnosti MLP zřídil náčelník správy svým rozkazem v říjnu 1983 při odboru pro politickovýchovnou práci ústřední lektorskou skupinu (ÚLS), do které bylo jmenováno devět funkcionářů správy SNV pod vedením náčelníka odboru nápravné výchovné činnosti. Činnost ÚLS upravoval Statut, podle kterého byli členové mimo jiné oprávněni požadovat předkládání písemných příprav lektorů a vedoucích seminářů k vedení jednotlivých učebních hodin MLP.¹⁴

¹³ GR VS, RMS č. 12/1981, o zavedení marxisticko-leninské přípravy příslušníků SNV ČSR; Instrukce (IS) SNV č. 17/1982, Statut lektorských skupin MLP, povinnosti vedoucích seminárních skupin a jejich pomocníků.

¹⁴ Tamtéž, RNS č.26/1983, kterým se zřizuje ústřední lektorská skupina marxisticko-leninské přípravy příslušníků SNV ČSR.

V rámci postupného zřizování Síní tradic ve vězeňských zařízeních na základě usnesení vlády ČSR č. 234/1980, byly v letech 1981 až 1985 vybudovány nebo zrekonstruovány další expozice. Též na správě SNV bylo vedením správy schváleno vybudování Síně tradic. Zřízena byla RNS č. 15/1982 dne 15. dubna 1982. Autorem expozice byl akademický architekt Jaroslav Brych, autorem scénáře pracovník IX. správy FMV a realizátorem celé akce družstvo Propagační tvorba Praha. Libreto vycházelo z podkladů, které byly vypracovány příslušnými odbory správy SNV a z vnitřní publikace SNV „Věrní straně a lidu“. Sín tradic byla umístěna v 1. patře budovy správy SNV. K slavnostnímu otevření došlo již dne 29. března 1982 za přítomnosti ministra spravedlnosti JUDr. Antonína Kašpara.¹⁵ Plnila nejen funkci stálé expozice, ale i slavnostní zasedací síně pro významné společenské a služební události. Její fungování zabezpečovala sedmičlenná rada, jmenována náčelníkem správy, který také každoročně schvaloval plán činnosti.¹⁶ V roce 1983 bylo rozhodnuto vedením útvaru SNV Brno o zřízení koutku tradic. Následujícího roku byla rekonstruována stávající „Sín revolučních tradic“ v Mladé Boleslavi a další vybudována v útvaru SNV č. 1 Praha v Ruzyni. V únoru 1985 byla rovněž otevřena nová Sín tradic v útvaru SNV Valdice.

Zahájení provozu Síně tradic na správě SNV v roce 1982 (foto: KDH)

V lednu 1982 se na Květnici sešli příslušníci mládežnické organizace na 10. jubilejním aktivu Svazu socialistické mládeže (SSM), kde bylo předáno

¹⁵ P. GALUŠKA, *Věrní straně a lidu*, in: časopis Zpravodaj SNV, květen 1982, s. 18-19.

¹⁶ GR VS, RNS č. 15/1982, o zřízení Síně tradic SNV ČSR a jmenování její rady.

nejaktivnějším svazáckým funkcionářům šest čestných uznání Českého ústředního výboru (ČÚV) SSM, pět stříbrných medailí „Za socialistickou výchovu“ a tři odznaky za pracovní úspěchy. K ocenění činnosti základních organizací SSM útvarů SNV byla 5. listopadu 1984 podepsána mezi náčelníkem správy SNV a tajemníkem ČÚV SSM dohoda o zřízení Praporu ČÚV SSM, jehož propůjčování se řídilo příslušným Statutem. Podle tohoto Statutu se postupovalo od 1. ledna 1985.¹⁷ K praporu se natrvalo připojovala stuha s uvedením názvu vyznamenané ZO SSM a rokem získání. Zhotovení praporu a stuh zajišťovala správa SNV. Jeho propůjčení bylo spojeno s udělením finanční odměny od náčelníka správy ve výši 10 000 Kčs, která měla být použita pro kulturně zájmovou a tělovýchovnou činnost členů vyznamenané ZO SSM. V květnu 1985 byl Prapor propůjčen ZO SSM útvaru SNV Heřmanice. Nejlepší svazácké organizaci ho předali tajemník ČÚV SSM dr. J. Koutný a zástupce náčelníka správy pro politickovýchovnou práci plk. dr. S. Výborný.

Předání Praporu ČÚV SSM útvaru SNV Heřmanice (foto: KDH)

Na základě rozhodnutí náčelníka správy byla od 1. ledna 1985 zřízena „Kniha cti SNV ČSR“. Podle jejího Statutu byl zápis do knihy považován za významný projev morálního ocenění příkladných činů jednotlivců a kolektivů. O zápisu do Knihy cti i o odnětí tohoto vyznamenání rozhodoval náčelník správy SNV. Jejímu držiteli byl předáván slavnostním způsobem grafický list. Kniha cti byla

¹⁷ Tamtéž, RNS č. 16/1982, kterým se vyhlašuje Dohoda o zřízení Praporu Českého ústředního výboru SSM udělovaného základním organizacím SSM v útvech SNV ČSR.

zhotovena z červené kůže a zápisy byly prováděny na samostatné listy z křídového papíru. Trvale byla uložena v Síni tradic SNV.¹⁸

Rok 1985 byl rokem řady významných politických výročí – 40. výročí Slovenského národního povstání (SNP), 40. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou a 68. výročí Velké říjnové socialistické revoluce (VŘSR). K přípravě oslav těchto historických událostí byla organizována politickovýchovným odborem řada akcí. K jejich pojetí byly náčelníkem správy formou rozkazu vydávány takzvané Směrnice k ideově politickému pojetí.¹⁹ Na správě i útvarch SNV se zejména konaly služebně politické aktivity příslušníků SNV, při nichž byla udělována státní a resortní vyznamenání. Například u příležitosti slavnostního služebně politického aktivu k 40. výročí osvobození Československa byl útvaru SNV Všehrdy předán ministrem spravedlnosti ČSR JUDr. A. Kašparem „Rudý prapor ministra spravedlnosti ČSR“. Vrcholnou akcí se stal slavnostní aktiv v Ústředním kulturním domě železničářů v Praze na Vinohradech za účasti ministra spravedlnosti ČSR, zástupců sovětské posádky v Milovicích a dalších tehdejších stranických

¹⁸ Tamtéž, RNS č. 34/1985, kterým se zřizuje „Kniha cti Sboru nápravné výchovy ČSR“.

¹⁹ Tamtéž, RNS č. 24/1984, kterým se vydávají „Směrnice k ideově politickému pojetí 40. Výročí vyvrcholení národně osvobozenického boje českého a slovenského lidu a osvobození Československa Sovětskou armádou“ ve SNV ČSR.

funkcionářů. Na tomto shromáždění byla kromě vysokých státních vyznamenání také poprvé udělována „Medaile Sboru nápravné výchovy ČSR“. ²⁰

K významné akci u příležitosti 40. výročí osvobození Československa patřilo i znovuotevření „Památníku protifašistického boje“ v Praze na Pankráci. Nová expozice spolu s prostory pankrácké sekyrárny dokumentovala protifašistický odboj na území Čech a Moravy v průběhu 2. světové války, autorem scénáře byl Miroslav Brož. Slavnostní vernisáž rekonstruovaného Památníku se konala dne 24. dubna 1985 ve velkém sále útvaru SNV č. 2 Praha za účasti představitelů tehdejších ústředních orgánů státní správy, společenských organizací, kulturních institucí a pracovníků sdělovacích prostředků. Přítomní byli také bývalí vězni, kteří byli dne 5. května 1945 osvobozeni z cel smrti v oddělení II. A. O jejich svědectví byla vydána publikace „Ve spárech nacismu“. ²¹

Také celorepublikové finále 5. ročníku soutěže zájmové umělecké činnosti (ZUČ) ve SNV proběhlo v rámci oslav 40. výročí osvobození Československa. Do závěrečných „bojů“ ve dnech 28. až 31. května v Liberci a Jablonci nad Nisou se probíjalo z útvarových a oblastních kol 279 soutěžících, z toho 106 v reprodukční části soutěže a 173 ve výtvarných a technických oborech. ²² V průběhu oslav Slovenského národního povstání (SNP) vyvrcholila I. etapa mládežnické štafety „Paměť“ velkou ohňovou štafetou od Banské Bystrice až do Prahy. Vedoucí nejlepších hlídek a kolektivů, účastnících se této mezinárodní štafety se ve dnech 11. a 12. června 1985 sešli ve Valdicích.

²⁰ *Oslavy 40. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou*, in: časopis Zpravodaj SNV, červen 1985, s. 3.

²¹ P. GALUŠKA, *Slavnostní vernisáž*, in: časopis Zpravodaj SNV, červen 1985, s. 10-11.

Jaromír HLAVÁČEK – Tomáš KAUCKÝ, *Ve spárech nacismu*, Praha 1985.

²² Miroslav MAŤÁTKO, *Potlesk pro všechny*, in: časopis Zpravodaj SNV, červenec 1985, s. 4-5.

Slavnostní otevření Památníku Pankrác (druhá zleva Gusta Fučíková) (foto: KDH)

Náčelník správy SNV ČSR (vpravo) při slavnostním projevu v Památníku Pankrác (vlevo představitelé Svazu protifašistických bojovníků a funkcionáři SNV ČSR) (foto: KDH)

Podle plánu uložených úkolů připravovali pracovníci odboru ve spolupráci s Českým svazem novinářů a Českým úřadem pro tisk a informace pravidelné tiskové konference. Dne 14. října 1981 se uskutečnila výjezdní tisková konference v útvaru SNV Oráčov a ústavu pobočky Šmikousy k problematice výkonu trestu odnětí svobody v pobočkách pro nedbalostní trestné činy, dne 17. března 1982 proběhla tisková konference v zasedací místnosti správy SNV na téma: „Podíl SNV ČSR na hospodářské politice socialistického státu a výsledky politické a pracovní aktivity příslušníků Sboru v období let 1976-1981“ a další výjezdní tisková konference byla svolána u příležitosti 4. ročníku celorepublikového finále ZUČ příslušníků dne 22. dubna 1983 do útvaru SNV Kuřim. Zde si novináři prohlédli výstavu výtvarných a technických prací příslušníků SNV v Muzeu dělnického hnutí v Brně a uvítali také možnost navštívit výstavní trhy v Brně.²³

Soutěž útvarů o Standartu SNV ČSR probíhala podle kritérií, stanovených rozkazem náčelníka správy z roku 1981. Po vyhodnocení získal Standartu 4x po sobě (za rok 1981, 1982, 1983 a 1984) útvar SNV Valdice a za rok 1985 zvítězil v soutěži útvar SNV Všehrady. Valdice se naopak umístily až na 14. místě.²⁴

Pracovní a společenská aktivita příslušníků byla rozvíjena také formou soutěžního hnutí „Vzorných kolektivů“ v SNV. Podle statistických údajů bylo v roce 1985 v SNV ve 333 kolektivech zapojeno 3 374 příslušníků. Na správě SNV roku 1981 soutěžilo 11 vzorných kolektivů, jejich počet se do roku 1985 postupně zvýšil na 14 kolektivů.

Vedení správy SNV pravidelně projednávalo stav a vývoj organizovanosti v KSČ a SSM. Členství v těchto organizacích byla jednou ze součástí služebního hodnocení jednotlivých příslušníků i útvarů SNV. Zvláštní pozornost byla věnována členské základně na správě SNV a v jejích výkonných zařízeních, kde byla organizovanost dlouhodobě jedna z nejvyšších. Podle statistických údajů zde bylo v roce 1981 organizováno v KSČ 65 % příslušníků a v roce 1985 již 84 % (z celkového počtu 195 osob). Naopak organizovanost v SSM se oproti roku 1981, kdy činila 17 %, postupně snížila na necelých 10 % v roce 1985 (z celkového počtu 57 osob), a to patrně vzhledem ke zvyšování průměrného věku příslušníků správy SNV.

Členství v KSČ a SSM bývalo kumulováno s členstvím ve Svazu československo-sovětského přátelství (SČSP). Také k němu bylo přihlíženo při проверkách příslušníků SNV. Členství v SČSP bývalo kolektivní záležitostí, vstupovaly do něj celé pracovní kolektivy. Jeho posláním bylo šířit pozitivní vztah k Sovětskému svazu. Na služebně politické aktivity a další akce byli zváni důstojníci ze sovětských posádek. Odbočky a výbory SČSP se aktivně podílely na oslavách osvobození Československa a organizovaly „Měsíc československo-sovětského přátelství“ a oslavy VŘSR. Za podpory ČÚV SČSP se dne 26. února 1985 konal v Praze na Květnici I. celorepublikový aktiv předsedů odboček SČSP útvarů

²³ Libuše DRŠKOVÁ, *Novináři ve Šmikousích*, in: časopis Zpravodaj SNV, prosinec 1981, s. 18-19; *Tisková konference*, in: časopis Zpravodaj SNV, květen 1982, s. 17; *Výjezdní tisková konference*, in: časopis Zpravodaj SNV, červen 1983, s. 5.

²⁴ GR VS, RNS č. 28/1981, kterým se vyhlašuje soutěž útvarů SNV ČSR o Standartu SNV ČSR.

a součástí SNV. Je známo, že o stoprocentní organizovanost příslušníků v SČSP se zvláště zasazoval po nástupu do funkce náčelník správy plk. dr. J. Konečný, který v této společenské organizaci pracoval již od roku 1952. Předsedou odbočky SČSP na správě SNV byl pplk. J. Žádný. Zatímco členství v SČSP se v letech 1981 až 1983 v Ročenkách neuvádělo, od roku 1984 bylo pravidelně vykazováno. V letech 1984 a 1985 byla na správě SNV dosažena 100 % organizovanost v SČSP. Celkem bylo ve Sboru v roce 1985 organizováno v SČSP 5 988 příslušníků, což představovalo 88 %.²⁵

Kádrový (personální) odbor

V letech 1981-1985 pokračoval ve vedení odboru plk. RSDr. Rudolf Palovský. Při stanovení úkolů v kádrové, personální a sociální práci na 7. pětiletku se vycházelo z výsledků, dosažených v předchozích letech a z koncepčních záměrů SNV na léta 1981-1985. Cílem bylo další doplňování a udržení plánovaného stavu příslušníků SNV, intenzivnější práce s takzvanými kádrovými rezervami, zejména se zaměřením na výběr a rozmisťování perspektivních příslušníků včetně zvyšování jejich kvalifikace.²⁶ K problematice řízení o odvolání proti rozhodnutím náčelníků s kádrovou pravomocí byla RMS č. 6/1983 zřízena poradní komise ministra spravedlnosti a poradní komise náčelníka správy SNV. Poradní komise ministra spravedlnosti, které předsedal zástupce náčelníka správy, projednávala rozklady proti rozhodnutí ministra spravedlnosti a odvolání proti rozhodnutí náčelníka správy SNV. Úkol poradní komise náčelníka správy byl stejný, pouze na nižší

²⁵ KDH, *Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1985*, s. 91-101.

²⁶ GR VS, RMS č. 4/1984 o práci s kádrovými rezervami ve SNV ČSR.

úrovni, projednávala odvolání proti rozhodnutí náčelníků odborů správy SNV a náčelníků útvarů SNV. Funkci předsedy komise vykonával zástupce náčelníka kádrového odboru.²⁷

Personální stav SNV ČSR vycházel z bilance pracovních sil, stanovené Českou plánovací komisí do roku 1985. V letech 1981-1983 bylo pro SNV přiděleno 6 500 tabulkových míst, v roce 1984 se počet zvýšil na 6 700 míst a na rok 1985 bylo stanoveno 7 000 míst pro příslušníky a občanské pracovníky. Podle statistických údajů byl plán v roce 1985 překročen o 131 tabulkových míst z důvodu vysokého počtu přijatých příslušníků do služebního poměru ve věku do 25 let. Počty příslušníků SNV v útvarcích, na správě a v účelových zařízeních správy SNV vycházely ze systemizace funkcí pro jednotlivá pracoviště. Na správě SNV bylo v roce 1984 systemizováno 284 příslušníků a v roce 1985 se počet zvýšil na 289 příslušníků.²⁸ Na základě výnosu federálního ministerstva práce a sociálních věcí a federálního ministerstva financí byl poskytován příslušníkům a občanským pracovníkům ve vybraných okresech a místech Severočeského kraje a Západočeského kraje věrnostní stabilizační odměny.²⁹

Jednou z činností kádrového odboru bylo vedení agendy, spojené s udělováním medailí a dalších vyznamenání včetně ústřední evidence. V květnu 1984 byl na základě iniciativy slovenské správy SNV při společných vedeních tehdejších správ SNV SSR a SNV ČSR v Trenčianských Teplicích schválen návrh na zřízení resortních medailí SNV SSR a SNV ČSR k rozšíření možnosti morálního ocenění vhodných příslušníků a občanských pracovníků SNV. Předmětná medaile byla zřízena rozkazy ministrů spravedlnosti SSR a ČSR v jednotném znění a se shodnými podmínkami jejího udělování. Autorem výtvarného návrhu se stal kpt. Alexander Szabó ze správy SNV SSR a zhotovením příslušného počtu medailí v české i slovenské verzi byla pověřena Státní mincovna v Kremnici. V SNV ČSR byla „Medaile SNV ČSR“ poprvé propůjčována u příležitosti 40. výročí osvobození Československa v květnu 1985.³⁰

Vysílání příslušníků do škol bylo považováno za jeden ze stabilizačních faktorů k zamezení nežádoucí fluktuace vězeňského personálu. Na odborné přípravě příslušníků SNV se nemalou měrou podílela Střední odborná škola (SOŠ) SNV se sídlem v Zastávce u Brna. V únoru 1981 zde byla zahájena nová forma externího studia – jednooborové studium marxismu-leninismu – v trvání osmi měsíců. Přípravě této formy studia byla školskou skupinou kádrového odboru věnována zvláštní pozornost a ještě před zahájením výuky byl pod vedením vedoucího školské skupiny pplk. JUDr. Šaroča proveden pro vyučující výklad k učebním osnovám. Studium bylo zahájeno celkem ve čtyřech učebnách, zřízených vždy po jedné třídě

²⁷ Tamtéž, RMS č. 6/1983 o zřízení poradních komisí.

²⁸ KDH, *Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1985*, s. 82, 87, 99.

²⁹ GR VS, RMS č. 6/1982, o poskytování věrnostních stabilizačních odměn příslušníkům a občanským pracovníkům SNV ČSR ve vybraných okresech a místech Severočeského a Západočeského kraje ve smyslu novely RMS č. 5/1983.

³⁰ Tamtéž, RMS č. 11/1984 o zřízení Medaile Sboru nápravné výchovy ČSR.

v SOŠ Zastávka, u útvaru SNV Ostrov, Valdice a Heřmanice. V dubnu 1982 došlo k přemístění této školy do objektu Střední praporčické školy MV v Brně Bohunicích, kde byla zřízena katedra SNV v čele s pplk. Oldřichem Kavkou. Výuka a praktický výcvik posluchačů zde probíhaly bez zásadních změn.

SOŠ SNV Zastávka u Brna (foto: KDH)

SOŠ SNV Brno Bohunice (foto: KDH)

Pozornost byla věnována i nástupním kursům. V průběhu roku 1982 byl prodloužen nástupní kurs z osmi na devět týdnů a od 1. dubna 1982 zahájena výuka podle rozšířených osnov.

Ke zvyšování odborné připravenosti příslušníků SNV byly též organizovány krátkodobé účelové kurzy, a to zejména pro přípravu a výcvik řidičů, psovodů, bezpečnostních techniků, pracovníků intendantní služby, kádrových pracovníků a pro pracovníky z úseku NVČ, včetně náčelníků oddělení. Za účelem zkvalitnění přípravy účelových kurzů náčelníků odborů správy, náčelníků útvarů a jejich zástupců zřídil dnem 1. května 1984 náčelník správy jako svůj poradní orgán komisi, jejímž úkolem bylo připravit po obsahové a organizační stránce písemný návrh k zabezpečení kurzů.³¹ K profesní přípravě psychologů a pedagogů bylo organizováno postgraduální studium při FF UK Praha.

Podle profesního zaměření vysokých škol i co do počtu posluchačů vedla Vysoká škola SNB, dále následovala Právnická fakulta, Filosofická fakulta a Vysoká škola politická ÚV KSČ.

V červnu 1983 schválilo Federální shromáždění ČSSR zákon č. 63/1983, kterým byly provedeny úpravy zákona č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků SNB. Uvedená novela, která nabyla účinnosti dnem 1. ledna 1984, přinesla změny a doplňky také do služebního poměru příslušníků SNV včetně sociálního a důchodového zabezpečení. Došlo například ke zvýšení horní hranice pro zkušební dobu z 18 měsíců na 24 měsíců, byla prodloužena lhůta k provádění služebního hodnocení z 3 na 5 let, zavedeno mimořádné jmenování do důstojnické hodnosti jako forma nové odměny pro věkově starší příslušníky v praporčických hodnostech, při skončení služebního poměru byly upřesněny podmínky pro platové vyrovnání, rozšířen okruh případů, kdy odvolání mělo odkladný účinek.

³¹ Tamtéž, RNS č. 17/1984, o zřízení komise pro obsahovou a organizační přípravu některých kursů.

K zásadní změně došlo při poskytování preventivní rehabilitace v tom, že podle nové úpravy mohla být při splnění stanovených podmínek příslušníkům rehabilitace pouze poskytnuta, to znamená, nebyl na ni nárok jako předtím.³²

Vývoj počtu studujících příslušníků SNV v jednotlivých druzích škol v popisovaném období ukazuje podle Ročenky SNV následující tabulka.³³

Druh školy	Školní rok				
	1981/1982	1982/1983	1983/1984	1984/1985	1985/1986
Vysoké školy	131	124	116	117	119
Střední školy s maturitou	387	298	188	211	229
Odborné školy a kurzy	418	374	318	340	485
Odborná škola SNV (pomaturitní)	298	293	322	338	318

Vnitřní odbor

Ve vedení odboru nedošlo v popisovaných letech k personální změně, funkci náčelníka odboru vykonával plk. JUDr. Karel Kvídera. Odbor byl členěn na dvě oddělení. Legislativa a dokumentace právních předpisů byla začleněna do I. oddělení, do II. oddělení spadala ústřední evidence vězňů, podatelna, ústřední evidence spisů (archiv), statistika vězňů a rozmnožovna.

Pro plánovací, řídicí a kontrolní činnost zpracovával vnitřní odbor pravidelné statistické údaje o obviněných a odsouzených. Každý měsíc na podkladě dílčích měsíčních statistik z útvarů SNV byla náčelníkovi správy SNV a ministerstvu spravedlnosti předkládána souhrnná informace o stavu vězňů. Čtvrtletně byly podle požadavku Federálního ministerstva vnitra (FMV) zpracovávány statistické přehledy o osobách, které byly ve vazbě nebo výkonu trestu pro některý trestný čin podle Hlavy I. zvláštní části tr. zák. (trestné činy proti republice, takzvaní prvohlavoví pachatelé). Dvakrát ročně byly předávány náčelníkovi správy a náčelníkovi odboru NVČ rozborů o osobách, které byly v posledních třech letech podmíněně propuštěny a znovu se do výkonu trestu vrátily (takzvaní navrátilci). Každý rok (v únoru) byly pro sekretariát náčelníka správy ve stanoveném rozsahu zpracovávány údaje o obviněných a odsouzených pro zpracování „Ročenky“. Dále za každý uplynulý rok (k 1. lednu) byla za pomoci tehdejšího samočinného počítače zpracovávána „Výroční zpráva o stavu vězňů a vývojových tendencí ve složení vězňů na území ČSR“ ve srovnání s předcházejícím rokem. Tento materiál byl zpravidla projednáván v kolegiu ministra spravedlnosti a předáván kromě vedení a vybraným náčelníkům odborů správy SNV vždy ministru spravedlnosti ČSR a SSR, vedoucímu oddělení

³² Zákon č. 63/1983, kterým se mění a doplňuje zákon č. 100/1970 Sb. o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti.

GŘ VS, RMS č. 12/1983, kterým se stanoví podrobnosti k provedení a některých ustanovení zákona o sociálním zabezpečení, služební předpis Fin. 5 - Sociální a důchodové zabezpečení příslušníků SNV.

³³ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1985, s. 85.

Státní administrativy ÚV KSČ a dalším představitelům tehdejších ústředních orgánů ČSR a SSR.

V normotvorné činnosti se pokračovalo v kodifikaci právního řádu SNV. Ve spolupráci s příslušnými odbory správy SNV byly vnitřním odborem zpracovány a vydány v letech 1981-1985 významné normy. V oblasti řízení, organizace a kontroly v SNV například organizační řády, rozkaz o kontrole, rozkaz o ochraně utajovaných skutečností a zavedena marxisticko-leninská příprava. Dále prováděcí předpisy k novele zák. č. 100/1970 Sb. o služebním poměru, to je k zákonu č. 63/1983 Sb., a to peněžní náležitosti – Fin. 1, sociální a důchodové zabezpečení příslušníků SNV – Fin. 5, služební poměr Kádr. 1, řízení ve věcech služebního poměru Kádr. 2, náhrada škody Fin. 6 a předpis o práci s kádrovými rezervami. V podstatě byla dokončena kodifikace právních předpisů na úseku týlové a finanční služby a vydány normy k ochraně ekonomiky, např. správa pohledávek Fin. 3, požární ochrana Týl. 11, naturální výstrojná náležitosti příslušníků Týl. 3, stravování ve vězeňství Týl. 4 atd. Dokončeno bylo také zpracování a vydání nových základních předpisů pro činnost SNV za bojové pohotovosti státu.

K zajištění jednotnosti výkladu a správné aplikaci právních předpisů vnitřní odbor metodicky řídil a kontroloval činnost vnitřních oddělení a skupin v útvech SNV. K tomu organizoval instrukčně metodická zaměstnání (IMZ) náčelníků vnitřních oddělení a vedoucích vnitřních skupin, která se tradičně konala v závěru kalendářního roku v Zotavovně SNV Pracov.

Odbor ochrany a obrany

Odbor ochrany řídil pplk. Václav Volek. Plán práce na daném úseku v letech 1981-1985 navazoval na hlavní úkoly z předcházejících let. Činnost odboru byla zaměřena především na zajišťování bezpečnosti střežených objektů a dalších úkolů strážní, režimové a eskortní služby u obviněných a odsouzených. K zabránění útěkům a dalším mimořádným událostem byly využívány zejména technické, signálně zabezpečovací a spojové techniky i služební kynologie. K zajištění vnější bezpečnosti sloužila především střežící zařízení H-3, H-32, která spolu s propojením na automaticky vypouštěcí kotce se služebními psy umožnila omezení služby na strážních věžích a snížila namáhavost výkonu strážní služby. K zajištění vnitřní bezpečnosti byla ve většině objektů NVÚ vybudována vnitřní celová, katrová a tísňová signalizace. Za nejoperativnější a nejspolehlivější prostředek bylo považováno hlasité dispečerské zařízení DZ-60, které bylo v maximální míře využíváno jak pro spojení uvnitř útvaru, tak i se strážními věžemi. Jako pomocné střežící zařízení pro kontrolu především ostrahových pásů, vnitřních nástupových a vycházkových prostorů a hlavních vchodů do útvarů byla používána průmyslová televize. I když u této techniky docházelo v té době k častým poruchám, podstatně napomáhala k vyšší bezpečnosti příslušníků.

Ve všech objektech NVÚ bylo využíváno VKV radiové spojení, důležitou úlohu plnilo zejména na vnějších pracovištích odsouzených, kde nebylo jiného

spojení. Řídící a kontrolní činnost výkonu strážní a režimové služby v NVÚ, jak v pracovní, tak zejména v mimopracovní době zajišťovaly operační střediska. Odbor ochrany spolu se spojovacím oddělením týlového odboru správy SNV jim v jejich činnosti pomáhal především po stránce metodické. Střežení odsouzených a zajištění bezpečnosti vnějších pracovišť však muselo být nadále zabezpečováno dostatečným počtem příslušníků SNV a členů závodní stráže.

Podle statistických údajů došlo v letech:

- 1981 - k 10 útěkům,
- 1982 - k 23 útěkům,
- 1983 - k 18 útěkům,
- 1984 - k 10 útěkům,
- 1985 - k 8 útěkům.

Uvedené počty útěků naznačují, že vývoj bezpečnostní situace v NVÚ a věznicích v letech 1982 a 1983 nebyl uspokojivý, přetrvávaly některé nedostatky při plnění povinností zvláště ve strážní a eskortní službě. To zapříčinilo několik mimořádných událostí, z nichž nejzávažnější byl útěk odsouzeného Ondráčka dne 1. března 1983 z budovy ministerstva spravedlnosti v Praze. Ostatní mimořádné události v letech 1981-1985 zachycuje následující tabulka z Ročenky SNV ČSR.³⁴

	Rok										Celkem
	1981		1982		1983		1984		1985		
Mimořádné události:	obv.	ods.	obv.	ods.	obv.	ods.	obv.	ods.	obv.	ods.	
nenavrácení z PT	/	7	/	11	/	13	/	4	/	6	41
hlašovky	49	70	53	100	34	98	29	87	46	69	635
sebapoškoz.	5	13	1	3	-	5	1	2	3	5	38
pokusy o sebevraždu	3	4	3	11	3	5	5	8	20	26	88
sebevraždy	2	6	3	6	2	5	2	9	5	8	51
nápadení přísl.SNV	5	-	5	1	1	22	2	17	1	21	75
vzpoury x)	-	-	-	2/21	-	-	1/4	1/3	-	3/23	7/51
Celkem	64	100	65	134	43	148	40	128	75	138	935

x) počet příp./počet osob

³⁴ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1985, s. 6.

Všechny mimořádné události podléhaly hlásné službě. Každá taková událost musela být okamžitě po jejím zjištění nahlášena důstojníkovi stálé služby správy SNV (telefonicky, dálnopisem) a do tří dnů o ní podána písemná zpráva.³⁵

Eskortní autobusy v olomoucké věznici (foto: KDH)

V plánu hlavních úkolů SNV na rok 1981 bylo odboru ochrany uloženo zpracovat a zavést novou organizaci systému dálkových a mezikrajových eskort. Cílem bylo dosáhnout rychlejšího zařazení odsouzených do pracovního procesu, snížit počet přímých eskort do zdravotnických zařízení u všech útvarů SNV a zlepšit návaznost eskort na určené soudní dny u jednotlivých soudů v ČR. Po provedeném rozboru stavu bezpečnosti a hospodárnosti tehdejší organizace dálkových eskort byl předložen návrh na změnu, která byla v únoru 1981 schválena vedením náčelníka správy a v červenci téhož roku se začala realizovat. Vyhodnocení nové koncepce dálkových a mezikrajových eskort, předložené náčelníkem odboru ochrany do vedení náčelníka správy v závěru roku 1982, potvrdilo předpokládané pozitivní výsledky. Nový systém přinesl zkrácení doby pobytu odsouzeného na eskortách a tím i zkrácení doby jeho vyřazení z pracovního procesu téměř o polovinu. Podařilo se také snížit počty odsouzených umístěných ve věznicích přibližně o čtvrtinu. Došlo ke snížení počtů přímých eskort do nemocničních zařízení zdravotnické služby SNV, neboť pokud to zdravotní stav eskortovaných dovolil, byli eskortováni hromadnými eskortami.

Přemístěním části obviněných z tehdejších okresů Gottwaldov, Kroměříž a Vsetín do uvolněných prostor po sběrném eskortním středisku ve věznici Olomouc byla uvolněna ubytovací kapacita pro umístění obviněných ve věznicích Brno

³⁵ GR VS, RNS č. 30/1984 o hlášení mimořádných událostí ve SNV ČSR.

a Ostrava. Přebudování organizace dálkových a mezikrajových eskort bylo dokončeno v polovině roku 1983 řešením návaznosti eskort z věznic v českých krajích na trase Praha – Vinařice – Oráčov – Nové Sedlo – Horní Slavkov – Ostrov n. Ohří a zpět, kterou prováděla směna útvaru č. 1 Praha. Tato trasa neměla bezprostřední návaznost na ostatní eskorty, proto byl směr trasy obrácen a prováděn z Ostrova n. Ohří do Prahy a zpět. Směna dálkových eskort útvaru č. 1 Praha byla zrušena a potřebný počet příslušníků převelen útvaru č. 2 Praha a Ostrov n. Ohří. Všechny autobusy určené k přepravě odsouzených a obviněných na dálkové a mezikrajové eskorty byly upraveny novým bezpečnějším ženině technickým zabezpečením a novými VKV radiostanicemi.³⁶

Prověrka služební kynologie v Ú SNV Plzeň, květen 1983 (foto: KDH)

Důležité místo při plnění úkolů na úseku ochrany a obrany zaujímal služební kynologie. V zájmu ujednání potřebných počtů služebních psů pro zabezpečení strážní a eskortní služby byla pro jednotlivé útvary SNV od 1. září 1983 stanovena systemizace služebních psů, která nesměla být bez souhlasu odboru měněna. Nejvíce psů bylo přiděleno útvarům Rýnovice a Valdice (28), následovaly útvary Ostrov n. Ohří, Horní Slavkov a Mladá Boleslav (26), Plzeň (25), Stráž pod Ralskem (23), č. 2 Liberec (19), věznice č. 1 Liberec a České Budějovice měly 2 psy.³⁷ K získávání potřebných zkušeností příslušníků-psůvodů a zlepšování vycvičenosti jejich psů byly odborem ochrany a obrany pořádány prověrky služební kynologie.

³⁶ KDH, Vyhodnocení výsledků provedených změn v systému eskort z hlediska bezpečnosti a hospodárnosti, materiál pro vedení náčelníka správy SNV dne 3 prosince 1982.

³⁷ GR VS, IS č. 12/1983, o systemizaci služebních psů v jednotlivých útvarech SNV ČSR.

V letech 1981 až 1985 pokračovaly v prostoru zotavovny Pracov každoroční přebory SNV ČSR ve služební kynologii. V roce 1981 se zde konal již pátý ročník, kterého se zúčastnilo 23 psovodů z 16 útvarů. Vítězem se stal psovod z Valdic se služebním psem Egonem a v dalších letech 1982 a 1983 psovod z Rýnovic se psem Arosem. Kolektivy psovodů v útvarech SNV se pravidelně zúčastňovali i krajských výstav psů služebních plemen.

Pracovníci odboru zajišťovali též úkoly v oblasti bojové a mobilizační připravenosti celého Sboru včetně jednotek bojového zabezpečení. Bojová příprava ve SNV v letech 1981 a 1985 byla nově prováděna podle rozkazu náčelníka správy č. 16/1981 na základě vydaného „Kalendářního plánu“ na příslušný výcvikový rok.³⁸ Výcvikovým rokem 1984/1985 byl ukončen čtyřletý cyklus výcviku a školení bojové a odborné přípravy příslušníků SNV, který byl v uvedeném rozkaze poprvé dlouhodobě tematicky plánován. Nový způsob provádění výcviku si vyžádal i novou organizační strukturu zejména vytvoření lektorských skupin specialistů pro výcvik jednotlivých druhů příprav. Školení pro příslušníky správy SNV formou jednodenního zaměstnání se konalo ve dvou termínech v sále na Květnici. Pro další individuální sebevzdělávání i k praktickému provádění výcviku bojové přípravy v útvarech SNV byla kolektivem příslušníků odboru ochrany zpracována a v roce 1984 vydána příručka pro výuku bojové přípravy příslušníků SNV.³⁹ Ostrá školní střelba byla prováděna na střelnici ministerstva vnitra ve Vinařicích ve třech termínech, služební tělesná příprava v tělocvičně útvaru SNV č. 2 Praha, na hřišti Květnice a stadionu TJ RH Praha a zájmová tělesná příprava (plavání) byla organizována každý měsíc ve dvou termínech ve sportovním zařízení Masokombinátu v Praze 4 – Písnici.

Zvláštní pozornost byla věnována služební přípravě příslušníků zařazených do I. učební skupiny útvaru SNV (náčelníci oddělení, jejich zástupci a vedoucí skupin). Současně byla v působnosti jednotlivých odborů správy SNV organizována i speciální odborná příprava příslušníků formou individuálního samostudia, odborně účelových kurzů, odborných kurzů pro specialisty nebo odborných zaměstnání organizovaných na celorepublikových poradách funkcionářů útvarů SNV nebo mimorezortními vzdělávacími institucemi.

V rámci služební i mimoslužební tělovýchovy byli příslušníci organizováni především v TJ Rudá hvězda. Mezi nejaktivnější a nejlepší sportovní jednoty u SNV patřila 8. skupina TJ Rudá hvězda při správě SNV. Měla osm sportovních oddílů, z nichž poslední tenisový a sebeobrany, byly založeny v roce 1982. K nejúspěšnějším patřili členové střeleckého oddílu, kteří se umisťovali na předních místech. Také odbíjenkáři dosahovali v soutěžích výtečných výsledků. Dne 24. května 1985 se pořádal v Praze již XIV. ročník soutěže SNV v odbíjené „Pohár přátelství“, který se poprvé ve své historii konal na venkovních hřištích v areálu Na Květnici a družstvo SNV ČSR obsadilo v soutěži první místo.

³⁸ Tamtéž, RNS č. 16/1981, o služební politické bojové a odborné přípravě příslušníků SNV ČSR.

³⁹ KDH, *Služební pomůcka pro výuku bojové přípravy*, Praha 1984.

Z Á Ť R A Ň									
výsledky ostrých střelb apríly SNV za výcvikový rok 1981/82									
Z á ť r a Ň	programové číslo (cvičení)	náhradný stov	účet pri streľbe		S p l e ť n a				Celkové hodnotenie
			počet	v %	výťažok	štrky	výhodnosť	nevhodnosť	
Pistoľ vz. 50/70	1	162	144	88,8	74	50	20	-	výťažná
	4	162	142	87,6	57	60	22	-	výťažná
	1	115	92	80,0	25	29	38	-	dobrá
	4	115	92	80,0	27	29	36	-	dobrá
	1	110	96	87,2	28	27	40	-	dobrá
	4	110	96	87,2	29	25	41	-	dobrá
Samopal vz. 61	1	162	142	87,6	45	70	27	-	dobrá
	2	162	144	88,8	89	47	8	-	výťažná
Celkové hodnotenie : d o b r á									
Průměrná účinnost : 85,6 %									

Výsledky ostrých střelb příslušníků správy SNV za první výcvikový rok

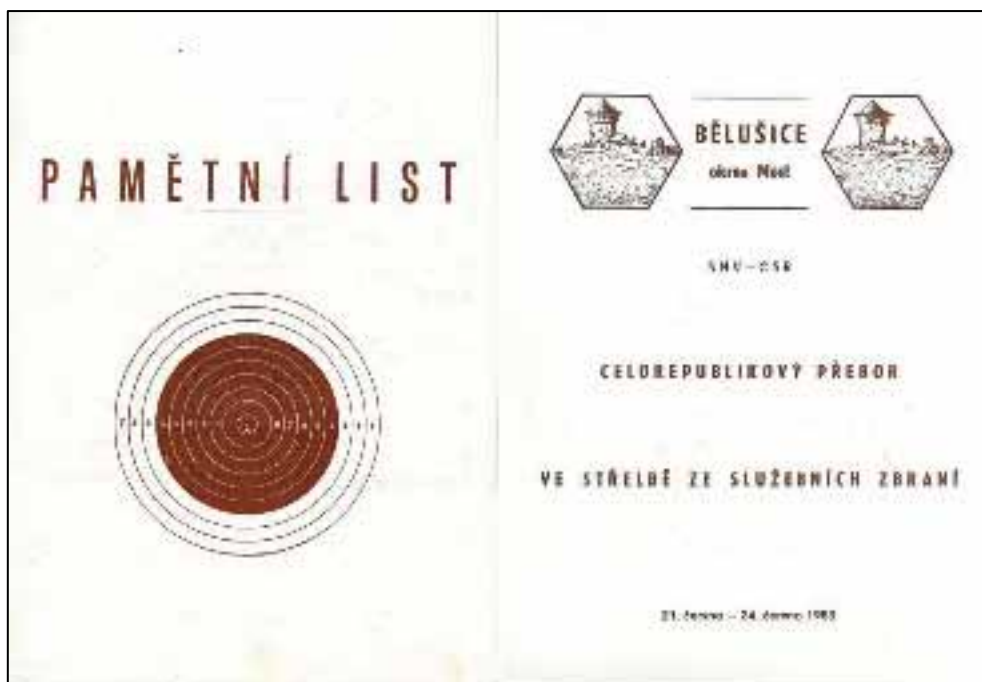
Již od roku 1979 se upevňovaly styky mezi SNV ČSR a SSR v oblasti sportovní branné činnosti, obě strany si vyměňovaly zkušenosti z pořádání soutěží nebo se společně zúčastňovaly celostátních přeborů Federálního ministerstva vnitra (FMV) atd. Na podzim 1983 se zúčastnila družstva SNV ČSR dvou sportovních soutěží na Slovensku. Přebor družstev v odbíjené se konal v Dubnici a branný závod jednotlivců, jehož velitelem byl náčelník správy SSR plk. JUDr. Jozef Chreňo, probíhal nedaleko Ilavy. Zde v kategorii nad 35 let závodníci SNV ČSR obsadili první dvě místa (zvítězil mjr. Vlček před por. Šikýřem). Další významná sportovní akce, přebor FMV ČSSR ve střelbě ze služebních zbraní, se konala v říjnu 1983 v Mladé Boleslavi. Soutěže se zúčastnilo 17 družstev SNB, vojsk MV a SNV ČSR z celé republiky. Závodníci SNV získali na přeboru nejen první místo, ale zásluhou střelců SNV J. Kovaříka, B. Šulce, J. Zavřela a B. Heina zde byl překonán i československý rekord ve střelbě z pistole vz. 50 o 7 kruhů. Další pravidelné přebory ze služebních zbraní se konaly na střelnici v Liběšicích.

Uspořádání celostátního přeboru FMV ve víceboji zdatnosti pro rok 1985 byla pověřena správa SNV ČSR a technickým provedením útvar SNV Litoměřice. Na soutěž, konanou ve dnech 14. až 16. června 1985 se do autokempu Brozany sjelo 113 nejlepších sportovců resortu MV, vojsk MV a ochrany státních hranic, školy MV a reprezentační družstvo SNV ČSR. Tituly, poháry, medaile a diplomy byly nejlepším závodníkům předány v muzeu SNB v Terezíně. Také celostátní přebor

v lyžování každoročně dobře organizovaný útvarem Heřmanice měl svou tradici a řada jeho účastníků vlastnila odznak „Přeborník SNV ČSR“.

*Plakát k přeboru ve střelbě ze služebních zbraní v Liběšicích (z kroniky Ú SNV Bělušice)
(foto: KDH)*

*Pamětní list vydaný u příležitosti celorepublikového přeboru SNV ČSR ze služebních zbraní v Liběšicích
(foto: KDH)*

*Z přeboru SNV ČSR ve střelbě ze služebních zbraní v květnu 1985 v Liběšicích
(foto: KDH)*

Odbor výroby

Odbor řídil nadále mjr. Ing. Zdeněk Jířík. Zařazování odsouzených do pracovního procesu se provádělo, tak jako v předchozích letech, na základě ročních bilancí pracovních sil pro jednotlivé resorty tehdejšího národního hospodářství a jejich organizace, schválených předsednictvem vlády ČSR. S výjimkou roku 1985 byla roční bilance vždy plněna a u některých resortů i překračována. Po vyhlášení amnestie prezidenta republiky v roce 1985 nebyly bilancované počty pracovních sil z řad odsouzených naplňovány u žádného hospodářského resortu pro snížený počet odsouzených I. NVS, přičemž se nejvýrazněji tento stav projevil u ministerstva stavebnictví ČSR. V letech 1981 až 1985 bylo zařazeno do práce u hospodářských organizací a ve výrobních provozech NVÚ každý rok v průměru 20 179 odsouzených.

V průběhu sedmého pětiletého plánu byla odsouhlasena nová koncepce zaměstnávání odsouzených. Ke snižování nákladů na vyvážení odsouzených na vnější pracoviště bylo stanoveno postupně zvyšovat počty odsouzených zaměstnávaných u hospodářských organizací uvnitř jednotlivých útvarů SNV nebo v jejich těsné blízkosti. Pro zajištění těchto koncepčních záměrů byly od roku 1982 budovány nebo rekonstruovány z investičních prostředků hospodářských organizací výrobní haly a plochy. Postaveny byly například výrobní haly v NVÚ Horní Slavkov, Rýnovice, Nové Sedlo, Heřmanice, Libkovic a pobočce Vinařic v Dříní, pro přibližně 700 odsouzených. Podle uváděných výsledků se plán dařil plnit, k 31. prosinci 1980 bylo ve Sboru uvnitř útvarů zaměstnáno u hospodářských organizací včetně vnitřního provozu celkem 9 344 odsouzených a k 1. červenci 1985 již 12 646 odsouzených.

K 1. lednu 1984 byla evidována vnější střežená pracoviště rozdělená podle vzdálenosti od NVÚ (do 10 km – 148, do 30 km – 89, nad 30 km – 62). Největší počty odsouzených ve stavebnictví zaměstnával tehdejší Průmstav n. p. Praha, Armabeton n. p. Praha, Pozemní stavby Ústí nad Labem a Bytostav Ostrava. V rámci ministerstva průmyslu to byl koncern Jablonecká bižuterie, Sklotas Teplice, Kožedělný průmysl, Dřevařský průmysl, Papírenský průmysl a Oděvní průmysl. K vyhodnocování plnění smluvních vztahů s hospodářskými organizacemi se jednou ročně konaly porady na úrovni vedení správy SNV a generálních ředitelství Kamenouhelné doly Kladno, Jablonecká bižuterie, Československé automobilové závody a Federálního ministerstva dopravy.⁴⁰ Kromě plnění běžných pracovních úkolů se v případě potřeby odsouzení podíleli i na odstraňování následků havárií ve výrobních provozech. Problémy vznikaly u odsouzených se sníženou pracovní činností, kteří byli soustřeďováni na zvláštních pracovištích úměrných jejich zdravotnímu stavu. K řešení této problematiky přispělo v roce 1982 rozhodnutí vedení správy SNV o umístění 400 odsouzených I. nápravně výchovné skupiny

⁴⁰ KDH, *Vyhodnocení hlavních úkolů SNV ČSR v 7. pětiletce po linii odboru výroby správy SNV ČSR. Analýza činnosti v oblasti vězeňství v letech 1981-1985.*

(NVS) do NVÚ Kuřim a od poloviny roku 1983 zřízením NVÚ I. NVS v Dříní. Zvyšoval se i počet odsouzených, které nešlo zařadit do práce pro stáří, invaliditu nebo dlouhodobé nemocniční léčení.

Střihárna při výrobě oděvů NVÚ Pardubice (foto: KDH)

K zaměstnávání odsouzených, kteří nemohli být zařazeni na pracoviště mimo útvar z bezpečnostních, zdravotních a dalších důvodů, byly zřizovány výrobní provozy. Zde byli odsouzení zaměstnáváni na základě smluv o dodávce prací, případně jednorázových objednávek. Hospodářská organizace si vždy dodávala výrobní materiál a technickou dokumentaci včetně výkonových norem. Fakturace za sjednané dodávky byla prováděna podle ceníků, uvedených v RNS č. 15/1984 a Instrukci správy SNV (IS) č. 10/1984.⁴¹ Výrobní provozy byly zavedeny v útvarech SNV Příbram, Pardubice, Heřmanice, č. 2 Praha, Ostrov, Plzeň, Bělušice, Kuřim, Valdice, Všehrady, Litoměřice, Ostrava, Brno a Rýnovice.

Další využitou možností bylo zaměstnávání odsouzených na pracovištích vlastních pomocných hospodářství (VPH) útvarů SNV. V oblasti živočišné výroby

⁴¹ GR VS, RNS č. 15/1984, o používání ceníků a stanovení cen výrobků, oprav a služeb v SNV ČSR; Instrukce (IS) č. 10/1984, o používání ceníků prací a služeb, hodinových zúčtovacích sazeb, nepřímých nákladů a zisku pro tvorbu cen výrobků tvořených individuální kalkulací.

to byl chov prasat a drobného hospodářského zvířectva (králíků, kachen a slepic) a v rostlinné výrobě pěstování zeleniny, ovoce a krmiv pro živočišnou výrobu. Z výsledků hospodaření bylo zajišťováno stravování odsouzených i příslušníků SNV a významně posílen odvod plánovaných příjmů do státního rozpočtu. K výraznému rozvoji činnosti VPH došlo na základě usnesení vlády ČSR v roce 1981 rozpracované na podmínky SNV. Zatímco v roce 1981 měla VPH slabá polovina útvarů, v roce 1985 již téměř tři čtvrtiny útvarů. Nejvíce se na pozitivních výsledcích VPH podílely útvary Ostrov nad Ohří, Příbram, Všehrda, Oráčov, Bělušice a Plzeň.

Šití oděvů v NVÚ Pardubice (foto: KDH)

Nutnost uspokojovat potřeby SNV a resortu ministerstva spravedlnosti převážně atypickými výrobky, které nešlo jiným dodavatelským způsobem a v požadovaném termínu zajistit, vedla k zavedení vlastních výrobních provozů. Samotná výrobní činnost se zde řídila výrobními plány, sestavenými na základě požadavků týlového odboru správy SNV. Vlastní výrobní provozy byly zavedeny v útvarech SNV Heřmanice (kovový nábytek, stavebně zámečnické a atypické výrobky), Pardubice (šití oděvů pro odsouzené a obviněné, prádelna), č. 2 Praha (atypické zámečnické výrobky, polygrafické a knihařské práce) a Ostrov (dřevěný nábytek, stavebně truhlářské a atypické výrobky). Na rozdíl od výrobních provozů byly materiálové náklady ve vlastní výrobě hrazeny z finančních prostředků SNV.

Rozmísťování odsouzených do jednotlivých NVÚ bylo prováděno podle zásad interního předpisu o dispečerské službě v SNV, jehož základem bylo dispečerské hlášení, které podávaly věznice a NVÚ dispečerovi správy SNV.⁴²

⁴² Tamtéž, RNS č.15/1981, o dispečerské službě v SNV ČSR; Instrukce (IS) č. 7/1982 a č. 23/1984, kterou se mění a doplňuje RNS č. 15/1981 o dispečerské službě v SNV ČSR.

Ústavní poukázky (foto: KDH)

Odměňování odsouzených vycházelo ze zásady, že každému pracovní zařazenému poskytne hospodářská organizace za práci stejnou odměnu jako ostatním svým pracovníkům, včetně ochranných pomůcek. Průměrnou měsíční mzdou (pohybovala se od 1 300 do 3 400 korun) odsouzených ovlivňovala zejména jejich odborná kvalifikace (60 % nemělo žádnou odbornou kvalifikaci), množství a kvalita vykonané práce. Rozúčtování pracovní odměny prováděl útvar SNV podle příslušné vyhlášky ministerstva spravedlnosti.⁴³ Do srážek se zahrnovalo: výživné na nezaopatřené děti, náklady výkonu vazby a trestu, úhrada způsobených škod, případně další pohledávky. Zbytek byl rozdělen na kapesné a úložné. Kapesné bylo odsouzeným vypláceno v táborových poukázkách, za které mohli nakupovat v ústavní prodejně. Z úložného nad 600 korun mohl odsouzený odeslat libovolnou částku své rodině.

Přínosem pro tehdejší národní hospodářství byla i brigádnická činnost odsouzených, organizovaná na základě dobrovolnosti, o sobotách a nedělích. Z odměn za brigády náleželo odsouzeným 30 % kapesného a 70 % se sráželo

⁴³ Vyhláška ministerstva spravedlnosti ČSR č. 1/1977 Sb., o srážkách z pracovní odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě a o výkonu rozhodnutí srážkami z pracovní odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení, ve znění vyhlášky č. 113/1983 Sb.

na náklady výkonu trestu. Ve všech NVÚ byly zřízeny prodejny potravinářského a průmyslového zboží, v nichž si odsouzení mohli za ústavní poukázky nakoupit potraviny a věci běžné osobní potřeby. Vyloučen byl pouze alkohol a zboží, které mohlo být použito k výrobě návykových látek.

Na dodržování veškerých norem a předpisů z hlediska bezpečnosti práce a ochrany zdraví při výkonu služby příslušníků SNV i odsouzených a obviněných zařazených ve vnitřních a výrobních provozech nebo u hospodářských organizací dohlíželi technici bezpečnosti práce. Pro ně pořádal odbor výroby každoročně odborné školení, kde byli seznamováni jak s novými poznatky k této problematice, tak přezkušováni ze znalostí platných bezpečnostních předpisů. Hlavním technikem bezpečnosti práce SNV ČSR byl kpt. Jiří Benda.

Ekonomické ukazatele zaměstnávání odsouzených z let 1981 až 1985 je možno porovnat v následující tabulce:⁴⁴

Ukazatel	Rok				
	1981	1982	1983	1984	1985
prům. stav zařaz. ods.	19.132	19.696	21.063	21.476	19.527
prům. hodinová mzda	10,90 Kčs	11,47 Kčs	11,57 Kčs	11,41 Kčs	11,25 Kčs
prům. měsíční mzda	2.008 Kčs	2.136 Kčs	2.112 Kčs	2.089 Kčs	2.069 Kčs
celk. objem hr. mzdy /mil.Kčs/	460,9	505	533,8	538,4	484,7
celková absence	3,43 %	3,54 %	3,51 %	3,66 %	3,50 %
zameškané směny	169.086	185.630	194.000	205.192	178.977

Týlový odbor

Ve vedení týlového odboru nenastala v popisovaném období personální změna, pplk. JUDr. Jaroslav Murdych vykonával funkci náčelníka do konce roku 1985 a poté odchází do starobního důchodu. Týlové služby zabezpečovaly činnost SNV po stránce materiální na základě platných předpisů, plánů a rozpočtů.

Investiční výstava Sboru v letech 1981 až 1985 měla vycházet z výhledového plánu investiční výstavby SNV do roku 1990, schváleného ve vedení správy SNV v květnu 1977 a stavu rozestavěnosti staveb z předcházejícího období. Ovšem podle usnesení tehdejších státních a stranických orgánů, které ukládalo všem rezortům a organizacím snížit rozsah investiční výstavby v letech 1981 až 1985, byla investiční výstavba SNV pro uvedená léta přehodnocena. Směrnicí České plánovací komise

⁴⁴ KDH, *Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1985*, s. 27.

(ČPK) na léta 1981 až 1985 upřesněné ročními prováděcími plány bylo stanoveno realizovat objem stavebních prací a dodávek ve výši 376 milionů korun a do fondu základních prostředků převést dokončené stavby ve výši 342 milionů korun. Plánovaný objem stavebních prací probíhal podle jmenovitého rozpisu akcí a dodávek, modernizace a rekonstrukce podle rozpisu z přidělených finančních prostředků jednotlivým útvarům SNV ČSR. Po přehodnocení nebyla zařazena k realizaci zejména výstavba bytových jednotek, dotklo se to zejména útvarů Kuřim, Bělušice, Horní Slavkov, Mladá Boleslav, Rýnovice nebo Hradec Králové. Sledována byla také investiční výstavba prováděná z prostředků hospodářských organizací. Stavěly se nejen výrobní plochy, ale také víceúčelové objekty, inženýrské sítě, skladové haly atd. Za sledované období bylo dokončeno celkem 34 investičních staveb o rozpočtových nákladech 124,8 milionů korun. Ukazatelé investiční výstavby stanovené vojensko-ekonomickým odborem ČPK v roce 1981 a 1985 lze porovnat v následujících tabulkách.⁴⁵ Náročným a dlouhodobým úkolem se stala plánovaná výstavba nového nápravně výchovného ústavu Říčany.

U k a z a t e l	Plán	Skutečnost	% plnění
1. Objem stavebních prací a dodávek celkem	72.000	74.208	103,0
z toho:			
stavby o RN do 2,0 mil. Kčs	6.000	6.000	100,0
stavby o RN nad 2,0 mil. Kčs	66.000	68.208	103,2
2. Objem stavebních prací a dodávek prováděných stavebními organizacemi	59.000	64.900	110,0
3. Limit nově zahajovaných staveb o RN nad 2,0 mil. Kčs	75.000	101.000	134,6
4. Získané zákl. prostředky	55.000	61.763	112,3
5. Projektová dokumentace	2.000	1.532	76,6
6. Odnětí zemědělské půdy	2.000	47	2,35
7. Jiné investice	2.300	4.212	183,4
8. Příspěvky jiným organizacím	1.300	-	-
9. Počet předaných bytů z vl. bytové výstavby	62	86	138,7
Souborní investiční výstavby			
Objem stavebních prací a dodávek celkem	72.000	74.208	103,0
Projektová dokumentace	2.000	1.532	76,6
Odnětí zem. půdy, jiné investice a příspěvky	4.300	4.259	99,0
CELKEM	80.000	79.999	100,0

Přehled investiční výstavby v roce 1981

⁴⁵ Tamtéž, s. 54.

U k a z a t e l	Plán	Skutečnost	% plnění
Objem stavebních prací a dodávek celkem	68.000	68.441	100,6
z toho:			
bytová výstavba	45.000	45.207	100,5
Objem staveb, prací a dodávek prováděných stav.org.	59.000	63.564	107,7
Limit RN nově zahajovaných staveb	58.000	60.000	104,8
Získané základní prostředky	70.000	108.957	155,6
Projektová dokumentace	2.500	1.804	72,2
Odvod za trvalé odnětí zemědělské půdy	1.500	1.069	71,3
Jiné investice	200	85	42,5
Počet převzatých bytů z vl. bytové výstavby	309	252	81,5
Souhrn investiční výstavby			
Objem stavebních prací a dodávek celkem	68.000	68.441	100,6
Projektová dokumentace	2.500	1.804	72,2
Odnětí zemědělské půdy a jiné investice	1.700	1.154	67,9
C e l k e m	72.200	71.399	98,9

Přehled investiční výstavby v roce 1985

Zakázky pro investiční výstavbu, opravy nemovitostí a různé kresličské práce zajišťovalo projektové středisko SNV. Podle Ročenek zde bylo v roce 1981 zpracováno 67 zakázek a v roce 1982 provedeno 96 zakázek. V dalších letech nebyla činnost projektového střediska v Ročenkách vyhodnocována.

K zabezpečení rodinného ubytování příslušníků a pracovníků bylo ve sledovaném období plánováno předat do užívání 1 610 bytů jednak přidělem z komunální bytové výstavby, vlastní výstavbou SNV, popř. jinými formami. Z toho pro potřeby úvarů SNV dislokovaných na území hl. m. Prahy 457 bytů. Podle statistických údajů žádalo o byt každým rokem průměrně 790 osob, uspokojena byla více jak polovina, v průměru 496 žadatelů. Hospodaření s byty, návrhy na přidělování bytů a úhrady za jejich užívání v SNV měla na starost pětičlenná bytová komise, zřízená náčelníkem správy SNV.⁴⁶

⁴⁶ GR VS, RNS č. 4/1984 o stavební a ubytovací činnosti v SNV ČSR, RNS č. 5/1984 o zřízení bytové komise náčelníka správy SNV ČSR.

Spojovací služby týlového odboru zásobovaly útvary SNV spotřební elektronikou podle příslušných norem ve smyslu RNS č. 22/1979.⁴⁷ Trvalým problémem byl kritický nedostatek zdrojů NiCd 229 do přenosných radiostanic. V roce 1981 byly dokončeny provozní zkoušky vnitřního zabezpečovacího zařízení a zpracován plán k postupnému zavádění do všech věznic. Ke zvýšení bezpečnosti se v uvedeném roce začaly zkoušet také nové druhy signálních zařízení pro vnější střežení útvarů SNV, které měly postupně nahradit zařízení H-3 a H-32. Jednalo se o zařízení R 110 P+V, které bylo úspěšně vyzkoušeno v útvaru Oráčov a plánováno pro sériovou výrobu. V dalších letech bylo podle plánu pokračováno v budování spojovacích a signálně zabezpečovacích prostředků. Komplexně byla v roce 1982 dokončena výstavba v útvarech SNV Plzeň, č. 1 Praha, Ostrava a dále se pokračovalo v útvaru Brno a na správě SNV. Stanovený harmonogram byl narušen, když došlo ke kritické situaci v projekční přípravě akcí pro léta 1984 a 1985.

V souvislosti s plánovanou přestavbou stávající VKV radiotelefonní sítě a zajištění spojení pro eskorty a vnější pracoviště bylo v roce 1981 provedeno měření vysokofrekvenčního signálu a zpracovány projekty plošného pokrytí ČSR s výjimkou Středočeského a Východočeského kraje. V následujících letech, po dokončení projekční a materiállové přípravy, byla zahájena výstavba nového systému VKV radiového spojení Sboru. V roce 1983 byla dokončena I. etapa (dálnice D1), Jihomoravský a Jihočeský kraj. Dále byl připojen Západočeský kraj a kóta Hostýn v Severomoravském kraji. Radiovým signálem se podařilo pokrýt i členitý terén okresu Tachov a Pelhřimov. Na základě statistických údajů bylo v roce 1981 pro výstavbu spojovací a signálně zabezpečovací techniky vyčerpáno 10 579 512 korun. Provozní schopnost slaboproudé techniky byla zabezpečována pravidelnou preventivní údržbou, opravami nebo renovací náhradních dílů v Ústředních spojovacích dílnách SNV ve spolupráci se spojovacími technikami útvarů SNV. V roce 1981 bylo například provedeno 470 dílenských oprav radiostanic VKV, PTV, zařízení H-3 a přímo v útvarech SNV 52 oprav.⁴⁸

Týlový odbor správy SNV zabezpečoval též výkon požární ochrany. Po projednání s ministerstvem vnitra – Hlavní správou požární ochrany nabyt dnem 1. února 1981 účinnosti dlouho připravovaný RMS č. 1/1981 o požární ochraně v SNV, vydaný jako služební předpis Týl-11. Uvedeným předpisem byla v plné šíři legislativně upravena organizace a způsob provádění požární ochrany v SNV ČSR včetně školení, preventivní ochrany majetku i směrných norem pro vybavení objektů požární výzbrojí a další. K provedení citovaného rozkazu jmenoval náčelník správy jako svůj poradní orgán, požárně technickou komisi ve složení: předseda (zástupce

⁴⁷ Tamtéž, RNS č. 22/1979, kterým se vydávají některé normy spotřební elektroniky, zařízení průmyslové televize a VKV radiostanic ve SNV ČSR.

⁴⁸ KDH, *Ročenka SNV ČSR za rok 1981, 1982 a 1983*.

náčelníka správy), tajemník (požární technik) a devět členů (určení pracovníci jednotlivých odborů).⁴⁹

Při kontrolní činnosti hlavního požárního technika na útvech SNV byla zdůrazňována prevence, včasnost a účinnost požárních zásahů. V této souvislosti bylo plánováno dokončit vybavení útvarů SNV moderní protipožární technikou. Nejčastěji docházelo k požárům po ukončení pracovní doby, v průběhu sobot, nedělí a svátků vlivem porušování protipožárních předpisů, zejména při používání elektrických spotřebičů a topidel nebo při provádění požárně nebezpečných prací. Přes všechna preventivní opatření docházelo průměrně k devíti požárům ročně. Největší počet byl zaznamenán v roce 1983, kdy v útvech SNV došlo k třinácti požárům s celkovou přímou škodou na majetku ve výši 18 507 korun. Ke zvyšování právního vědomí a popularizaci požární ochrany měla přispívat akce s celostátním působením „Březen – měsíc požární ochrany“. Školení o požární ochraně pro příslušníky bylo od roku 1985 součástí odborně zdokonalovacího školení (OZŠ) v rozsahu jedné vyučovací hodiny ročně. Zatímco na útvech SNV byli do školení zahrnuti všichni příslušníci včetně funkcionářů, na správě SNV nebyli funkcionáři na úrovni zástupců náčelníků odborů a vyšších v požární ochraně proškolení.

Přepravní potřeby Sboru byly průběžně zabezpečovány v návaznosti na bilanční přiděl pohonných hmot. Pro porovnání, v roce 1981 bylo ujetu všemi dopravními prostředky SNV celkem 6 306 719 kilometrů a spotřebováno 445 013 litrů benzínu a 628 987 litrů nafty a v roce 1985 byl zaznamenán nárůst ujetých kilometrů přibližně o 536 tisíc kilometrů, ujetu bylo celkem 6 843 050 km, spotřeba benzínu stoupla na 446 750 litrů a spotřeba nafty na 677 320 litrů. Při provozu služebních vozidel zavinili příslušníci SNV (služební řidiči, řidiči-referenti) v letech 1981 až 1985 v průměru 12 dopravních nehod, nejvíce v roce 1981 (21 nehod). Příčinou byly zejména nepřiměřená rychlost, nedání přednosti v jízdě, nesprávné předjíždění.

K zabezpečení obměny vozového parku se každoročně nakoupilo průměrně 55 nových dopravních prostředků (zejména osobní a nákladní automobily, autobusy), přičemž ojetá motorová vozidla byla vyřazována a následně odprodána do civilního sektoru. Jako základní ukazatel pro plánování obměny vozidel sloužily normy životnosti dopravních prostředků, způsob provedení obměny určoval týlový odbor správy. V souvislosti s opatřeními k zhospodárnění provozu služebních vozidel a snižováním jejich počtů byla v roce 1982 provedena novelizace norem životnosti vydáním RNS č. 35/1982 s účinností od 1. ledna 1983.⁵⁰ V roce 1982 byla uvedena do provozu nová eskortní vozidla KAROSA C 734 a zahájeno jejich vybavování potřebným ženijně technickým zařízením.⁵¹

⁴⁹ GR VS, RMS č. 1/1981 o požární ochraně ve SNV ČSR. RNS č.11/1981, kterým se jmenuje požární technická komise SNV ČSR.

⁵⁰ Tamtéž, RNS č.35/1982, kterým se vydává norma životnosti dopravních prostředků SNV ČSR.

⁵¹ KDH, *Ročenky SNV ČSR za rok 1981, 1982, 1983, 1984, 1985*.

NORMY ŽIVOTNOSTI DOPRAVNÍCH PROSTŘEDKŮ SNV		
průch dopravního prostředku	Norma životnosti v kilometrech	Orientační doba životnosti v letech
Motocykly	30.000	8
Osobní automobily na podvozcích		
Škoda 120	130.000	8
Škoda 120J	100.000	8
LADA 1200, 1300 cm ³	130.000	8
LADA 1500, 1600 cm ³	140.000	8
LADA Niva 1600 cm ³	130.000	8
Volha GAZ 24	150.000	8
M 461, ARD 240	100.000	8
Vákladní automobily na podvozcích		
AVIA	140.000	8
ŠKODA	140.000	5
LIAZ	160.000	8
TATRA 148	140.000	8
TATRA 815	250.000	10
Protipožární automobily		17
Autobusy do 30 osob	120.000	6
nad 30 osob - typ ŠL-11	140.000	6
- KAROSA C-734,735	180.000	8
Traktory velké		
kolevé a výkonu do 40 kW	70.000	12
nad 40 kW	80.000	12
pásové, buldozery	80.000	12
Kmalotraktory	3.000 (Mh)	6
Kolevé nakladače	80.000	12
Vysokozdvíhací a dopravní vozíky	4.000 (Mh)	8
Poznámka: 1 methodina odpovídá 20 km pro traktory a nakladače.		

Intendanční služba týlového odboru zajišťovala vystrojování příslušníků SNV, obviněných a odsouzených k trestu odnětí svobody v souladu s příslušnými rozkazy ministra spravedlnosti o intendanční službě a naturálních výstrojních náležitostech příslušníků SNV. Na základě úprav cen provedených výrobními závody v roce 1982 v rámci inovace výrobků bylo nutno i v SNV upravit ceny pro odběr výstroje a výstrojních součástí. Platnost nových cen byla stanovena s účinností od 25. ledna 1983 v příloze RMS č. 4/1983. Zároveň bylo provedeno přecenění materiálů v Ústředním skladu SNV a Ústřední výdejně SNV Praha.⁵² Podle statistických údajů bylo v letech 1981 až 1985 ročně vystrojeno Ústřední výdejnou SNV průměrně 429 nově přijatých příslušníků SNV.

S účinností od 1. ledna 1984 byla rozhodnutím náčelníka správy SNV zavedena do výstroje příslušníků upravená košile vzor 67 (bunda) s krátkým rukávem, jejíž cena byla stanovena na 185 Kčs. Téhož roku od 1. srpna byla

⁵² GR VS, RMS č. 4/1983, kterým se mění RMS č. 3/1980 o naturálních výstrojních náležitostech příslušníků SNV ČSR.

pro příslušníky, kteří trpěli v letních měsících plísňovým onemocněním nohou, zavedena lehká obuv (hnědé perforované polobotky), a to na doporučení obvodního lékaře SNV, případně oblastní lékařské posudkové komise Zdravotnické služby SNV.⁵³ Další součástky stejnokrojů do výstroje příslušníků byly zavedeny od 1. května 1985 na základě Instrukce č. 8/1985. Jednalo se polyesterovou khaki košili s krátkým rukávem, kterou bylo možno používat bez stejnokrojové blůzy (v tom případě musela být opatřena nárameníky s hodnotným označením), a to s vázankou nebo bez ní. Dále byly tímto předpisem zavedeny do používání zimní a letní boty vz. 80, které se nosily ke služebnímu i pracovnímu stejnokroji. Tato výběrová výstrojní součástka byla v Ústřední výdejně SNV prodávána na 285 Kčs.⁵⁴

Náhrady za ztracený nebo poškozený intendantní materiál dosahovaly každoročně nemalé finanční hodnoty. Vymáhání náhrad bylo prováděno podle Ceníku intendantních materiálů pro obviněné a odsouzené a součástek inventární výstroje pro příslušníky SNV z roku 1977. Vzhledem k tomu, že se od té doby podstatně zvýšily ceny, byl intendantní službou zpracován nový ceník, který byl vydán náčelníkem týlového odboru formou Instrukce č. 16/1983 s účinností od 1. října 1983.⁵⁵

V tabulce je uveden přehled o ztrátách vězeňských výstrojních materiálů za 5 let.⁵⁶

Rok	Celkové ztráty v Kčs	Průměr na 1 ods./rok (Kčs)
1981	297 908	11
1982	262 314	9
1983	314 788	11
1984	244 438	8
1985	255 695	9

Vězeňské výstrojní součástky byly vyráběny ve vlastních provozech útvaru SNV Pardubice. Vývoj výroby vězeňských intendantních materiálů v provozech SNV za 5 let zobrazuje tabulka.

Rok	Počet jednotek celkem	Finanční hodnota v Kčs
1981	205 010	13 605 000
1982	217 277	13 349 974
1983	194 231	11 801 023
1984	216 195	11 972 415
1985	213 750	16 823 400

⁵³ Tamtéž, Instrukce (IS) č. 14/1984, o zavedení košile vz. 67 (bundy) s krátkým rukávem do výstroje příslušníků SNV ČSR; IS č. 17/1984, o nošení lehké obuvi nemocnými příslušníky SNV ČSR.

⁵⁴ Tamtéž, IS č. 8/1985, o zavedení nových součástek stejnokrojů do výstroje příslušníků SNV ČSR.

⁵⁵ Tamtéž, IS č. 16/1983, již se vydává Ceník intendantních materiálů pro obviněné a odsouzené a Ceník součástek inventární výstroje pro příslušníky SNV ČSR.

⁵⁶ KDH, *Ročenka SNV ČSR za rok 1985*.

Z rozhodnutí náčelníka správy byl v roce 1983 předložen návrh na úpravu zásad nošení stejnokroje příslušníky a příslušnicemi SNV, které do té doby upravoval rozkaz ministra z roku 1970. Nahrazen byl RNS č. 28/1983, kterým byla s účinností od 1. ledna 1984 nově stanovena povinnost nošení stejnokroje. Podle citovaného rozkazu byly příslušníci a příslušnice správy SNV povinni nosit služební stejnokroj při: jednání vedení a štábu náčelníka správy, poradách odborů a samostatných oddělení, marxisticko-leninské přípravě, služebních školení, aktivech a shromážděních, bojové a odborné přípravě a ostrých střeleb. Dále při výkonu kontrolní činnosti v útvech SNV, s výjimkou pracovníků vnitřní ochrany při plnění úkolů, u nichž byl zájem na utajení a pracovníků odboru ochrany a obrany při plnění některých mobilizačních úkolů, které měly zůstat utajeny. Také při služebním jednání s orgány vojenské prokuratury a vojenského soudu.⁵⁷

Zabezpečování rodinné a dětské rekreace pro příslušníky a občanské pracovníky včetně preventivní rehabilitace pro příslušníky, bylo rozpracováno v plánu hlavních úkolů týlového odboru správy SNV jako součást sociálního programu SNV. Rozpis poukazů na jednotlivé útvary SNV, týlová zařízení správy, pro posluchače vysokých škol, důchodce SNV a pro závodní výbor Revolučního odborového hnutí (ZV ROH) byl prováděn po schválení náčelníkem správy SNV. Tuzemská letní rekreace byla převážně zajištěna v zotavovně Pracov, v menší míře též formou výměny nebo nákupem poukazů do zotavoven ministerstva vnitra, správy Zboru nápravnej výchovy SSR, závodních výborů ROH, okresního výboru Českého svazu tělesné výchovy (OV ČSTV), rehabilitačního střediska n. p. Armabeton v Harrachově a využitím rekreačního zařízení Nový Fojtov útvaru SNV Ostrov nad Ohří.

Zahraniční letní rekreace byla zajišťována podobně jako v předcházejících letech na základě uzavřených dohod se Správou vojenských lázeňských a rekreačních zařízení MNO Praha a cestovní kanceláří Rekrea do Sovětského svazu, Bulharska, Rumunska, Maďarska a Německé demokratické republiky. Poukazy na zimní rodinnou rekreaci byly přidělovány v měsících prosinec až duben.

Rekreace dětí příslušníků a občanských pracovníků SNV byla organizována jednak ve vlastních „pionýrských táborech“ Rozvědčík (provozovatelem byl útvar Oráčov) a Mladý partyzán (provozovatelem byl útvar Pardubice) a dále nákupem míst od různých závodních výborů ROH a Krajské správy SNB.

Počet přidělených poukazů / rok	1981	1982	1983	1984	1985
tuzemská rekreace	619	648	635	613	600
zahraniční rekreace	228	221	264	262	279
dětská rekreace	841	955	1 061	1 064	1 107
preventivní rehabilitace	480	422	398	485	458

⁵⁷ GR VS, RNS č. 28/1983 o nošení stejnokroje ve SNV ČSR.

Preventivní rehabilitace byla prováděna výlučně v rekreačním a rehabilitačním středisku SNV Pracov. V porovnání s rokem 1981, kdy celkové finanční výdaje na rekreační a rehabilitační péči činily 2 239 821 korun, v roce 1985 dosáhly výše 3 500 000 korun.

Stravování příslušníků a pracovníků SNV bylo zabezpečováno podle RMS č. 7/1984, který byl vydán ve formě služebního předpisu Týl – 4.⁵⁸ Příslušníci se stravovali ve 33 vývařovnách útvarů SNV, kromě příslušníků útvaru Žacléř, kteří se nadále stravovali v závodní jídelně n. p. Východočeské doly Žacléř. Také stravování v pobočce Karviná bylo stále zabezpečováno náhradním způsobem v restauračním zařízení na odběrové poukázky. Ke zkvalitnění péče a z důvodu prevence onemocnění zažívacího ústrojí byly od 1. července 1984 zavedeny druhé večeře pro příslušníky zařazené v nočních směnách a upraveny peněžní limity včetně zvýhodnění příslušníků vykonávajících směnnou službu přesahující 11 hodin v jedné směně. Celkové počty podávaných jídel ve vývařovnách pro příslušníky SNV v letech 1981 až 1985 uvádí následující tabulka.

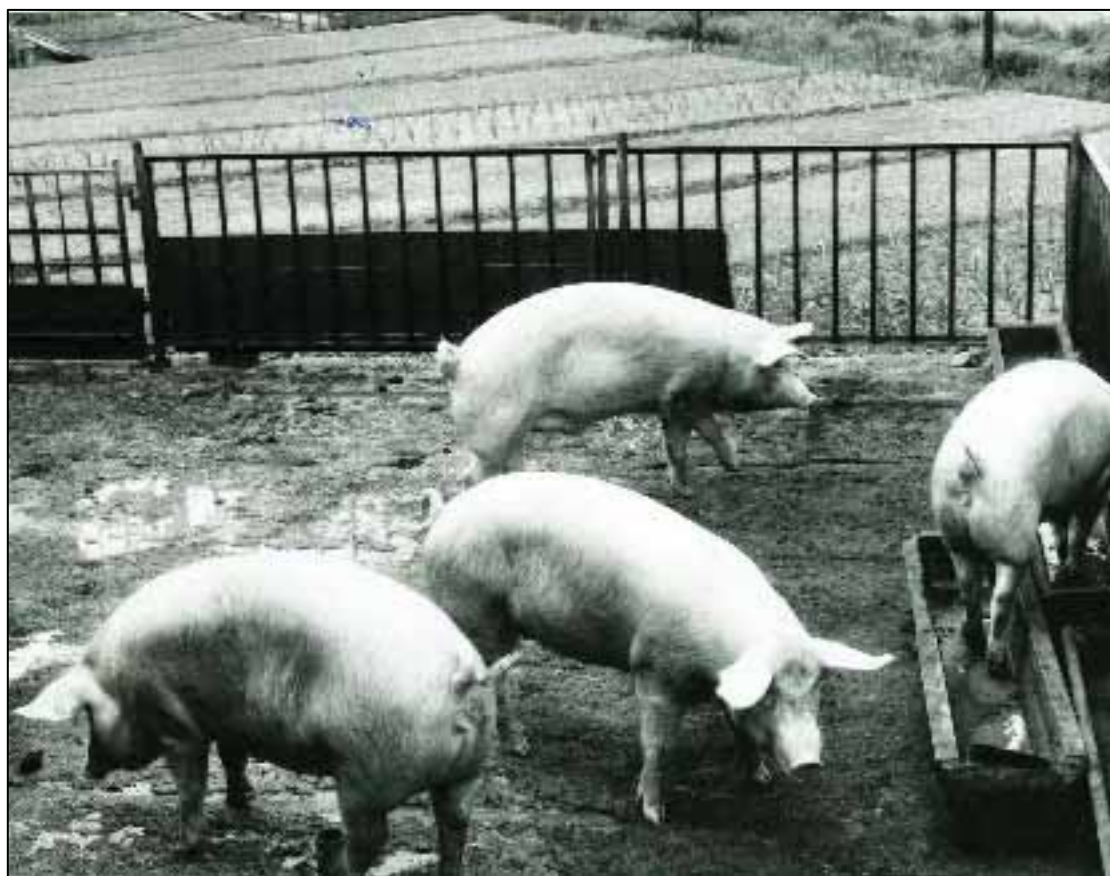
rok	1981	1982	1983	1984	1985
snídaně	33 812	27 313	28 714	29 635	42 238
obědy	768 769	765 083	716 639	849 837	894 589
večeře I	55 940	63 943	61 864	70 791	86 744
večeře II				37 772	82 722

Ve vězeňských kuchyních se v letech 1981 až 1985 každým rokem stravovalo denně v průměru 28 756 vězňů. K nemalým úsporám finančních nákladů za stravování přispívala produkce živočišné a rostlinné výroby ve vlastních pomocných hospodářstvích (VPH). Provoz VPH byl postupně zaveden v 18 útvech SNV a jejich finanční hospodaření končilo vždy s aktivním výsledkem. Nejvyššího zisku dosahovaly tradičně útvary Ostrov, Příbram, Bělušice, Heřmanice, Oráčov a Všehrdy. V souvislosti s novou koncepcí zvyšování výroby vepřového masa a sádla docházelo od roku 1984 ke snižování chovu králíků, kachen a slepic. Například v útvaru SNV Plzeň byl zrušen chov kachen a zaveden chov vepřů.

⁵⁸ Tamtéž, odbor správní, RMS č. 7/1984 o stravování ve vězeňství.

Chov krůt ve VPH Všehrdy (foto: KDH)

Chov vepřů ve VPH Heřmanice (foto: KDH)

Finanční odbor

Dosavadní náčelník odboru mjr. Ing. Jiří Pečinka ukončil svou činnost v SNV dne 31. prosince 1981 odchodem do důchodu a na jeho místo nastoupil Rudolf Gabriel. Odbor byl organizačně členěn na oddělení metodiky plánu, rozpočtu a účetnictví, oddělení metodiky odměňování a sociálních věcí a centrální účtárnu pohledávek. V činnosti finanční služby byla vyžadována hospodárnost a kvalita, přičemž hlavní úkoly odboru vycházely z těchto požadavků.

Roku 1981 v době od 20. ledna do 20. března provedlo ministerstvo financí ČSR na správě SNV periodickou revizi hospodaření, zaměřenou zejména na účelnost a hospodárnost vynakládaných rozpočtových prostředků a dodržování rozpočtových pravidel, inventarizaci hospodářských prostředků, materiálně technické zásobování, pokladní operace a pohledávky za náklady výkonu vazby a trestu. Na základě výsledků revize byl vydán náčelníkem správy rozkaz č. 13/1981, ve kterém byly stanoveny úkoly k odstranění zjištěných nedostatků.⁵⁹

K zajištění programu hospodárnosti v průběhu 7. pětiletky byla náčelníkem správy SNV v roce 1982 jmenována šestičlenná řídicí komise pod vedením zástupce náčelníka správy pro věci ekonomické.⁶⁰ Plánováno bylo postupně snížit počet pracovníků v oblasti řízení a správy do konce roku 1985 v souhrnu o 5 %, na úseku provozu dopravních prostředků snížit počet služebních osobních automobilů a spotřebu pohonných hmot, počínaje rokem 1982 na úseku neproduktivních nákladů snížit limit na pohoštění, dary, propagační materiál o 10 %, náklady na cestovné diferencovaně u jednotlivých organizačních složek SNV v objemu o 5 %, dále na úseku racionalizace administrativních prací zjednodušit a snížit počet a duplicitu právních předpisů včetně zpracovávaných hlášení, výkazů a statistik, používaných v SNV.

Úkoly trvalého charakteru se týkaly zlepšování kontrolní a metodické činnosti, rozpočtu a výkaznictví. Prosazovány byly zásady plánovací a finanční kázně. Sledovány byly zejména finanční limity ve výdajové části k dosažení co nejvyšších příjmů do státního rozpočtu. Útvary SNV (NVÚ a věznice) jako příspěvkové organizace byly napojeny na státní rozpočet saldem svého hospodaření, a to přes správu SNV. Pokud bylo saldo hospodaření aktivní, odváděly útvary SNV přebytek jako zisk, v opačném případě dostávaly dotaci na krytí schodku (asi polovina útvarů SNV). Jinak útvary hospodařily podle vlastního rozpočtu, který schvalovala správa SNV, a to v možnostech daných státním plánem. Některé výdaje hradila správa SNV centrálně, například náklady na investiční výstavbu nebo sociální zabezpečení.

⁵⁹ Tamtéž, RNS č. 13/1981 o některých opatřeních k odstranění nedostatků zjištěných na správě SNV ČSR revizní správou ministerstva financí ČSR.

⁶⁰ Tamtéž, RNS č. 14/1982 o úkolech při zajišťování programu hospodárnosti v 7. pětiletce ve SNV ČSR.

V následujících přehledech nákladů na vězeňství je patrný pokles příjmů i nárůst výdajů v roce 1985, k čemuž došlo vzhledem k provedené amnestii prezidenta republiky.

1. Přehled o vynakládaných prostředcích na vězeňství
/v mil. Kčs/

Ukazatel	Rok				
	1981	1982	1983	1984	1985
Příjmy	161,996	181,488	200,102	223,022	167,655
Výdaje	337,127	358,354	365,876	372,814	380,732
Rozdíl P a V	175,131	176,866	165,774	149,792	213,077
z toho : důchody	30,730	33,543	35,914	38,166	39,873
Zůstatek	144,401	143,323	129,860	111,626	173,204

2. Skutečný náklad na vězeňství (po odečtení nákladů
na investice a důchodové dávky)
/v mil. Kčs/

Ukazatel	Rok				
	1981	1982	1983	1984	1985
Celkem : <u>plán</u>	202,400	235,200	207,300	215,262	169,131
<u>skuteč.</u>	175,131	176,866	165,774	149,792	213,077
bez <u>plán</u>	122,400	147,250	124,300	132,740	100,500
investic <u>skuteč.</u>	95,131	89,810	83,220	56,521	141,678
a bez důch. <u>pl.</u>	87,390	111,345	85,692	91,690	56,375
zabezpeč. <u>sk.</u>	64,402	56,267	47,306	19,355	101,805

Amnestií prezidenta republiky ze dne 8. května 1985 došlo ke snížení o přibližně 3 320 pracovně zařazených odsouzených. Tato skutečnost ovlivnila také příjmy z pracovní činnosti v uvedeném roce, což je patrné z následující tabulky o vývoji příjmů z pracovní činnosti odsouzených v letech 1981 až 1985.

Příjmy (v mil. Kčs) za rok	1981	1982	1983	1984	1985
udržovací náklady	315,058	340,979	360,816	400,124	365,591
výrobní činnost	126,805	88,935	88,652	81,196	80,379
finanční přírážka	239,969	264,121	282,806	290,473	260,493
jiné pracovní nasazení	11,42	8,989	7,33	10,861	13,149

Agenda pohledávek za náklady výkonu vazby a trestu odnětí svobody u propuštěných vězňů patřila k soustavně sledovaným položkám příjmů do rozpočtu SNV ČR.

1. Stav pohledávek za náklady výkonu vazby a trestu odnětí svobody (tj. pohledávek propuštěných obv. a odsouzených) /v Kčs/			
Rok	Počet dlužníků	Dlužná částka	Uhrazeno
1981	15205	54,378.750,-	8,074.725,-
1982	13375	50,849.387,-	7,425.674,-
1983	12148	27,819.494,-	5,987.912,-
1984	12027	25,880.404,-	5,672.839,-
1985	13771	27,758.462,-	5,506.516,-
2. Stav pohledávek osob ve vazbě a výkonu trestu (útvary SNV)			
Rok	Počet dlužníků	Dlužná částka	Uhrazeno
1981	13493	31,114.962,-	16,739.564,-
1982	12851	27,484.203,-	18,161.413,-
1983	13497	27,113.601,-	17,372.918,-
1984	13511	30,559.163,-	10,052.329,-
1985	14455	31,504.888,-	19,008.040,-
3. Stav pohledávek v SNV (opráva a útvary)			
Rok	Počet dlužníků	Dlužná částka	Uhrazeno
1981	28698	65,483.712,-	24,814.309,-
1982	26262	58,053.590,-	25,587.007,-
1983	25645	54,113.096,-	23,280.830,-
1984	26000	56,447.647,-	23,725.168,-
1985	26226	59,263.450,-	24,506.556,-

Ze stavu pohledávek v letech 1981 až 1985 je patrné zvýšení v celkové částce i počtu dlužníků v roce 1985. Na toto zvýšení měl dopad vyhlášky č. 113/1983 Sb., o rozúčtování pracovních odměn odsouzených, podle které byly od 1. ledna 1984 zvýšeny denní sazby těchto nákladů.⁶¹

Odbor nápravně výchovné činnosti

Funkci náčelníka odboru v letech 1981 až 1985 vykonával mjr. RSDr. Miroslav Mayer. V uvedených letech došlo na pracovišti k několika organizačním změnám. Po zrušení Výzkumného ústavu penologického SNV ČSR (VÚP) v roce 1980 byl odbor NVČ rozšířen o bývalé pracovníky VÚP, od 1. ledna 1981 bylo do odboru začleněno nově vytvořené oddělení penologického výzkumu s 11 tabulkovými místy. V roce 1982 byl z podnětu náčelníka odboru realizován návrh na snížení početního stavu tohoto oddělení téměř o polovinu. Náčelník odboru M. Mayer hájil snížení počtu příslušníků v penologickém oddělení slovy: *„...svůj úkol na tomto úseku chápu především v maximálním přiblížení výzkumu praxi a v realizaci aplikovaného výzkumu, ve smyslu stranických dokumentů o poslání vědy ve společnosti. Nepovažuji ho tedy za omyl, ale za reálný přístup s ohledem na poslání SNV“*. Změny v systemizaci odboru byly provedeny kádrovým rozkazem náčelníka správy SNV č. 61/1982 ze dne 30. června 1982, původní organizační členění bylo zrušeno a nahrazeno v novém organizačním řádu odboru NVČ. Za řízení odpovídal náčelník a jeho zástupce. Podle obsahu činnosti byl odbor dále členěn do čtyř oddělení:

- oddělení penologického výzkumu (1. oddělení)
- oddělení metodiky režimu, pracovní výchovy a sociální práce (2. oddělení)
- oddělení metodiky vzdělávání, kulturně výchovné práce a speciálních metod (3. oddělení)
- oddělení analýzy, informací a dokumentaristiky (4. oddělení)

Oddělení penologického výzkumu pracovalo po úpravách tabulkových míst v roce 1982 ve složení: náčelník (pplk. PhDr. Karel Netopil), čtyři vědečtí pracovníci a jeden referent. Ostatní pracovníci byli zařazeni podle své odbornosti do různých funkcí v dalších odděleních, aby byli využiti pro praktickou činnost odboru. Všichni vědečtí pracovníci oddělení byli také běžně zapojováni do kontrolní činnosti odboru v útvech SNV. V roce 1984 došlo k další redukci penologického oddělení, jedna vědecká pracovnice byla převedena do realizačního oddělení odboru a pověřena řízením psychologů SNV a funkční místo referenta převedeno do skupiny informací a dokumentaristiky. Tím se početní stav penologické oddělení snížil z šesti míst na pouhá čtyři místa (1+3).

⁶¹ KDH, Ročenka SNV za rok 1985; Vyhláška ministerstva spravedlnosti ČSR, kterou se mění a doplňuje vyhláška ministerstva spravedlnosti ČSR č. 1/1977 Sb. o srážkách z pracovní odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě, a o výkonu rozhodnutí srážkami z pracovní odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení.

Pro období let 1981 až 1985 aplikovaný výzkum realizovaný v SNV vycházel ze státního plánu základního výzkumu VIII-5-5/02-8, jehož gestorem byla tehdejší Vysoká škola SNB (dnes Policejní akademie ČR). V tomto smyslu bylo založeno pět výzkumných úkolů dlouhodobého charakteru s tím, aby jejich výsledky mohly být postupně uváděny do praxe v NVÚ. K zajištění praktické realizace bylo stanoveno, aby si každý vědecký pracovník v NVÚ vybudoval postupně síť spolupracovníků, převážně z oddělení NVČ. V uvedených letech byly řešeny následující výzkumné úkoly:

1. *„Diagnosticke určování potenciálních recidivistů z odsouzených mužů I. NVS“*

Jeho řešitelem byl pplk. dr. K. Netopil. Cílem úkolu bylo vypracovat metodu ke zjištění míry pravděpodobnosti opakování trestné činnosti a zkvalitnit systém individuální práce s odsouzenými. Projekt byl schválen vedením správy v dubnu 1981 a probíhal ve třech etapách. Po provedeném vyšetření odsouzených ze všech útvarů I. nápravně výchovné skupiny (NVS) mužů bylo v první etapě zařazeno do výzkumného souboru 453 osob. U nich byla po dobu jednoho roku od propuštění průběžně sledována návratnost do VTOS, a to ve spolupráci se sociálními kurátory ONV a vnitřním odborem správy SNV. Získaná data byla do srpna 1982 technicky zpracována a provedena matematicko-statistická analýza počítačem. Shrnutí výsledků první etapy výzkumu včetně realizačních výstupů pro praxi bylo schváleno vedením správy v únoru 1983. Zhodnocení proběhlo na účelových kursech náčelníků oddělení NVČ v dubnu a kursech pedagogů a psychologů v červnu 1984. Obdobně bylo postupováno ve druhé etapě výzkumu. Praktické ověřování výsledků této etapy bylo zahájeno v červenci 1984. V rámci třetí etapy bylo v červnu 1984 ukončeno sledování návratnosti osob z výzkumného souboru do výkonu trestu ve třetím roce od jejich propuštění a za pomoci sociálních pracovníků SNV shromážděny údaje o osobách, které v tomto období recidivovaly. Závěrečná zpráva byla předložena v červnu 1985. S pplk. dr. K. Netopilem spolupracovalo při řešení a praktické aplikaci 162 příslušníků útvarů SNV, zejména z Plzně, Bělušic, Nového Sedla, Oráčova a Heřmanic. Praktické využití realizačních výstupů umožnilo zaměřit obsah psychologických vyšetření, pedagogických charakteristik, sociálních anamnéz, reedukačních programů na faktory, které se ve významné míře spolupodílely na opakování trestné činnosti. Sociálním kurátorům byly poskytovány návrhy na konkrétní zaměření jejich práce s propuštěnými osobami v postpenitenciárním období.

2. *„Sociální klima pracoviště a jeho vliv na utváření sociálních a pracovních návyků odsouzených“*

Řešitelem uvedeného úkolu byl pplk. PhDr. J. Záruba. Výzkum probíhal v letech 1980 až 1981 v NVÚ Heřmanice, kde byly experimentálně ověřovány nápravně výchovné způsoby práce s pracovním kolektivem odsouzených.

Výsledků z experimentu bylo využito při zpracování komplexního programu pracovní výchovy, který byl schválen vedením správy v říjnu 1982 jako „Zásady pracovní výchovy odsouzených II. NVS“ Ověřování „Zásad“ probíhalo v letech 1983 a 1984 nejprve v podmínkách vybraných pracovišť NVÚ II. NVS (Horní Slavkov, Heřmanice, Rýnovice, Vinařice, č. 2 Liberec a Pardubice) a poté v modifikované formě postupně v I. a ve III. NVS. Celkem byly „Zásady“ uplatňovány ve 13 vybraných NVÚ všech NVS. Zhodnocení výsledků bylo provedeno v závěrečné zprávě, schválené štábem náčelníka správy SNV a vědeckou radou ministra spravedlnosti. Dosažené výsledky byly hodnoceny pozitivně, uváděny byly například zlepšené pracovní výsledky odsouzených včetně pracovního soutěžení, kázeň na pracovištích i neformální spolupráce mistrů a vychovatelů. Získané poznatky výzkumu pracovní výchovy odsouzených byly využity při tvorbě RNS č. 24/1983 a také publikovány v metodické příručce odboru NVČ č. 12/1984.⁶²

3. „Světónázorová a právní výchova ve výkonu trestu odnětí svobody a její vliv na prevenci recidivy“

Výzkumný úkol, jehož řešitelkou byla kpt. PhDr. A. Marešová byl rozvržen do 3 etap. První etapa byla zaměřena na výuku občanské nauky v pobočkách pro místní výkon trestu a pobočkách pro výkon trestu za nedbalostní trestné činy. Ukončena byla v roce 1982 a dílčím výsledkem byly v praxi ověřené učební osnovy kursu občanské nauky pro odsouzené vykonávající trest odnětí svobody v pobočkách včetně metodických pokynů k tomuto kursu. Jako pomůcka určená pro pracovníky provádějící výuku občanské nauky vyšlo tiskem v metodické příručce odboru NVČ č. 5/1982. Druhá etapa sledovala účinnost kursů občanské nauky u odsouzených k dlouhodobému trestu odnětí svobody a výsledkem byly metodické pokyny k realizaci občanské nauky u odsouzených, které byly předány útvarům SNV na účelovém kursu v květnu 1984. Třetí etapa byla věnována účinnosti kursů občanské nauky u mladistvých odsouzených mužů a u odsouzených žen I. NVS. Výsledky byly též publikovány v metodické příručce.⁶³ Praktické užití výzkumu bylo prokázáno zejména účinnou pomocí při výuce občanské nauky přímo ve vybraných nápravně výchovných ústavech a překladem učebnice pro Vysokou školu SNB.

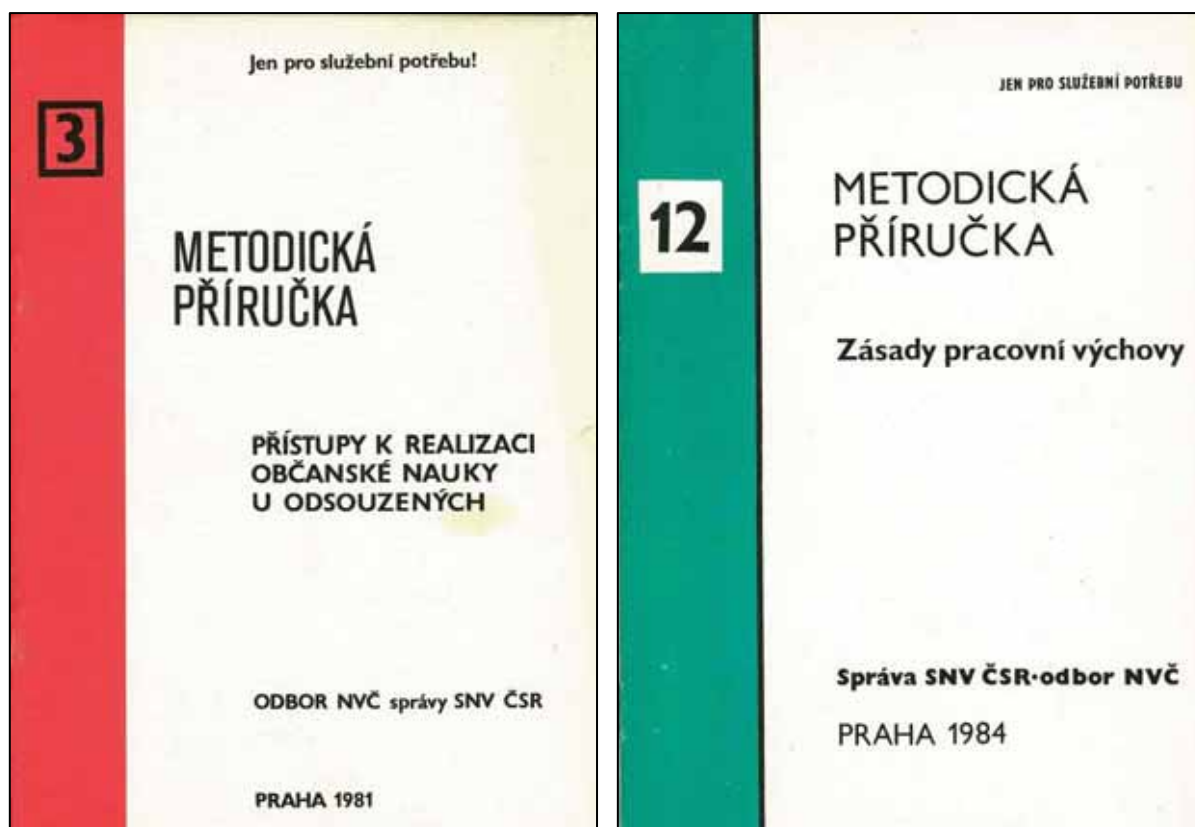
⁶² GŘ VS, RNS č. 24/1983, kterým se stanoví zásady rozvoje pracovní aktivity a iniciativy odsouzených v nápravně výchovných ústavech.

KDH, *Zásady pracovní výchovy*, Metodická příručka odboru NVČ správy SNV ČSR č. 12/1984.

Karel NETOPIL, *Spojení teorie s praxí při realizaci vědeckovýzkumné činnosti v SNV ČSR*, in: Studijní a informační materiál (SIM) oddělení penologického výzkumu č. 1/1985.

⁶³ KDH, *Přístupy k realizaci občanské nauky u odsouzených*, Metodická příručka odboru NVČ správy SNV ČSR č. 3/1981.

Alena ŠEVČUKOVÁ, *Výuka občanské nauky v pobočkách pro místní výkon trestu a pobočkách pro výkon trestu za nedbalostní trestné činy*, Metodická příručka odboru NVČ správy SNV ČSR č. 5/1982.

4. „Zvyšování efektivity výkonu trestu odnětí svobody odsouzených mužů II. NVS“

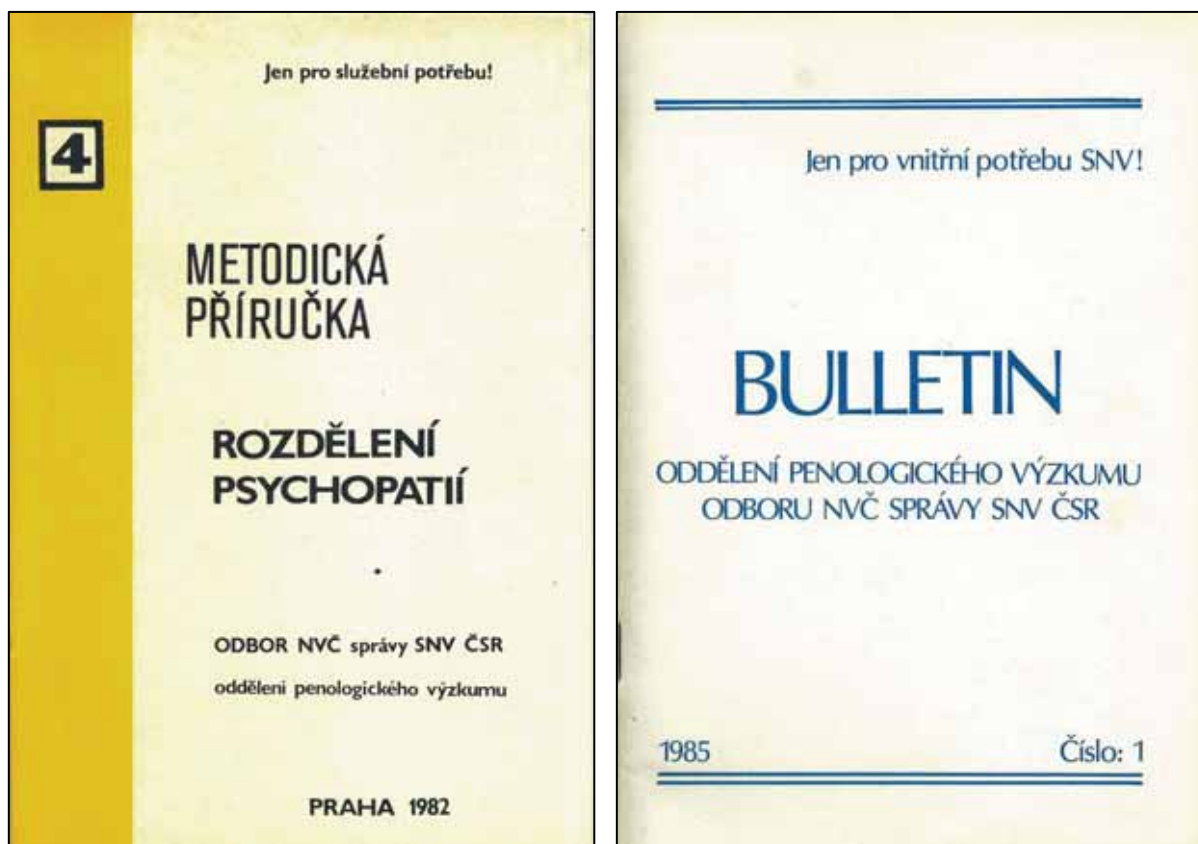
Projekt byl zpracován v září 1982, v listopadu téhož roku projednán ve vědecké radě ministra a v únoru 1983 ve vedení správy SNV jako „Opatření ke zvýšení účinnosti výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) ve II. NVS odsouzených mužů“. Řešitelkou byla kpt. PhDr. Y. Dobešová. Experimentální ověřování, které probíhalo v letech 1983 a 1984 v NVÚ Mladá Boleslav, Vinařice a Ostrov nad Ohří mělo přispět k řešení forem možné vnitřní diferenciaci, aniž by došlo ke změnám v platných právních úpravách VTOS. Závěrečná zpráva obsahovala kritéria výběru odsouzených do jednotlivých kategorií vnitřní diferenciaci, zásady diferencovaného uplatňování nápravně výchovné činnosti včetně návrhu dalšího řešení vnitřní diferenciaci VTOS nejen u mužů II. NVS. Zkušenosti z experimentálního ověřování uplatňování vnitřní diferenciaci VTOS ve II. NVS byly publikovány v resortním časopisu Zpravodaj SNV v dubnu 1984.⁶⁴

5. „Osobnost pachatele“.

Výzkumný úkol byl plněn již od roku 1979 ve spolupráci s pracovníky tehdejšího Výzkumného ústavu penologického SNV ČSR (PhDr. M. Urbanová), Výzkumného ústavu kriminologického (VÚK) při Generální prokuratuře ČSSR a Všesvazového institutu pro výzkum trestné činnosti při Generální prokuratuře

⁶⁴ Yva DOBEŠOVÁ, *Experiment*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR duben 1984, s. 20-21.

SSSR v Moskvě (prof. A. R. Ratinovem) jako jeden z hlavních úkolů SNV ČSR. Probíhal paralelně ve vybraných NVÚ ČSR a SSSR s cílem prohloubit poznatky o charakteristických znacích osobnosti prvovězněných a recidivistů různých druhů trestných činů. Výzkum byl ukončen v roce 1981 veřejnou oponenturou závěrečné zprávy a dále zpracovány národní monografie. Vydání 1. dílu monografie redigoval prof. A. R. Ratinov, 2. díl monografie byl zpracován v roce 1984. Na základě výsledků výzkumu „Osobnost pachatele“ byly dále rozpracovány další dílčí úkoly.⁶⁵ Výsledky výzkumu byly využity zejména v pedagogické činnosti pro posluchače VŠ SNB, školení pedagogů, psychologů a náčelníků oddělení NVČ, postgraduálním studiu psychologů SNV a dále v publikační činnosti odboru NVČ.⁶⁶

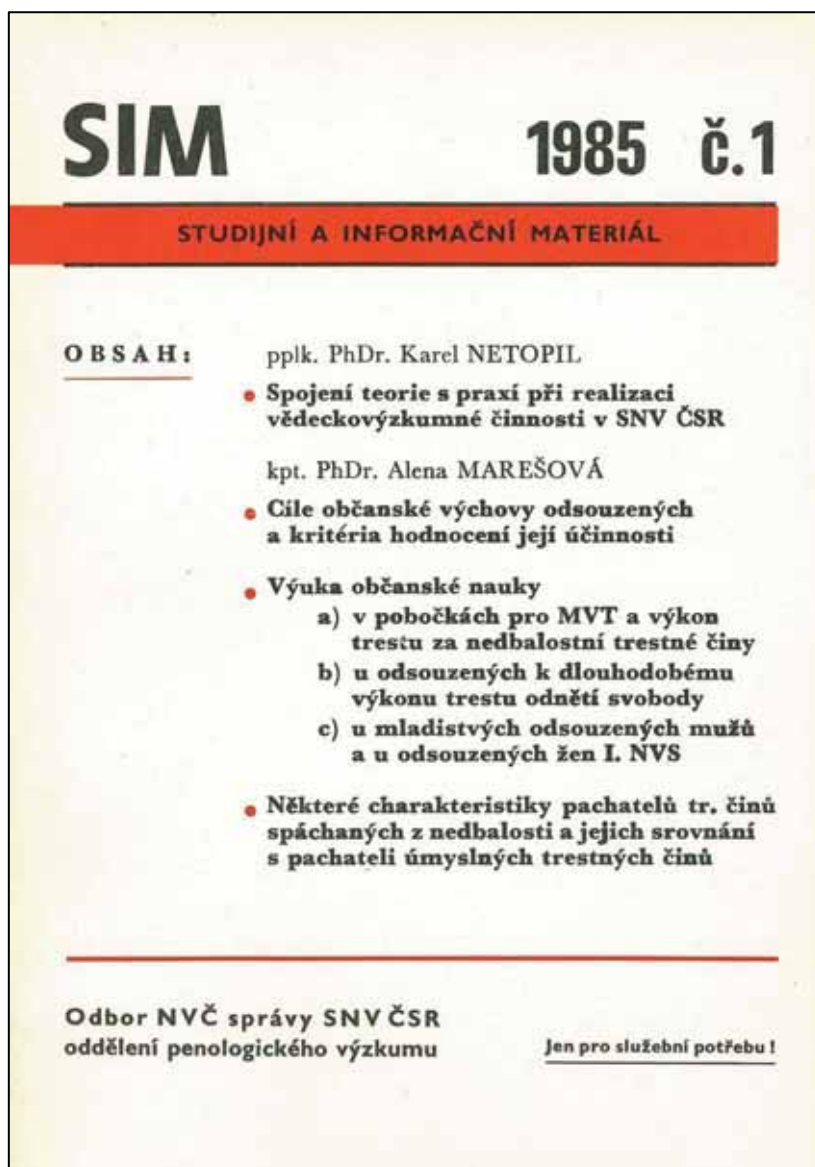
⁶⁵ Byly to následující úkoly: Klasifikace odsouzených, Aplikace programů aktivního sociálního učení u odsouzených, Ověření interakčních programů sociálního výcviku výchovných pracovníků, Problematika odsouzených žen nebo Katamnesticke sledování odsouzených (mužů a žen), u nichž se ve zvýšené míře vyskytují psychopatické poruchy.

⁶⁶ KDH, *Rozdělení psychopatií*, Metodická příručka oddělení penologického výzkumu odboru NVČ č. 4/1982; *K některým otázkám nealkoholických toxikomanií ve VTOS*, Metodická příručka oddělení penologického výzkumu odboru NVČ č. 10/1983.

Karel NETÍK – Miluše URBANOVÁ, *Příspěvek k penitenciární psychologické klasifikaci*, Bulletin oddělení penologického výzkumu odboru NVČ správy SNV ČR č. 1/1985.

GŘ VS, RMS č. 10/1981 o ochranném léčení protialkoholním vykonávaném během výkonu trestu odnětí svobody; RNS č. 21/1984 o individuální výchově a přípravě nově přijatých příslušníků SNV ČSR.

Celkové vyhodnocení součinnosti při řešení jednotlivých výzkumných úkolů oddělení penologického výzkumu bylo provedeno v rámci účelového kursu náčelníků oddělení NVČ útvarů SNV v dubnu 1984. Zde byla kladně hodnocena činnost nejen náčelníků oddělení NVČ, poboček a ústavu pro mladistvé, ale všech ostatních příslušníků, kteří pracovali ve zmíněných vědeckovýzkumných a realizačních týmech.

V roce 1985 bylo oddělením penologického výzkumu obnoveno vydávání Studijních a informačních materiálů (SIM), k publikování jednak zpráv z výzkumů, jednak informací ze zahraničního tisku a dalších odborných článků. Zmíněná edice navazovala v upravené formě na materiály obdobného charakteru, vydávané v předchozích letech Výzkumným ústavem penologickým SNV ČSR. Šlo o neperiodické publikace, které měly přispět k lepší odborné informovanosti příslušníků SNV, zejména pracovníků NVČ, zpřístupnit jim těžko dostupné zahraniční materiály a pomoci při zvyšování jejich kvalifikace.

Činnost oddělení metodiky režimu, pracovní výchovy a sociální práce personálně zajišťovalo pět starších referentů specialistů. Uplatňování tradičního prostředku výchovné práce s odsouzenými – kázeňských odměn a trestů včetně vybraných právních institutů (podmíněné propuštění, přeřazení odsouzených do nižší nebo vyšší NVS, přerušení výkonu trestu, atd.) bylo trvalou součástí kontrol odboru NVČ a prověrek dozorových prokurátorů v jednotlivých NVÚ. Vyhodnocení poznatků tehdejší Generální prokuratury ČSR v roce 1981 o rozhodování náčelníků NVÚ při přerušení trestu podle § 35 a § 36 zák. č. 59/1965 Sb., o podávání návrhů na přeřazení odsouzených do jiné NVS a na jejich podmíněné propuštění soudem se stalo podnětem k vydání RNS č. 12/1982, který ukládal náčelníkům NVÚ a věznic konkrétní úkoly při podávání návrhů na uvedené právní instituty. Údaje o jejich uplatňování se staly od roku 1983 součástí roční svodky o NVČ. O využívání kázeňské praxe vypovídají dvě následující tabulky.⁶⁷

Kázeňské odměny	R o k				
	1981	1982	1983	1984	1985
pochvala	15.378	13.636	13.761	14.333	12.775
mimořádné povolení dopisu	3.009	3.463	3.554	4.111	4.288
mimořádné povolení návštěvy	2.470	2.721	2.600	2.425	2.706
mimořádné povolení balíčku	10.839	11.414	11.338	12.003	9.771
prominutí dříve uloženého kázeňského trestu	6.276	6.791	7.477	8.599	7.947
zvýšení kapesného	3.244	3.876	4.414	3.650	2.987
peněžitá nebo věcná odměna	7.313	6.773	6.455	6.548	6.406
přerušení výkonu trestu podle § 35 ZVOS	2.363	2.829	2.551	1.933	1.181
C e l k e m	50.892	51.503	52.150	53.602	48.061

Prohlubování vnitřní diferenciací výkonu trestu v rámci daných NVS bylo považováno za hlavní prostředek ke zvyšování účinnosti výchovného působení na odsouzené. Zhoršující se skladba odsouzených a řada dalších problémů, například s pracovním zařazováním a ubytováním odsouzených i profesní připravenost příslušníků vedla k neustálému hledání nových forem diferenciací výkonu trestu. Její zlepšování se dotklo i kategorie odsouzených žen. Ve smyslu Metodického pokynu náčelníka NVČ č. 1/1982 bylo od srpna 1982 zahájeno

⁶⁷ GR VS, odbor správní, RNS č. 12/1982 o postupu při realizaci některých opatření ke zvýšení výchovného působení na odsouzené.

KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1985, s. 20-21.

experimentální ověřování kritérií vnitřní diferenciaci u odsouzených žen za nedbalostní trestné činy v pobočce útvaru Všehrdu.

Kázeňské tresty	R o k				
	1981	1982	1983	1984	1985
důtka	8.494	10.341	10.111	11.791	11.148
omezení nebo zákaz zájmové činnosti	3.992	5.135	5.054	4.863	4.666
snížení kapesného	14.026	14.979	16.241	18.068	16.959
zákaz balíčku	5.396	6.104	6.527	7.235	7.139
umístění do uzavřeného odd. v mimoprac. době	13.086	14.585	15.802	17.176	16.548
celodenní umístění do uzavřeného odd.	7.133	8.091	8.616	9.460	8.682
samovazba	1.073	1.043	1.170	998	835
umístění do zvláštního oddělení	373	285	537	534	503
C e l k e m	53.573	60.563	64.058	70.125	66.480

Realizace diferenciaci spočívala v odděleném ubytování, přičemž rozhodujícím klasifikačním hlediskem se stala kvalita rodinného zázemí. Podle stanovených kritérií a převýchovných programů byly odsouzené ženy rozděleny do tří kategorií:

- kategorie A – odsouzené ženy s rodinným zázemím (vdané i svobodné),
- kategorie B – odsouzené ženy svobodné bezdětné,
- kategorie C – odsouzené ženy bez rodinného zázemí.

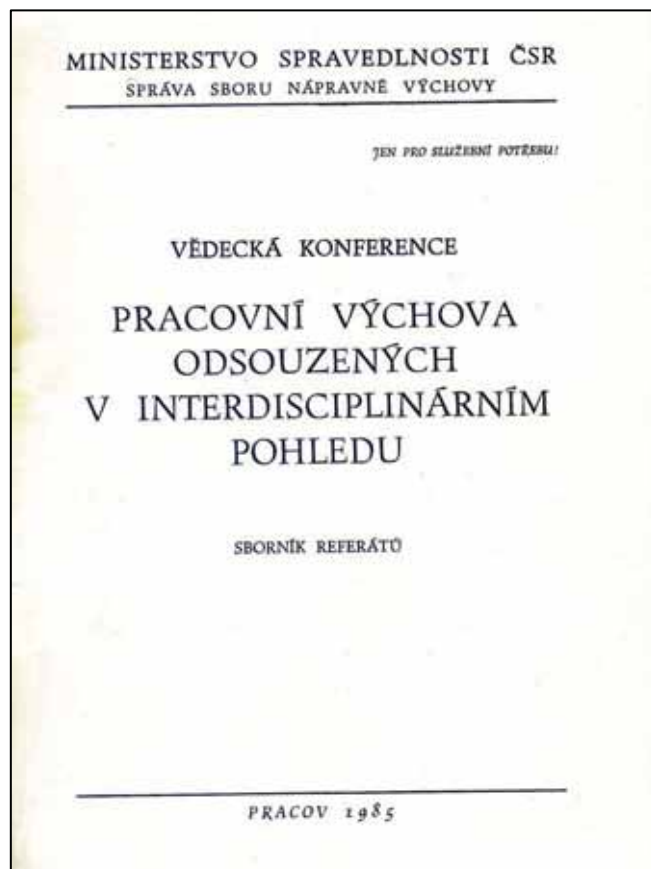
V květnu 1984 byla stanovená vnitřní diferenciaci počínaje rokem 1985 realizována v útvaru Všehrdu u všech odsouzených žen I. NVS a dále u odsouzených žen s psychopatickými poruchami v útvaru SNV Opava.

Za jednu ze součástí dlouhodobé a plánové koncepce správy SNV byla považována pracovní výchova. Základní úkoly pracovní výchovy odsouzených byly obsaženy v „Zásadách komplexního pojetí pracovní výchovy odsouzených“, a to v NVÚ všech diferenciacních skupin. Důraz byl kladen zejména na výchovu odsouzených k získání základních pracovních návyků, pracovní odpovědnosti, ke zvyšování kvality práce, hospodárnosti a zvyšování kvalifikace. Pracovní aktivita a iniciativa odsouzených byla podněcována pracovním soutěžením a vynálezeckým hnutím formou uzavírání individuálních, popř. kolektivních závazků nebo individuální soutěží odsouzených o získání titulu „Vzorný pracovník“ a kolektivní

soutěží o získání titulu „Brigáda vzorné práce“.⁶⁸ Od realizace „Zásad“ se očekával větší vliv pracovního kolektivu na jednotlivce a zlepšení neformální autority mistrů u odsouzených. Jako přínosné bylo hodnoceno i cyklické školení mistrů, organizované všemi NVÚ dvakrát ročně (například v roce 1984 se ho zúčastnilo celkem 1 283 civilních pracovníků z 249 podniků).

Dosažené výsledky pracovní aktivity a iniciativy odsouzených v letech 1981-1985

Z podnětu vedení správy se uskutečnila ve dnech 4. až 6. prosince 1985 v areálu zotavovny Pracov první vědecká konference k pracovní výchově odsouzených v interdisciplinárním pohledu. Organizačním a obsahovým zajištěním konference byli pověřeni pracovníci oddělení penologického výzkumu odboru NVČ, pracovníci odboru výroby a zdravotnické služby správy SNV.

Konference se zúčastnilo 74 pracovníků, nejen příslušníci NVÚ SNV ČSR a ZNV SSR, ale též odborníci z vědeckovýzkumných a univerzitních pracovišť a zástupci hospodářských organizací a podniků. V hlavních referátech byl zhodnocen tehdejší stav pracovní výchovy v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody a další program konference pak probíhal ve dvou obsahově uzavřených sekcích. Do I. sekce byla zařazena problematika profesní přípravy odsouzených

⁶⁸ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1985, s. 19.

v podmínkách NVÚ a zařazování odsouzených do pracovního procesu, po dobu výkonu trestu i po skončení výkonu trestu odnětí svobody, ve II. sekci byly diskutovány otázky diferenciovaného přístupu k pracovní výchově odsouzených, pracovní aktivita a iniciativa odsouzených, spolupráce útvarů SNV ČSR s organizacemi zaměstnávajícími odsouzené a podíl těchto organizací na pracovní výchově odsouzených. Významný blok tvořily také referáty pracovníků vědeckých a výzkumných pracovišť a zástupců hospodářských organizací. Všechny přednesené referáty a diskusní příspěvky byly souhrnně publikovány ve sborníku konference.⁶⁹

Sociální práce s odsouzenými v letech 1981 – 1985

Sociální práce s odsouzenými byla v rámci kontrolní činnosti odboru NVČ hodnocena dlouhodobě kladně. Podle údajů v následující tabulce svědčí vysoký počet zajištěných zaměstnání a ubytování o složité sociální situaci, zejména odsouzených II. a III. NVS, která vyžadovala stálého řešení. Spolupráce se státními, společenskými a hospodářskými organizacemi při zabezpečování plynulého přechodu propouštěných do občanského života probíhala formou přednášek a besed se sociálně právní tematikou nebo osobních pohovorů se sociálními kurátory v době návštěv. Odsouzení byli také vedeni k tomu, aby si sami aktivně řešili své sociální problémy již v průběhu výkonu trestu.

Sledované ukazatele	R o k				
	1981	1982	1983	1984	1985
řešeno (zajištěno) x) zaměstnání	5.017	4.873	5.427	6.858	6.851
řešeno (zajištěno) x) ubytování	2.572	2.550	2.547	2.519	2.565
finanční výpomoc odsouzených rodinám	mil.Kčs	nesledováno	7,345.171,-	8,401.809,-	6,924.987,-
	ods.	nesledováno	3.315	3.977	4.070
počet případů řešených sociálním kurátorem	393	598	586	503	441
přednášky a besedy soc. pracovníků	1.051	795	750	581	587
přednášky a besedy sociálních kurátorů	246	310	331	251	180
počet odsouzených doporučených do péče sociálních kurátorů	3.310	3.144	2.862	1.105	842

x) zajištění sledováno do roku 1983 včetně

⁶⁹ Karel NETOPIL – Miluše URBANOVÁ, *O jednom z cílů integrace poznatků vědy a praxe v realizaci komplexního pojetí pracovní výchovy odsouzených*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 3/1986. *Pracovní výchova odsouzených v interdisciplinárním pohledu*, sborník referátů z vědecké konference, Pracov 1985.

Podle nového organizačního řádu odboru NVČ byli v oddělení metodiky vzdělávání, kulturně výchovné práce a speciálních metod zařazeni kromě náčelníka oddělení čtyři starší referenti specialisté pro metodické řízení a kontrolní činnost pedagogů, psychologů, případně dalších pracovníků oddělení NVČ a knihovník, k zajištění provozu odborné knihovny SNV a řízení vězeňských knihoven. Pracovníci oddělení též metodicky usměrňovali provádění kulturně výchovné práce s odsouzenými a dalších individuálních, skupinových nebo kolektivních metod NVČ, dále výkon trestu odnětí svobody u odsouzených, u kterých se ve zvýšené míře vyskytují psychopatické poruchy a výkon trestu odsouzených zařazených ve Středisku protialkoholní ochranné léčby (SPOL) či jiném středisku pro léčení nealkoholických toxikomanií.

Ochranné protialkoholní léčení vykonávané během výkonu nepodmíněného trestu mělo v ČSSR dlouholetou tradici. Do roku 1980 probíhalo v šesti střediscích při NVÚ (Plzeň, Mladá Boleslav, č. 2 Praha, Opava, Heřmanice a Valdice). V roce 1981 bylo SPOL zřízeno ještě při NVÚ Rýnovice a v dalších letech došlo k rozšíření středisek v NVÚ Mladá Boleslav, č. 2 Praha a Valdice. Postupně tak bylo dosaženo celkového počtu 338 míst. Statistické údaje uvádějí, že v letech 1981 až 1985 bylo ve SPOL odléčeno celkem 2 465 odsouzených, kterým soud uložil ochranné protialkoholní léčení. Ve střediscích zvláštní léčebně preventivní péče, zřízené při NVÚ Plzeň (muži) a Opava (ženy) byla od 1. března 1983 zahájena činnost podle nové koncepce zpracované odborem NVČ, která při léčebně výchovném zacházení s odsouzenými upřednostňovala sociálně psychologické techniky a metody, zatímco medikamentózní léčba byla brána pouze jako podpůrná. V období 1981 až 1985 bylo v těchto odděleních léčeno celkem 431 odsouzených s psychopatickými poruchami.⁷⁰

Problematika kulturně výchovné práce (KVP), jako jedna ze tří základních složek NVČ se zaměřovala na podporu a rozvoj pozitivních návyků, vzdělávání a přípravu odsouzených na občanský život. KVP do roku 1982 upravoval RNS č. 35/1974 a Instrukce náčelníka správy (IS) č. 32/1974, kterou se citovaný rozkaz prováděl. Po zrušení uvedených norem byla KVP organizována jen podle „Metodického pokynu náčelníka odboru NVČ č. 1/1984“ a „Zásad KVP mezi odsouzenými“ z roku 1970. V rámci KVP byly v NVÚ užívány též některé speciální výchovné metody na principu skupinového ovlivňování, zejména skupinové poradenství, řízené skupinové diskuse, psychoterapie a další. Všechny uvedené formy byly uplatňovány v NVÚ Plzeň, Horní Slavkov, Libkovic, Nové Sedlo, Heřmanice a Opava. Od roku 1981 byla organizována výuka občanské nauky podle nového tematického zaměření, s cílem připravit odsouzené na aktivní život po propuštění. Výuka byla diferencována do šesti kursů, přičemž základní kurs (ON 1) byl určen pro všechny NVS. Po jeho absolvování mohli být odsouzení zařazeni do kursů vyššího typu, a to s ohledem na délku trestu, mentální úroveň atd.

⁷⁰ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1985, s. 41.

Popsaným systémem byl odstraněn dřívější nedostatek, že odsouzení s delšími tresty absolvovali stejnou problematiku dvakrát i vícekrát. Výuku prováděli vychovatelé u svých kolektivů, na výuce ON 5 a ON 6 se podíleli velitelé oddílů, pedagogové, psychologové, sociální pracovníci a v některých NVÚ i náčelníci oddělení NVČ.⁷¹ V systému občanské výchovy byly zařazeny přednášky, besedy a též přehledy tisku a politické aktuality. Odběr tisku a časopisů byl organizován ve všech NVÚ podle IS č. 20/1981.

Velkoplošný poutač v areálu NVÚ pro mladistvé v Libkovicích (foto: KDH)

Také názorná agitace, propagace a estetizace prostředí v NVÚ měla přispívat k výchovnému působení na odsouzené. Z těchto důvodů byl vydán RNS č. 14/1985 k estetizaci, upravenosti, úklidu a údržbě v NVÚ. Ve smyslu uvedeného rozkazu pracovníci odboru NVČ kontrolovali zřízení stanovených nástěnek, výzdobu kulturních místností, jídelen a dalších prostor. Ve venkovních prostorách se prosazovalo umístění prostorových poutačů a velkých panelů k politické propagaci. K významné součásti KVP patřila také činnost ústavních knihoven pro odsouzené. K jednotnému provozu ústavních knihoven byla odborem NVČ v roce 1982 vydána metodická příručka č. 6/1982.⁷²

⁷¹ KDH, *Přístupy k realizaci občanské nauky u odsouzených*, Metodická příručka odboru NVČ správy SNV ČSR č. 3/1981. Alena ŠEVČUKOVÁ, *Výuka občanské nauky v pobočkách pro místní výkon trestu a pobočkách pro výkon trestu za nedbalostní trestné činy*, Metodická příručka odboru NVČ správy SNV ČSR č. 5/1982.

⁷² GR VS, odbor správní, IS č. 20/1981, *o předplácení novin a časopisů odsouzenými a obviněnými ve výkonu trestu odnětí svobody a vazby*. KDH, Metodická příručka č. 6/1982, *Knihovna pro odsouzené a systém práce s knihou v NVÚ a věznicích ČSR*.

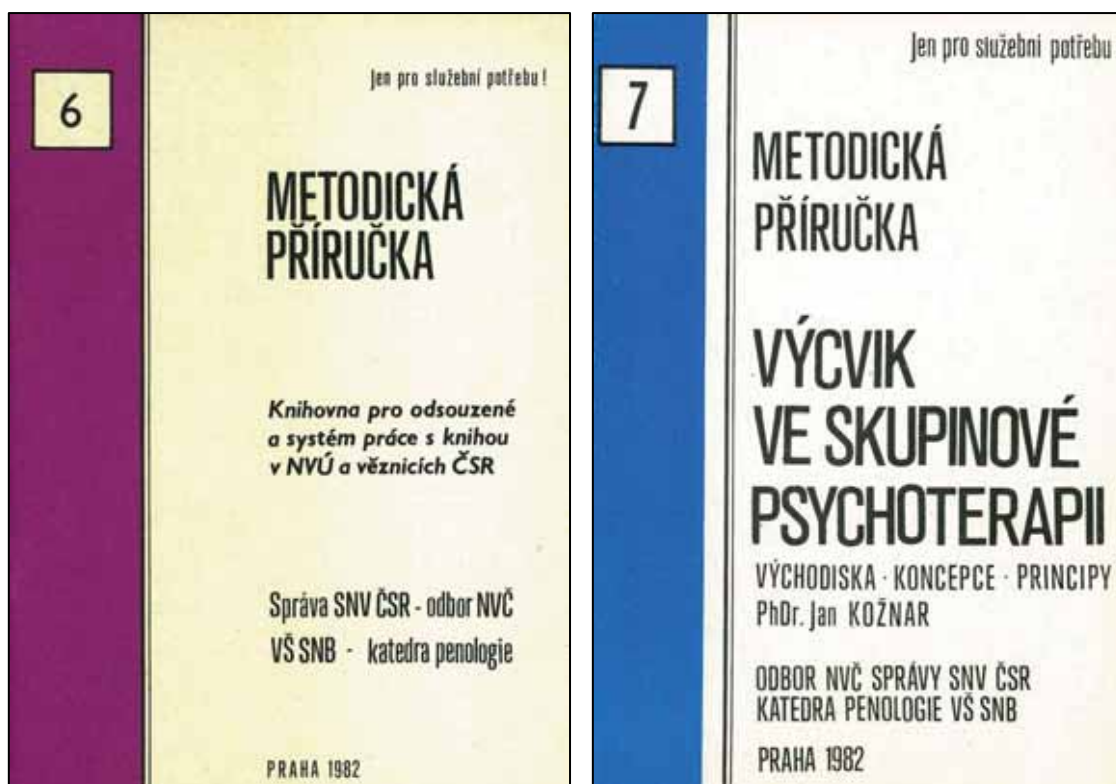
Po zkušenostech s uplatňováním skupinových metod (především skupinového poradenství) v NVÚ v roce 1980, rozhodl náčelník odboru NVČ o dalším zvyšování profesního vzdělávání výchovných pracovníků formou dlouhodobého kursu sociálního výcviku. Základním dokumentem pro realizaci kursu se stal „Projekt sociálního výcviku výchovných pracovníků útvarů SNV ČSR“, schválený náčelníkem správy v únoru 1981. Obsahoval 13 týdenních soustředění rozložených na léta 1981 až 1985 a zúčastnilo se ho 24 výchovných pracovníků (pedagogů, psychologů, sociálních pracovníků, velitelů oddílů a vychovatelů) z NVÚ I. NVS a NVÚ pro mladistvé Libkovic. Lektorský tým byl složen ze dvou pracovníků penologického oddělení odboru NVČ (pplk. PhDr. M. Urbanová, kpt. PhDr. F. Petr) a dvou stálých externích pracovníků (PhDr. Soňa Hermochová z katedry psychologie FF UK v Praze a PhDr. Jan Kožnar, Csc. z Výzkumného ústavu dětské psychologie a patopsychologie v Bratislavě).

Soustředění probíhala zpočátku v prostorách NVÚ Valdice, později v rekreačním zařízení NVÚ Libkovic na Moldavě a poslední soustředění se uskutečnilo v rámci spolupráce se správou Zboru nápravnej výchovy (ZNV) SSR v Trenčianských Teplicích. Obsahové zaměření kursu sociálního výcviku bylo zpracováno speciálně na podmínky penitenciární praxe a založeno na teorii a praktických zkušenostech skupinové psychoterapie a sociálně psychologického výcviku. Na základě harmonogramu byly sestaveny dvě skupiny frekventantů a dvě dvojice vedoucích, které pracovaly vždy souběžně, ale s odlišným obsahovým zaměřením. Každá skupina prošla v průběhu dne oběma typy výcviku – didaktickým a zážitkovým. V průběhu sociálního výcviku byly z podnětu vedoucích kursu v rámci ediční činnosti odboru NVČ vydány speciální metodické příručky, zaměřené na rozvoj skupinové práce.⁷³

Citované příručky byly vydány nejen pro potřebu tohoto kursu, ale též distribuovány na všechny útvary SNV k provádění skupinových metod ovlivňování odsouzených a ke studijním účelům. Zkušenosti a znalosti příslušníků SNV ČSR byly využity také na Slovensku, kde byl v roce 1984 za přímé pomoci odboru NVČ (pplk. dr. M. Urbanové, CSc.) zahájen obdobný kurs v ZNV SSR. V závěrečné zprávě byl kurs sociálního výcviku hodnocen kladně, došlo k osvojení nových metod a technik použitelných ve skupinové práci nejen s odsouzenými, ale i v oblasti řídicí činnosti. Pro úplnost je třeba dodat, že další výcvikový kurs pro pracovníky oddělení NVČ z NVÚ II. a III. NVS, který měl být podle projektu zahájen v roce 1984, se pro časovou vytíženost lektorského týmu neuskutečnil. Ze stejných důvodů nebyl splněn ani úkol k přípravě programu pro výcvik pracovníků odboru NVČ a náčelníků oddělení NVČ útvarů SNV. Rovněž tak úprava osnov Střední odborné školy (SOŠ) SNV nebyla provedena z důvodu očekávaných změn ve školství.⁷⁴

⁷³ Pavel HARTL, *Metody a techniky skupinové výchovně poradenské činnosti*, (Metodická příručka č. 2/1981). Soňa HERMOCHOVÁ, *Sociálně psychologický výcvik, I. a II. díl*, 1981. Jan KOŽNAR, *Výcvik ve skupinové psychoterapii*, (Metodická příručka č. 7/1982)

⁷⁴ KDH, *Závěrečné zhodnocení realizace a výslednosti sociálního výcviku*, materiál pro vedení správy SNV ČSR.

Nápravně výchovná činnost s odsouzenými se rovněž zaměřovala na rozšiřování jejich všeobecného vzdělání. Léta 1982 a 1983 se staly významným mezníkem v rozvoji vzdělávání osob v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody. K dobudování systému všeobecného a odborného vzdělávání odsouzených byla v březnu 1981 zahájena jednání s ministerstvem školství (MŠ) ČSR o zřízení **Středního odborného učiliště (SOU) SNV**, které by v souladu s novou výchovně vzdělávací soustavou zabezpečovalo výuku vybraných odsouzených v učebních oborech s možností získání výučního listu. V průběhu období let 1981 a 1982 odbor NVČ vytipoval nápravně výchovné ústavy, kde prostorová, materiální a personální situace i zkušenosti v organizaci všeobecného a odborného vzdělávání odsouzených dávaly záruky pro úspěšné zavedení nového systému. Po řadě jednání a přípravných prací na MŠ ČSR a odboru školství Národního výboru hl. m. Prahy včetně experimentální výuky ve vybraných NVÚ bylo dnem 1. července 1983 zařazeno Střední odborné učiliště SNV ČSR do sítě školských zařízení.

Zřízení SOU pro odsouzené bylo následně legislativně upraveno RNS č. 27/1983 s platností od 1. prosince 1983. V příloze tohoto rozkazu byl schválen i prozatímní organizační řád učiliště. Organizačně se SOU členilo na ředitelství a místně odloučená pracoviště pro výuku ve vybraných NVÚ, která se v podmínkách výkonu trestu nazývaly „školská vzdělávací střediska“ (ŠVS).⁷⁵ Ředitelství SOU se stalo součástí 3. oddělení odboru NVČ a ředitelem učiliště byl náčelník tohoto oddělení, PhDr. Jiří Moureček. Zástupce ředitele pro úsek teoretického vyučování

⁷⁵ GR VS, odbor správní, RNS č. 27/1983, o zřízení středního odborného učiliště pro odsouzené.

a zástupce pro úsek praktického vyučování byli starší referenti specialisté téhož oddělení. Z učebních oborů byly pro jednotlivá ŠVS vybrány následující profese:

NVÚ	Odsouzení	Učební obor
Libkovice	mladiství	stavební výroba
Opava	ženy	výroba konfekce
Pardubice	ženy	výroba konfekce
Plzeň	muži	strojírenská výroba
Příbram	muži	strojírenská výroba
Rýnovice	muži	strojírenská výroba
Valdice	muži	strojírenská výroba
Vinařice	muži	důlní provoz

Studium dospělých bylo organizováno zásadně v mimopracovní době, pouze v ŠVS Libkovice, kde probíhala výuka mladistvých, se vyučovalo formou denního studia. Ve školním roce 1983/1984 probíhala výuka v 8 třídách učebního oboru, ve 13 třídách kursu pro doplnění základního vzdělání a v 6 třídách na úrovni nižších ročníků základní školy. Kromě toho byly v ŠVS prováděny ve spolupráci s hospodářskými podniky také krátkodobé záuční kursy nejrůznějšího zaměření. ŠVS měla k dispozici v roce 1984 30 učeben, 10 kabinetů, 9 kanceláří, 5 sboroven, 6 dílen a 2 stavební dvory. Dílny odborného výcviku byly vybavovány zčásti stroji ve spolupráci s hospodářskými organizacemi, další stroje, ostatní vybavení ŠVS, učebnice a školní potřeby zajišťovalo SNV. Vlastní výuku zabezpečovali řádní učitelé – příslušníci SNV a z velké části externisté z patronátních škol a hospodářských organizací na základě vzájemných dohod. Za úroveň výchovně vzdělávací práce s odsouzenými v jednotlivých NVÚ odpovídali velitelé ŠVS, kteří spolu s pracovníky ředitelství tvořili pedagogickou radu SOU. Kvalitu a výsledky vzdělávání prověřovali pracovníci státní školské správy a určení pracovníci odboru NVČ z vedení učiliště.⁷⁶

Do působnosti ředitelství SOU byla organizačně převedena také odborná knihovna bývalého VÚP, která plnila v této době funkci odborné knihovny SNV pro studující vězeňský personál, studenty některých civilních vysokých škol i odbornou veřejnost. Funkci knihovnice vykonávala, tak jako v předchozích letech Miloslava Černá.

Oddělení analýzy, informací a dokumentaristiky ve smyslu organizačního řádu mělo za úkol zejména provádět rozbor, třídit materiály z kontrol, plánů práce útvarů, poradních sborů, shromažďovat předpisy a normy související s NVČ.

⁷⁶ KDH, *Vyhodnocení výsledků školního roku 1983/1984 v ŠVS*, materiál pro vedení náčelníka správy SNV ČSR.

Martin VÁŇA, *Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby ČR 1983-1998*, příloha časopisu České vězeňství č. 3-4/1998.

Miloslav SLÁMA, *Nová koncepce vzdělávání odsouzených*, in: časopis Zpravodaj SNV, červenec 1983.

Dále dokumentačně zpracovávat knižní a časopisecký fond z oblasti penitenciálních nauk, sledovat hospodaření s materiálními prostředky k zabezpečení NVČ v NVÚ a s přidělenými prostředky v odboru NVČ, sestavovat údaje k problematice NVČ pro ročenku. Pracovníci oddělení také vyřizovali žádosti a podání občanů, institucí a odsouzených, řešených v působnosti odboru NVČ nebo metodicky usměrňovali a kontrolovali výkon trestu u odsouzených cizinců.

Organizační změny na úseku NVČ se dotkly i systemizace oddělení NVČ v útvech SNV. Na základě experimentálního ověření v letech 1980 a 1981 bylo v prosinci 1981 schváleno náčelníkem správy SNV „Opatření k zavedení nové organizační struktury oddělení NVČ v útvech SNV ČSR“, které bylo ve smyslu RNS č. 29/1982 prováděno od 1. srpna 1982. Touto zásadní změnou se sledovalo efektivnější využití vysokoškolsky vzdělaných příslušníků (zejména pedagogů). Vytvořením funkcí velitelů oddílů se měly zjednodušit a zefektivnit formy a metody řízení náčelníků oddělení NVČ, zlepšit styky výchovných pracovníků s partnerskými hospodářskými a společenskými organizacemi a v neposlední řadě i stabilizovat výchovné týmy. Při tvorbě úpravy systemizace oddělení NVČ byla respektována podmínka vedení správy SNV nenavýšovat počty příslušníků a veškeré změny byly tudíž realizovány přerozdělením stávajících systemizovaných míst uvnitř jednotlivých útvarů SNV nebo mezi nimi. Ve všech útvech SNV byl upraven počet zástupců náčelníků oddělení NVČ na jedno funkční místo (z původních 33 zástupců zůstalo 23), zatímco v 9 útvech došlo ke snížení celkových počtů výchovných pracovníků, v dalších 9 útvech došlo k jejich celkovému zvýšení a v 11 útvech zůstaly počty funkčních míst beze změny.

Odbor Zdravotnické služby SNV

Působnost odboru byla stanovena v organizačním řádu Zdravotnické služby SNV, který byl vydán RMS č. 5/1982. Tak, jako v předchozím období vedl odbor pplk. MUDr. Lubomír Ondráček. Činnost Zdravotnické služby vycházela z hlavních úkolů SNV na léta 1981-1985 a ze „Souboru opatření k základnímu zaměření a úkolům rozvoje péče o zdraví lidu v letech 1981-1985“, vydaného ministerstvem zdravotnictví ČSR. Plán obecně ukládal zabezpečovat léčebně preventivní a hygienicko-protiepidemickou péči o příslušníky SNV a osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a vazby, včetně zajištění potřebného zdravotnického materiálu. Základní zaměření bylo poté konkretizováno v ročních plánech odboru.

V návaznosti na celospolečenské zdravotnické programy byl na podmínky SNV rozpracován kardiovaskulární a virologický program. Při plnění kardiovaskulárního programu, který byl naplánován do dvou etap, bylo provedeno vyšetření všech příslušníků starších 40 let, včetně důchodců (bývalých příslušníků) se zaměřením na srdeční a cévní systém. První etapa proběhla v letech 1982 a 1983 na správě SNV a v útvech SNV č. 1 Praha, č. 2 Praha, Říčany, Vinařice, Všehrady, Bělušice, Libkovice, Litoměřice. Druhá etapa probíhala v letech 1984 a 1985 ve všech útvech. Celkem bylo v obou etapách vyšetřeno 1 957 osob a z tohoto počtu zjištěny

změny zdravotního stavu u 515 osob, což představovalo 26,3 % zjištěných změn z celkového počtu vyšetřených. Údaje též ukázaly, že jen nepatrný počet příslušníků aktivně sportovalo, převážná většina uváděla, že aktivně odpočívá při práci na zahradě nebo údržbě rodinného domu. Po vyhodnocení závěrů byly zpracovány plány ozdravných a léčebných opatření. Do dispenzární péče bylo nově zařazeno 25% příslušníků, lázeňská léčba navržena u 16 % a léčebně preventivní rehabilitace u 10 % příslušníků z celkového počtu vyšetřených. Dále byla v roce 1984 navázána spolupráce s referenční laboratoří IKEM v Praze, kde byli vyšetřeni všichni příslušníci se zvýšenými hodnotami cholesterolu. V rámci preventivních opatření byla zřízena na správě SNV a v útvarcích SNV Brno, Liberec č. 2 a Valdice rehabilitační pracoviště k léčení zejména pohybového aparátu.

Lázeňská péče byla prováděna podle indikačních skupin v lázeňských zařízeních celé republiky a ročně udělována zhruba každému desátému příslušníkovi. K tomu byly zřízeny náčelníkem správy dvě lázeňské komise – lázeňská komise SNV (tříčlenná) a lázeňská komise správy SNV (pětičlenná).⁷⁷ Léčebně preventivní rehabilitace ke zlepšení zdravotního stavu příslušníků byla poskytována v rekreačním a rehabilitačním zařízení ZNV SSR Družba v Trenčianských Teplicích, částečně v zotavovně Pracov a také při útvaru SNV Valdice, kde bylo od 1. dubna 1983 zřízeno nové středisko pro léčebnou preventivní rehabilitaci.⁷⁸ Je třeba poznamenat, že do léčebně preventivní péče o příslušníky SNV byli zahrnuti i důchodci (bývalí příslušníci), kterým byla péče na jejich vlastní žádost povolena náčelníkem Zdravotnické služby SNV. Poskytována jim byla ve stejném rozsahu jako ostatním příslušníkům SNV, a to včetně rehabilitační a lázeňské péče.

Realizaci virologického programu se předpokládalo postupně snižovat nemocnost příslušníků, zejména u chřipky a dalších virových onemocnění. K tomu bylo v rámci preventivních opatření preferováno včasné očkování, a to zejména u skupin nebo pracovních kolektivů, které přicházely do kontaktu s větším množstvím odsouzených a obviněných. V proočkovanosti příslušníků proti chřipce byly však mezi jednotlivými útvary značné rozdíly. Podle statistických údajů vykazovaly počty vyšetření a ošetření příslušníků a občanských pracovníků SNV v základní a odborné ambulantní péči od roku 1981 stále stoupající trend.⁷⁹

Rok	1981	1982	1983	1984	1985
Počet vyšetřených a ošetřených osob	64 967	65 233	70 191	76 178	79 004

Zdravotnická služba SNV se dále ve své činnosti zaměřila na příslušníky, zařazené ve strážní, eskortní a režimové službě. V roce 1982/1983 byla u těchto osob vyhodnocena zdravotnická dokumentace, s cílem určit zda uvedené profese mohou

⁷⁷ GR VS, RNS č. 7/1982 o zřízení lázeňských komisí ve SNV ČSR.

⁷⁸ Tamtéž, odbor správní, NGR č. 11/1983, kterým se zřizuje středisko pro léčebnou preventivní rehabilitaci příslušníků SNV ČSR při útvaru SNV ČSR Valdice.

⁷⁹ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1985, s. 34.

výrazně ovlivnit zdravotní stav příslušníků. Následující rok byly provedeny cílené preventivní prohlídky se zaměřením na pohybové, zažívací, srdečně cévní a nervové onemocnění. Vyšetřením u vytipovaných profesí bylo prokázáno, že vlivem služby docházelo postupně k poruchám páteře, vředovým chorobám a neurózám. Výsledků bylo využito ke stanovení preventivních opatření a všichni příslušníci, u kterých bylo zjištěno narušení zdravotního stavu, byli vzati do dispenzární péče. Dále byly příslušníkům SNV po pětiletém působení ve strážní, eskortní a režimové službě přednostně přidělovány poukazy na lázeňské léčení a léčebně preventivní rehabilitaci. K postupnému zlepšování pracovního a životního prostředí příslušníků měla napomoci výstavba nových sociálních a hygienických zařízení nebo změny ve stravování, například zajištění teplé večeře, eventuálně druhé teplé večeře ve směnném provozu.

Situace v zásobování zdravotnickým materiálem v 80. letech nebyla nijak uspokojivá. Následkem nedostatku náhradních dílů k přístrojové technice byly přístroje při poruchách dlouhodobě vyřazeny z provozu nebo musely být nakoupeny nové. Údržbu zdravotnického materiálu a přístrojové techniky zajišťoval tehdejší národní podnik Chirana. Za zmínku stojí i nedostatek injekčních jehel a stříkaček. Velmi složitá situace byla i v zásobování stomatologickými materiály. Zvláštní kontrola byla věnována zabezpečení potřebných léků, a to jak tuzemských, tak i zahraničních, především lékům životně důležitým. Proto byl v souladu s požadavky ministerstva zdravotnictví ČSR na odboru Zdravotnické služby správy SNV vytvořen centrální sklad zahraničních léčiv dovážených z tehdejších kapitalistických států a léčiv těžko dostupných, ze kterého byla léčiva na základě požadavků dodávána jednotlivým útvarům SNV i příslušníkům. Náklady na léky a jejich spotřebu na jednoho příslušníka a jednoho vězně lze porovnat v následující tabulce.⁸⁰

Rok	Náklady na jednoho příslušníka (Kčs)	Náklady na jednoho vězně (Kčs)
1981	189,8	165,5
1982	185,4	186,4
1983	188,0	193,1
1984	184,7	198,3
1985	187,1	210,9

V tradici konání vědeckých konferencí, pořádaných Zdravotnickou službou SNV ČSR a ZNV SSR pokračovala XII. vědecká konference, která se konala pod záštitou ministra spravedlnosti ČSR ve dnech 1. až 4. října 1984 v Zotavovně SNV Pracov. Konference o zdravotnickém zabezpečení SNV se kromě funkcionářů z vězeňství obou republik zúčastnila tradičně také celá řada odborníků z ministerstva zdravotnictví a dalších státních zdravotních zařízení.

⁸⁰ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1985, s. 39.

Jednání probíhalo ve dvou sekcích. V sekci všeobecného lékařství se diskutovalo na téma „Preventivní péče o příslušníky SNV a problematika posuzování zdravotní způsobilosti ve výkonu trestu odnětí svobody a vazby včetně pracovního zařazování odsouzených a obviněných do pracovního procesu“. V sekci stomatologické péče se hovořilo k prevenci v péči o chrup příslušníků SNV a moderním metodám stomatologické protetiky aplikované na podmínky SNV ČSR. V průběhu konference se uskutečnila též celá řada neformálních setkání, diskusí a výměn názorů.⁸¹

Samostatné oddělení vnitřní ochrany a vyhledávání – odbor vnitřní ochrany

Jako samostatné oddělení fungovalo pracoviště vnitřní ochrany a vyhledávání do konce roku 1983. K posílení významu a poslání agenturně operativní činnosti bylo oddělení zrušeno a od 1. ledna 1984 RMS č. 11/1983 zřízen odbor vnitřní ochrany správy SNV, přímo řízený náčelníkem správy SNV. V útvech SNV byla zřízena oddělení vnitřní ochrany, případně skupiny vnitřní ochrany. Ve vedení zůstal mjr. Miloš Kratochvíl, kterého jako náčelníka odboru ustanovoval a odvolával z funkce ministr spravedlnosti. Také v zaměření činnosti odboru nedošlo k podstatnému rozšíření, úkoly byly pouze doplněny o ustanovení, že odbor vede příslušné evidence, vlastní archiv materiálů a podle rozhodnutí ministra spravedlnosti ČSR nebo náčelníka správy SNV plní další úkoly.⁸²

V činnosti vnitřní ochrany byla nejvyšší pozornost věnována předcházení vzniku mimořádných událostí, zejména útěkům odsouzených, napadení příslušníka SNV nebo jiné osoby odsouzenými. Vyšetřování trestných činů a objasňování přečinů v podmínkách SNV upravoval „Metodický pokyn“ tehdejší Generální prokuratury ČSR o součinnosti vyšetřovatelů prokuratury s vyhledávacími orgány SNV, vyhlášený RNS č. 25/1980.⁸³ Různorodá trestná činnost páchaná ve výkonu trestu odnětí svobody pramenila z osobnosti pachatele, ze stupně jeho narušení nebo vztahu ke státnímu zřízení. Nejčastěji se vyskytujícímu trestnému činu „maření výkonu úředního rozhodnutí“ se odsouzení dopouštěli navazováním nedovolených styků s civilními zaměstnanci za účelem opatrování si nepovolených věcí nebo neoprávněných výhod. Druhou nejpočetnější skupinou trestných činů páchaných ve výkonu trestu nebo vazby byly trestné činy proti životu a zdraví. Pracovníci vnitřní ochrany pověřeni vyhledáváním prošetřovali též pokusy sebevražd, sebevraždy, úmrtí a těžké pracovní úrazy. V osmdesátých letech byla ve výkonu trestu rozpracována ve svazcích také řada osob, odsouzených z politických důvodů (za trestné činy proti republice podle Hlavy I. tr. zák. č. 141/1960 Sb.). Lze jmenovat např. R. Battěka, J. Dienstbiera V. Bendu, P. Cibulku, V. Havla, J. Wolfa.

⁸¹ P. GALUŠKA, XII. vědecká konference, in: časopis Zpravodaj, listopad 1984, s. 6-10.

⁸² GR VS, RMS č. 11/1983 o vnitřní ochraně ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

⁸³ Tamtéž, RNS č. 25/1980, kterým se vyhláší „Metodický pokyn“ Generální prokuratury ČSR o součinnosti vyšetřovatelů prokuratury ČSR s vyhledávacími orgány SNV ČSR.

HLAVA	Trestné činy	1981		1982		1983		1984	
		Počet případů	Počet osob	Počet případů	Počet osob	Počet případů	Počet osob	Počet případů	Počet osob
I.	proti republice	5	12	5	5	9	9	5	6
II.	hospodářské	25	30	27	37	22	22	12	14
III.	proti pořádku ve věcech veřejných	324	412	343	455	354	478	345	472
IV.	obecně nebezpečné	3	3	2	2	1	1	2	2
V.	hrubě narušující občanské soužití	12	13	14	14	8	8	16	19
VI.	proti rodině a mládeži	2	2	2	2	-	-	-	-
VII.	proti životu a zdraví	115	130	105	125	129	160	131	160
VIII.	proti svobodě a lidské důstojnosti	21	53	28	58	29	52	35	66
IX.	proti majetku	31	37	17	21	27	36	22	23
X.	proti lidskosti	3	3	1	1	1	1	2	2
XII.	vojenské	4	6	5	6	8	13	9	11

Přehled spáchaných trestných činů podle jednotlivých hlav zoláštní části tr. zákona

Součinnost se složkami MV byla upravena Dohodou mezi správou SNV ČSR a správou kriminální služby Veřejné bezpečnosti (VB) ČSR ze dne 27. března 1985 formou RNS č. 9/1985 s účinností od 1. května 1985. Citovaný rozkaz ukládal náčelníkovi vnitřní ochrany dohodnout s náčelníky odboru obecné kriminality a odboru hospodářské kriminality způsob vyhodnocování stanovených úkolů. Výsledky plnění byly předkládány náčelníkovi správy SNV každoročně vždy k 15. březnu. Při plnění úkolů Dohody byla poskytována útvarům SNV metodická pomoc.

Těžiště spolupráce vnitřní ochrany s orgány tehdejšího Sboru národní bezpečnosti (SNB) bylo především ve vyšetřovacích věznicích. Tato spolupráce byla upravena „Společným pokynem náčelníka hlavní správy vyšetřování StB FMV a náčelníka federální správy VB, kterým byly stanoveny zásady agenturně operativní práce ve vyšetřovacích věznicích“ z roku 1972. Další spolupráce spočívala ve vysílání příslušníků SNV do školicích zařízení MV, zejména do vzdělávacího institutu VB ve Veltrusích na studijní směr obecná kriminalita.⁸⁴

Operativní práce byla prováděna nezávisle na ostatních úsecích činnosti SNV a byla přísně utajována. Styk se spolupracovníky probíhal v přidělených kancelářích vnitřní ochrany, v propůjčených kancelářích, skladech nebo jiných provozních prostorách. Tajní spolupracovníci z řad odsouzených mohli být jednorázově finančně odměňováni, neboť příslušníci vnitřní ochrany disponovali zvláštním fondem

⁸⁴ Tamtéž, RNS č. 9/1985, jímž se vyhláší Dohoda mezi správou SNV MS ČSR a správou kriminální služby VB ČSR o zásadách spolupráce v boji proti trestné činnosti.
Prokop TOMEK, Dvě studie o československém vězeňství 1948-1989, s. 14-21.

k pohoštění při schůzkách. Mohli být také zvýhodňováni například přijímáním balíčků nad rámec stanoveného intervalu podle Řádu výkonu trestu apod.

Formulář grafikonu schůzek vnitřní ochrany (foto: KDH)

Vývoj stavu spolupracovníků SNV za sledované období v kategoriích agent a důvěrník ukazuje následující tabulka.

Rok	Agenti	Důvěrníci	Celkový stav odsouzených
1981	251	283	21 516
1982	274	292	23 122
1983	291	332	23 860
1984	273	373	25 070
1985	244	340	25 506

Oddělení pro přípravu a zpracovávání statistických dat a informací

Uvedené pracoviště vzniklo v souvislosti se zaváděním výpočetní techniky pro shromažďování a vyhodnocování svodných informací. Zřízeno bylo RNS č. 13/1982 od 1. dubna 1982 jako samostatné oddělení a zároveň vyčleněno z působnosti vnitřního odboru správy SNV.⁸⁵ Náčelníkem byl jmenován

⁸⁵ GŘ VS Č, RNS č. 13/1982 o zřízení oddělení pro přípravu a zpracovávání statistických dat a informací.

npor. ing. Jan Němec, který byl podřízen zástupci náčelníka správy pro věci ekonomické. Do oddělení bylo z 3. oddělení vnitřního odboru převedeno sedm funkčních míst a jedno funkční místo ze sekretariátu náčelníka správy.

Ve smyslu citovaného rozkazu byla náplň práce nového pracoviště vyjádřena následovně:

1. Organizuje a řídí zavádění automatizovaného systému řízení ve SNV.
2. Ve spolupráci s ostatními odbory správy SNV provádí přípravu a zpracování jednotlivých subsystémů automatizovaného systému řízení (ASŘ) SNV.
3. U zpracovaných subsystémů ASŘ zajišťuje jejich strojní zpracování (ve vlastním nebo v jiném výpočetním středisku).
4. Navrhuje prostředky výpočetní techniky pro realizaci ASŘ SNV.
5. Spolupracuje při vytváření technických a personálních podmínek pro provozování ASŘ SNV.
6. Zodpovídá za zavádění prostředků výpočetní techniky ve SNV.
7. Zodpovídá za provoz prostředků výpočetní techniky a za jejich ekonomické využívání.
8. Analyzuje určené informace pro potřebu vedení správy SNV.
9. Spolupracuje s organizacemi zajišťujícími služby výpočetní techniky.
10. Spolupracuje se správou vědy a automatizace FMV.

Kromě stabilně zpracovávaných projektů (kádrové evidence, statistiky odsouzených, stížnosti, služebních příjmů příslušníků, důchodů, měsíční statistiky vnitřního odboru a pořizování dat pro ministerstvo spravedlnosti) bylo v roce 1984 započato s využíváním dálkopisného hlášení zajištění, zadržení, obvinění a s tím spojených změn. Dále byly v roce 1985 započaty práce na projektu „pohledávky“, kde byl vytvořen základní soubor a zahájen zkušební provoz.

Po schválení dokumentu „Využití výpočetní techniky v řízení MS“ v roce 1984, byla poprvé předkládána problematika budování automatizovaného informačního systému (AIS) na jednání vedení náčelníka správy SNV. Dne 1. dubna 1985 bylo zřízeno „Výpočetní středisko správy SNV“ jako účelové výkonné zařízení s deseti tabulkovými místy pro příslušníky a dvěma tabulkovými místy pro občanské pracovnice. Pro umístění pracoviště byly jako vhodné vybrány prostory v přízemí budovy správy, které měly být upraveny pro umístění výpočetní techniky, zajištění provozu počítače a umístění příslušníků. Jako centrální počítač byl vybrán EC 1027 československé výroby, nárokováný u federálního ministerstva elektronického průmyslu na konec roku 1988.⁸⁶ Do té doby byly používány v rámci SNV ve finanční službě organizační automaty typu Robotrom, pro statistiku odsouzených počítač EC 1033 FMV a minipočítač SM 3/10 pro zajišťování úkolů

⁸⁶ KDH, *Informace o budování automatizovaného informačního systému*, materiál pro vedení náčelníka správy SNV ČSR dne 11. června 1985.

správy SNV. Zpracování probíhalo agentovým způsobem (každý systém byl zpracováván jednotlivě, bez další návaznosti mezi nimi). Pro zabezpečení vědeckotechnického rozvoje a budování AIS zřídil ke dni 15. června 1985 náčelník správy jako svůj poradní orgán jedenáctičlennou komisi, které předsedal náčelník výpočetního střediska.⁸⁷

Závěrem lze shrnout následující. V letech 1981 až 1985 vycházela činnost SNV ČSR z usnesení sekretariátu ÚV KSČ ke „Zprávě o stavu a úkolech vězeňství ČSR“, projednávané v roce 1978 a ze závěrů XVI. sjezdu KSČ pro činnost justičních orgánů. „Soubor opatření ke zdokonalování soustavy plánovitého řízení národního hospodářství“ celospolečensky zaváděný v roce 1981 se dotkl i vězeňství. Plnění programu hospodárnosti v SNV bylo legislativně upraveno rozkazem náčelníka správy a ustanovena příslušná řídicí komise.

Ve sledovaném období došlo k významným personálním změnám, jak na ministerstvu spravedlnosti ČSR, tak ve vedení správy SNV ČSR. Dne 18. června 1981 byl do funkce jmenován nový ministr spravedlnosti JUDr. Antonín Kašpar za odcházejícího ministra JUDr. Jan Němce. Dne 1. srpna 1983 se ujímá vedení správy SNV nový náčelník plk. RSDr. Jaroslav Konečný a do funkce zástupce náčelníka správy SNV nastupuje pplk. RSDr. František Toman.

K řízení a organizaci SNV byly vydány nové služební předpisy, zejména organizační řád správy SNV ČSR v roce 1983, který nahradil rozkaz ministra spravedlnosti z roku 1974. Legislativní úpravy zachycovaly veškeré změny, ke kterým došlo v organizačním uspořádání správy, včetně přesného vymezení pracovní náplně a kompetence jednotlivých organizačních složek správy SNV a útvarů SNV.

Roku 1985 byl na žádost pracovníka ministerstva vnitra SSSR plk. B. B. Dziova cestou ministra spravedlnosti ČSR zpracován a přeložen do ruského jazyka souhrnný materiál k systému fungování vězeňství v ČSR. Zahraniční pracovní a osobní kontakty byly navázány v letech 1981 až 1985 zejména s pracovníky vězeňství SSSR, Polska a Maďarska. Došlo k výměně řady delegací s cílem seznámení se s organizací vězeňství v těchto státech.

K prohloubení politické úrovně příslušníků byla z rozhodnutí sekretariátu ÚV KSČ v roce 1981 zavedena marxisticko-leninská příprava, prováděna diferencovaně pro praporčíky a důstojníky. Legislativně byla pro SNV ČSR upravena formou rozkazu ministra, jehož přílohou byla „Směrnice pro řízení a organizaci služební marxisticko-leninské přípravy příslušníků SNV ČSR“. Její účinnost byla pravidelně hodnocena příslušnými stranickými orgány a organizacemi KSČ. Plně bylo využíváno též zařazování příslušníků do vyšších forem stranického vzdělávání, zejména Večerní univerzity marxismu-leninismu (VUML).

⁸⁷ GR VS, RNS č. 19/1985 o zřízení komise pro zabezpečení vědeckotechnického rozvoje a budování automatizovaného informačního systému ve SNV ČSR.

Na správě SNV byla v březnu 1982 slavnostně otevřena „Síň tradic Sboru nápravné výchovy ČSR“. Rok 1985 byl rokem řady významných politických výročí, na správě a ve všech útvech SNV se konaly služebně politické aktivity příslušníků SNV, na kterých byla udělována státní a resortní vyznamenání. Vrcholnou akcí se stal slavnostní aktiv v Ústředním kulturním domě železničářů v Praze na Vinohradech, kde byla poprvé udělována „Medaile Sboru nápravné výchovy ČSR“. K významné akci u příležitosti 40. výročí osvobození Československa patřilo též znovuotevření „Památníku protifašistického boje“ v Praze na Pankráci.

Stranická organizovanost příslušníků SNV se za období let 1981 až 1985 zvýšila o 19 %, v roce 1985 činila 84%. Členství v organizacích KSČ a SSM se stalo součástí služebního hodnocení jednotlivých příslušníků i útvarů SNV. V roce 1984 a 1985 byla na správě SNV dosažena též 100 % organizovanost v SČSP.

Personální stav SNV ČSR vycházel z bilance pracovních sil, stanovené Českou plánovací komisí do roku 1985. V roce 1985 byl plán (v počtu 7 000 příslušníků a občanských pracovníků) překročen o 131 pracovních míst z důvodu vysokého počtu přijatých příslušníků do služebního poměru ve věku do 25 let. Na správě SNV bylo v roce 1985 systemizováno 289 příslušníků. Pozornost personálního (kádrového) odboru správy i útvarů SNV byla zaměřena především na hodnocení příslušníků SNV, přičemž komplexního služebního hodnocení bylo využíváno k výběru do „kádrových rezerv“ a na práci s nimi.

Ke zvyšování odborné připravenosti příslušníků SNV přispíval resortní školský systém a možnosti studia na vysokých školách MV. Cílem bylo dosáhnout vysokoškolského vzdělání u řídicích pracovníků a vychovatelů. K profesní přípravě psychologů a pedagogů bylo organizováno postgraduální studium při FF UK Praha. Na odborné přípravě příslušníků SNV se nemalou měrou podílela i Střední odborná škola (SOŠ) SNV v Zastávce u Brna, kde byla v únoru 1981 zahájena nová forma externího studia – jednooborové studium marxismu-leninismu (v délce osmi měsíců). Pozornost byla věnována i nástupním kursům. V průběhu roku 1982 byl prodloužen nástupní kurs z osmi na devět týdnů a zahájena výuka podle rozšířených osnov.

Novelou zákona Federálního shromáždění ČSSR č. 63/1983, došlo od 1. ledna 1984 k některým změnám a doplňkům zákona č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků SNB, vztahující se též na služební poměr příslušníků SNV. V normotvorné činnosti bylo pokračováno v kodifikaci právního řádu SNV. Vnitřním odborem byla v letech 1981 až 1985 zpracována a vydána řada významných norem. Lze připomenout organizační řády, rozkaz o kontrole, rozkaz o ochraně utajovaných skutečností, dále prováděcí předpisy k novele zák. č. 100/1970 Sb. o služebním poměru, a to peněžní náležitosti – FIN. 1, služební poměr Kádr. 1, řízení ve věcech služebního poměru Kádr. 2, náhrada škody FIN 6 a předpis o práci s kádrovými rezervami. V podstatě byla dokončena kodifikace právních předpisů na úseku týlové a finanční služby a vydány normy k ochraně ekonomiky, například správa pohledávek Fin. 3, požární ochrana Týl. 11, naturální výstrojná náležitosti příslušníků Týl. 3, stravování ve vězeňství Týl. 4 atd. Dokončeno bylo také

zpracování a vydání nových základních předpisů pro činnost SNV za bojové pohotovosti státu. Pro plánovací, řídicí a kontrolní činnost zpracovával vnitřní odbor také pravidelné statistické údaje o obviněných a odsouzených, zejména pro vydání „Ročenky SNV“ a „Výroční zprávy o stavu vězňů a vývojových tendencí ve složení vězňů na území ČSR“, která byla prostřednictvím náčelníka správy SNV předávána ministru spravedlnosti ČSR a SSR, vedoucímu odd. Státní administrativy ÚV KSČ a dalším představitelům ústředních orgánů ČSR a SSR.

Ke zvyšování bezpečnosti střežených objektů SNV a pracovišť byla v útvarech SNV postupně nadále budována operační střediska včetně kompletní vybavenosti spojovacími a signálně zabezpečovacími prostředky, které měly vliv i na snížení namáhavosti služby. Za nejoperativnější a nejspolehlivější prostředek bylo považováno hlasité dispečerské zařízení DZ-60, které bylo v maximální míře využíváno jak pro spojení uvnitř útvaru, tak i se strážními věžemi.

V roce 1981 se začala realizovat nová koncepce dálkových a mezikrajových eskort. Nový systém přinesl podstatné zkrácení doby pobytu odsouzeného na eskortách, hromadnými eskortami se také podařilo snížit počet přímých eskort do nemocničních zařízení zdravotnické služby SNV. Směna dálkových eskort útvaru č. 1 Praha byla zrušena a potřebný počet příslušníků převelen útvaru č. 2 Praha a Ostrov n. Ohří.

Nadále pokračovaly v prostoru zotavovny Pracov každoroční přebory SNV ČSR ve služební kynologii. V letech 1981 až 1985 byla bojová a odborná příprava příslušníků SNV nově prováděna na základě vydaného „Kalendářního plánu“ na příslušný výcvikový rok. Nový způsob si vyžádal i novou organizační strukturu, zejména vytvoření lektorských skupin specialistů pro výcvik jednotlivých druhů příprav. Výcvikovým rokem 1984/1985 byl takto ukončen čtyřletý cyklus, který byl poprvé dlouhodobě tematicky plánován.

V rámci služební i mimoslužební tělovýchovy byli příslušníci organizováni především v TJ Rudá hvězda. Mezi nejaktivnější a nejlepší sportovní jednoty v rámci SNV patřila 8. skupina TJ Rudá hvězda při správě SNV. Měla osm sportovních oddílů, z nichž poslední tenisový a sebeobrany, byly založeny v roce 1982. K nejúspěšnějším patřili členové střeleckého oddílu, kteří se umísťovali na předních místech.

Zařazování odsouzených do pracovního procesu se provádělo, tak jako v předchozích letech, na základě ročních bilancí pracovních sil pro jednotlivé resorty tehdejšího národního hospodářství a organizace řízené národními výbory, schválených předsednictvem vlády ČSR, zejména pro ministerstvo průmyslu, ministerstvo stavebnictví, ministerstvo zemědělství a výživy. S ohledem na efektivní využívání pracovní doby odsouzených, úsporu pohonných hmot a příslušníků byl od roku 1984 trvale snižován počet malých a nevyhovujících pracovišť, značně vzdálených od NVÚ. Od roku 1982 se z prostředků hospodářských organizací zaměstnávajících odsouzené budovaly nebo rekonstruovali v NVÚ výrobní haly a plochy.

I přes úsporná opatření na základě Směrnice České plánovací komise zaznamenal úsek investiční výstavby SNV v průběhu sledovaného období výrazný růst. Většina věznic a NVÚ byla rekonstruována a vybudovaly se některé nové ústavy a pobočky, zejména při velkých závodech s nedostatkem pracovních sil. Vedle staveb určených pro výkon vazby nebo trestu odnětí svobody zahrnovala investiční výstavba SNV i řadu provozních objektů nebo bytovek pro příslušníky, příp. stavby ekologického charakteru, především čističky odpadních vod. Náročným a dlouhodobým úkolem se stalo i zahájení výstavby nového NVÚ Říčany jako náhradní kapacity za objekt NVÚ pro mladistvé v Libkovicích, plánovaný ke zrušení do roku 1990 v důsledku ukončení těžby uhlí.

V roce 1981 nabyl účinnosti dlouho připravovaný služební předpis Týl-11, kterým byla legislativně upravena organizace a způsob provádění požární ochrany v SNV ČSR. Školení o požární ochraně pro příslušníky bylo od roku 1985 součástí odborně zdokonalovacího školení (OZŠ) v rozsahu 1 vyučovací hodiny ročně.

K zabezpečení obměny vozového parku bylo každoročně nakupováno v průměru 55 nových dopravních prostředků. V roce 1982 byla uvedena do provozu nová eskortní vozidla KAROSA C 734 a zahájeno jejich vybavování potřebným ženijně technickým zařízením.

Zabezpečování rodinné a dětské rekreace pro příslušníky a občanské pracovníky včetně preventivní rehabilitace pro příslušníky se stalo součástí sociálního programu SNV. Tuzemskou letní rekreaci trávili příslušníci převážně v zotavovně Pracov, zahraniční rekreace byla zajišťována podobně jako v předcházejících letech na základě uzavřených dohod se Správou vojenských lázeňských a rekreačních zařízení MNO Praha a cestovní kanceláří Rekrea do Sovětského svazu, Bulharska, Rumunska, Maďarska a Německé demokratické republiky. Rekreace dětí příslušníků a občanských pracovníků SNV byla organizována zejména ve vlastních „pionýrských táborech“ Rozvědčík a Mladý partyzán. Preventivní rehabilitace byla prováděna v rekreačním a rehabilitačním středisku SNV Pracov.

Ke zkvalitnění péče a z důvodu prevence onemocnění zažívacího ústrojí byly v roce 1984 zavedeny druhé večeře pro příslušníky zařazené v nočních směnách a upraveny peněžní limity včetně zvýhodnění příslušníků vykonávajících směnnou službu přesahující 11 hodin v jedné směně.

V činnosti finanční služby byly prosazovány zásady plánovací a finanční kázně. Sledovány byly zejména finanční limity ve výdajové části k dosažení co nejvyšších příjmů do státního rozpočtu. Útvary SNV jako příspěvkové organizace byly napojeny na státní rozpočet saldem svého hospodaření a to přes správu SNV. Pokud bylo saldo hospodaření aktivní, odváděly útvary SNV přebytek jako zisk, v opačném případě dostávaly dotaci na krytí schodku (asi polovina útvarů SNV). Jinak útvary hospodařily podle vlastního rozpočtu, který schvalovala správa SNV.

Zdravotnická, rehabilitační a lázeňská péče se od roku 1977, kdy zdravotnická služba SNV převzala do péče mimo vězněných osob i příslušníky a občanské pracovníky SNV, se postupně rozšiřovala. Zkvalitnila se komplexní stomatologická

péče a došlo k realizaci celospolečenských zdravotnických programů. V rámci rozpracování kardiovaskulárního a virologického programu bylo provedeno vyšetření všech příslušníků starších 40 let, včetně důchodců (bývalých příslušníků). Po vyhodnocení byly zpracovány plány ozdravných a léčebných opatření. Rehabilitační pracoviště k léčení zejména pohybového aparátu byla zřízena na správě SNV a v útvarech SNV Brno, Liberec č. 2 a Valdice.

Zdravotnická služba SNV se ve své činnosti zaměřila též na příslušníky zařazené ve strážní, eskortní a režimové službě. Vyšetřením u vytipovaných profesí bylo prokázáno, že vlivem služby docházelo postupně k poruchám páteře, vředovým chorobám a neurózám. Zvláštní kontrola byla věnována zabezpečení potřebných léků, a to jak tuzemských, tak i zahraničních. Proto byl v souladu s požadavky ministerstva zdravotnictví ČSR na odboru Zdravotnické služby správy SNV vytvořen centrální sklad zahraničních léčiv. V říjnu 1984 se konala v Zotavovně SNV Pracov již XII. vědecká konference, tradičně pořádaná střídavě Zdravotnickou službou SNV ČSR a ZNV SSR.

Samostatné oddělení vnitřní ochrany fungovalo do konce roku 1983, poté byl od 1. ledna 1984 ministrem spravedlnosti zřízen odbor vnitřní ochrany správy SNV, v útvarech SNV pak oddělení vnitřní ochrany.

Řízení v SNV ČSR, obdobně jako v ostatních oblastech společenské činnosti se neobešlo bez využívání výpočetní techniky. Proto bylo přistoupeno k postupnému zpracování některých činností SNV pomocí automatizace, která začala mít postupně vliv na více oblastí činnosti SNV i v resortu MS. Úkoly související s automatizací v SNV plnilo 3. oddělení vnitřního odboru správy, který jako první na správě začal výpočetní techniku využívat při zpracovávání statistiky odsouzených. Vzhledem k nárůstu a rozšiřování úkolů na tomto úseku, bylo v roce 1982 pracoviště vyčleněno z vnitřního odboru a zřízeno samostatné oddělení pro přípravu a zpracovávání statistických dat a informací ke shromažďování a vyhodnocování svodných údajů. V roce 1984 byla poprvé předkládána na jednání vedení náčelníka správy SNV problematika budování automatizovaného informačního systému (AIS). Jako účelové výkonné zařízení bylo od 1. dubna 1985 zřízeno výpočetní středisko správy SNV a pro jeho umístění vybrán prostor v přízemí budovy.

V letech 1981 až 1985 došlo na odboru nápravně výchovné činnosti k několika organizačním změnám. Po zrušení Výzkumného ústavu penologického SNV ČSR byl odbor od 1. ledna 1981 rozšířen o bývalé pracovníky ústavu v rámci nově vytvořeného oddělení penologického výzkumu. V roce 1982 byly provedeny další změny v systemizaci odboru, původní organizační členění bylo zrušeno a odbor rozčleněn do čtyř oddělení. Organizační změny na úseku NVČ se dotkly i systemizace oddělení NVČ v útvarech SNV.

K rozvoji penologie byly stanoveny a postupně uskutečňovány v letech 1981 až 1985 dlouhodobé programy vědeckovýzkumné práce. Aplikovaný výzkum realizovaný v SNV vycházel ze státního plánu základního výzkumu VIII-5-5/02-8, jehož gestorem byla tehdejší Vysoká škola SNB (dnes Policejní akademie ČR). V souvislosti s úpravou metodiky vědeckovýzkumné práce se změnila spolupráce

oddělení penologického výzkumu s příslušníky útvarů SNV v tom, že řešiteli dílčích úkolů se stali přímo specialisté útvarů, pod vedením vědeckého pracovníka penologického oddělení. Tímto způsobem se řešil např. výzkumný úkol zaměřený na vnitřní diferenciaci u odsouzených žen a postupováno bylo tak i při řešení modelu nápravně výchovné činnosti pro mladistvé odsouzené. Mezinárodní spolupráce byla uplatňována při řešení úkolu „Osobnost pachatele“, a to s pracovníky Věševazovského institutu pro výzkum trestné činnosti při Generální prokuratuře SSSR. Výsledky prací vědeckých pracovníků z tehdejších socialistických zemí i výsledky vlastních výzkumů byly využívány zejména při výuce penologie na tehdejší VŠ SNB a v postgraduálním studiu psychologů SNV.

V letech 1981 až 1985 došlo ke zpřísnění trestního postihu některých kategorií pachatelů, zejména recidivistů. To vedlo k prodlužování průměrné délky ukládaných trestů odnětí svobody, zvláště ve II. a III. nápravně výchovné skupině (NVS) a bylo provázáno početním nárůstem odsouzených v NVÚ. Početní stavy odsouzených se v tomto období v ČSR pohybovaly v rozmezí 21 516 až 25 506 osob. Skladba odsouzených ve výkonu trestu vyžadovala ještě více prohlubovat vnitřní diferenciaci, s cílem oddělit odsouzené rozdílného stupně narušení v konkrétní NVS a podle toho volit optimální prostředky výchovného působení. Nápravně výchovná činnost představovala komplex působení stanoveného pořádku a kázně, pracovní výchovy a kulturně výchovného ovlivňování odsouzených. Objektem výchovného působení byli zejména mladiství, prvotrestaní a mladí do 30 let věku, kteří tvořili více jak 50 % odsouzených. Stálým problémem zůstala výslednost převýchovného procesu u recidivistů ve II. a zejména III. NVS, kteří představovali 70 % všech odsouzených. Zásady práce s jednotlivými kategoriemi odsouzených byly ověřovány v praxi.

VI. NVS vytvořením poboček pro místní výkon trestu a pro nedbalostní trestné činy mohli být vhodní odsouzení (muži i ženy) zařazováni do brigád bez přímého střežení a s volným pohybem. Ti, kteří si řádně plnili své povinnosti, byli podmíněně propouštěni nebo jim udělováno přerušení trestu k návštěvě rodiny až na 48 hodin. Ve II. a III. NVS byli podle získaných poznatků vyčleňováni méně narušení odsouzení od ostatních. V rámci vnitřní diferenciaci byly rozvíjeny i léčebně výchovné přístupy, jednak ve střediscích protialkoholní ochranné léčby a dále v odděleních pro výkon trestu odsouzených, u nichž se ve větší míře vyskytují psychopatické poruchy, které byly zřízeny v NVÚ Plzeň a Opava.

K dobudování systému všeobecného a odborného vzdělávání odsouzených bylo zřízeno Střední odborné učiliště SNV, které v souladu s tehdejší novou výchovně vzdělávací soustavou zabezpečovalo vybraným odsouzeným výuku učebních oborů s možností získat výuční list. Učiliště bylo od 1. července 1983 zařazeno do sítě školských zařízení. Místně odloučená pracoviště pro výuku v osmi vybraných NVÚ se v podmínkách výkonu trestu nazývaly „školská vzdělávací střediska“. Odsouzení zde měli možnost získat jak výuční, tak záuční list a obdržet vysvědčení v rozsahu zvláštní školy a školy základní.

Pracovní výchova odsouzených byla prováděna podle vydaných „Zásad komplexního pojetí pracovní výchovy odsouzených“. Nová úprava rozúčtování pracovních odměn odsouzených z roku 1983 umožnila, aby odsouzení v maximální míře přispívali na výživu svých dětí a podíleli se odpovídající částkou na nákladech výkonu trestu. Celková problematika pracovní výchovy v podmínkách výkonu trestu byla diskutována na první vědecké konferenci, která byla v prosinci 1985 uspořádána z podnětu vedení správy.

Dodržováním zákonnosti při zabezpečování výkonu vazby a trestu odnětí svobody se vedle kontrolního systému náčelníka správy a ministra spravedlnosti zabývaly především orgány tehdejší prokuratury a využívány byly i poznatky z kontrol prováděných poslanci České národní rady.

Použité prameny a literatura.

Generální ředitelství VS ČR, odbor správní:

- Rozkazy ministra spravedlnosti z let 1981-1985
- Rozkazy náčelníka správy SNV ČSR z let 1981-1985
- Instrukce náčelníka správy SNV ČSR z let 1981-1985

Kabinet dokumentace a historie VS ČR:

- Ročenky z let 1981-1985
- Časopis Zpravodaj SNV ČSR z let 1981-1985
- Materiál pro plk. B. B. Dziova
- Materiály pro vedení a štáb náčelníka správy SNV ČSR
- Metodické příručky odboru NVČ z let 1981-1985
- Metodická příručka odboru ochrany a obrany z roku 1984
- Bulletin, Studijní a informační materiály oddělení penologie odboru NVČ

Yva DOBEŠOVÁ, *Experiment*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR duben 1984.

Libuše DRŠKOVÁ, *Novináři ve Šmikousích*, in: časopis Zpravodaj SNV.

Jiří ENDRŠT, *Spolupráce s vězeňskými orgány PLR navázána*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR, březen 1986.

Petr GALUŠKA, *Byli první – byli výteční*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1981.

P. GALUŠKA, *Věrní straně a lidu*, in: časopis Zpravodaj SNV, květen 1982.

P. GALUŠKA, *XII. vědecká konference*, in: časopis Zpravodaj, listopad 1984.

P. GALUŠKA, *Slavnostní vernisáž*, in: časopis Zpravodaj SNV, červen 1985.

P. GALUŠKA, *Delegace PLR*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1985.

Jaromír HLAVÁČEK – Tomáš KAUCKÝ, *Ve spárech nacismu*, Praha 1985.

Miroslav MAŤÁTKO, *Potlesk pro všechny*, in: časopis Zpravodaj SNV, červenec 1985

Karel NETÍK – Miluše URBANOVÁ, *Příspěvek k penitenciární psychologické klasifikaci*, Bulletin oddělení penologického výzkumu odboru NVČ správy SNV ČR č. 1/1985.

Karel NETOPIL – Miluše URBANOVÁ, *O jednom z cílů integrace poznatků vědy a praxe v realizaci komplexního pojetí pracovní výchovy odsouzených*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 3/1986.

Prokop TOMEK, *Dvě studie o československém vězeňství 1948-1989*

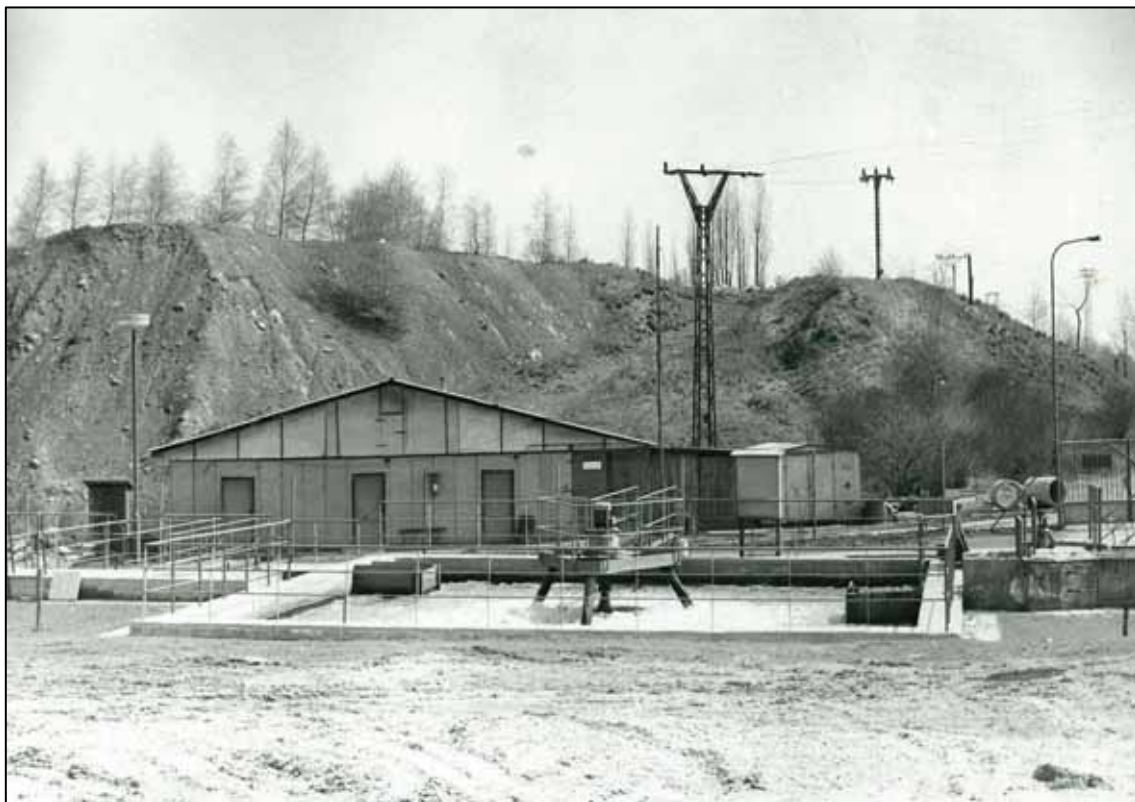
Miloslav SLÁMA, *Nová koncepce vzdělávání odsouzených*, in: časopis Zpravodaj SNV, červenec 1983.

Alena ŠEVČUKOVÁ, *Výuka občanské nauky v pobočkách pro místní výkon trestu a pobočkách pro výkon trestu za nedbalostní trestné činy*, Metodická příručka odboru NVČ správy SNV ČSR č. 5/1982.

Martin VÁŇA, *Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby ČR 1983-1998*, příloha časopisu České vězeňství č. 3-4/1998.

Zákon č. 63/1983, kterým se mění a doplňuje zákon č. 100/1970 Sb. o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti.

Fotografické přílohy

Čistící stanice Ú SNV Heřmanice (foto: KDH)

Interiér zotavovny Pracov (foto: KDH)

SOU v Libkovicích – stavební učební obor (foto: KDH)

Projekční středisko v NVÚ č. 2 Praha (foto: KDH)

Družstvo S SNV ČSR na přeboru FMV ČSSR (foto: KDH)

Rekreační objekt Ú SNV Libkovic v Moldavě (foto: KDH)

Dosud vyšla čísla časopisu jsou k dispozici na internetových stránkách:

<https://www.vscr.cz/informacni-servis/ke-stazeni/historicka-penologie/>